

విపత్తు నిర్వహణ

తెలుగులో ఉచితంగా

డాన్‌లోడ్ చేసుకోండి

groups1234.blogspot.com

**APPSC GROUP1 &2
COMPLETE SYLLABUS**

తెలుగులో ఆడియో లభించును

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(<http://www.thrinaina.com>)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

ముద్దుపళని

రాధికాసాంత్వనము

మచిలీపట్టణము, 1936.

Record no. 52

Varāhamihira, 505-587

Brhajjātakamu

Cennapuri, 1914

Record no. 20

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM

1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli

Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

ముద్దుపళని

రాధికాసాంత్రానము / ముద్దుపళని ప్రణీతము. - 1. కూర్పు. - మచిలీపట్టణము
శృంగారకావ్యగ్రంథమండలి, 1936.

14, 147, (1), 15-29, (1), xii p. ; 21 cm.

Record no. 52

Muddupaṇi

Rādhikāsāntvanamu / Muddupaṇi praṇītamū. - 1. kūṛpu. -

Macilīpaṭṭaṇamu : Śṛṅgāra-kāvya-granthamaṇḍali, 1936.

14, 147, [1], 15-29, [1], xii p. ; 21 cm.

Record no. 52

35 mm microfilm

Image placement: IA IB IIB

Date filming began: 16 September, 2005

శృంగారకావ్యగ్రంథమండలి

రాధికానాంత్వనము.

ముద్దపశని ప్రణీతము.

PUBLISHED BY
K. G. MURTHY,
FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI.
1000 COPIES.

సర్వస్వామ్యములును
మచిలీపట్టణము,
శృంగారకావ్యగ్రంథమండలివారివి.

● రాధికాసాంత్వనము ●

— ముద్దపళని —

*

తొలికూర్పు ౧౯౩౬.

1936

మద్రాసు
రామా ఆర్ట్స్ ప్రెస్,
మశిలీపట్టణము.

● ర స స మీ త్న ●

వెంపటి నాగభూషణం: ఎం. ఏ.,

*

మధుర సంగీతగీతికాలాపమోహనపారవశ్యము - సరసత్వము... చెలులకే చెల్లుతుంది. ఈ, బోపచారికదోహదవిధులలో...నవవర్ధిత మైన కవితావైభము - పరిమళ మలవడినమేలిమి.

యావనోపభోగముల చవులెరిగిన మిటాళపువయసుకత్తై కవి తామాధుర్యము భోజదేవునే పరవశుణ్ణి చేసింది. విద్యత్కుటుంబమును సన్మానించి గౌరవించడంలో...కళామోహిని అయినపడుచు కోడలి పద్యరచనకే అగ్రమర్యాదజరిగినది.

భోజనిభామరగ్రాహిణిసీత...ఎన్నికకువచ్చిన కవితావిదుషి. ఆంధ్రభోజుడు - తుళువ కృష్ణరాయని కూతురు...మోహనాంగి !

ఆ వదాన్యరాజసముతో తీరికలు దిద్దుకున్న మహారాష్ట్ర - నాయకుల వినోదనదస్సులలో అపరభారతులై, కనకాభిషేకపరువము దక్కించుకున్న - శృంగారనాయికలు...వలపుల దొరసానులు... ప్రబంధరూపబంధనిర్మాణాలు...జాణలు.

ఎటుచూచినా మొదటినుంచీ చక్కనికవిత్వరచనచేయడం - కావ్యరసికులను మెప్పించడం - సీమంతినులసా మ్మని విశదమాతూ న్నది.

మండలముల బారున ఋక్సముచేసిన ఋషులతోబాటు... సంహితకు రచనామణీదీధితులు అలవరించిన వైదికయోషలకున్నా - ఏకప్రధనము ఉన్నది. అంతవరకూ ఎందుకు? - 'యఃకామారహః' అన్న ఒక్కపద్యమే - శీలభట్టారికకీర్తిని కావ్య అనుక్రమంలో వర్ధిల్లజేస్తూన్నది.

ఆలంకారికులు అందరూ మధ్యమరసమని శృంగారమునకు ప్రధానఫాయా కల్పించినారు. రతి...అష్టాదశకావ్యవర్ణనలలో - ఉదేయకస్థాయిని రెట్టించి మంగళపరమావధిని కలిగించే ఉపకరణము.

సిసలై స శృంగారకావ్యమును...ఆద్యంతరతివిహారప్రధానంగా రచించవలెనంటే...యావనవతి సకలకలాపౌఢ - సర్వంకషరాసిక్య నిధానము వెలయాలు - ఒక్కతే తగుతుంది.

మగవారికి, చేతకాదని...దోషాపాదనము లేశమున్నూ కాదు. కాని ఎంతఊహించి కథాదృశ్యమును చిత్రించినా మగవాడు - దీపము ఉండగా ఇల్లు చక్కబెట్టనీయలేడు - చీకటితప్పకనుక. పింగళిసూరన్న స్వతంత్రించినా ననుకున్నా సుగాత్రీచేత ఎదురుబ్రతిమాలించడానికి...నాయికానాయకులను - వైదికదంపతులను - ఊరివెలుపలి తోటలో చెట్లచాటున దాచివేయక తప్పిందికాదు.

పోనీ కవి అంతకన్న ఇంకా కొంచెంవిజృంభించినా...నాయికాసాలభంజిక ఊహగానలయను ఊగవలసినదేకాని...అకృత్రిమ చైతన్యస్పందితముకాదు. విద్యాదయితుడంతటివాడు...ఆడువారి సుఖానందం అనుగతంగా ప్రత్యక్షీకరించుకునేందుకు...భార్యను బ్రతిమాలి సెక్సు మార్చుకున్నాడని - కళాపూర్ణణి జననవార్తకు పూర్వరంగం ప్రమాణము.

- కవిసార్వభౌమునితో కన్నెతనపు మురిపెములలో ప్రౌఢ రికము చలాయించి దేశములుతిరిగి 'కన్నడరాజ్యరమారమణి' ని రసికజీవనం ధన్యముచేసిన తెలుగువాణికి...తాళికోటలో నిలువనీడ తరిగి పోయింది. అష్టదిగ్గజాధిరూఢోత్సవవైభవము కలలలో మలగి పోయినా...మధుర తంజాపురసామంతనాయకులు కావ్యకన్యకజీవన సంద్యకు అరిగావులై నిలిచినారు. వయసుజిగివి పోయినా ఆమె అలవాటుచొప్పున ఎడనెడ వింతకై సేతలు మానినదికాదు !

ఆ తళుకులే...నవ్యసారస్వతానికి, రచనాలాలిత్యానికి, ఊతలై నిలిచిన...కావ్యచిత్రశోభలు.

- భోసల తుళజేంద్రుని కుమారుడు - ప్రతాపసింహుడు. తుళజరాజు వెనుకవారు కృష్ణరాయలు నమ్మిన మరాటాసామంత

వీరులు. ముసల్మాను ఒత్తిడిని లక్ష్యముచేయకుండా వీలుచూసుకుని స్వతంత్ర ఆధపత్యము సంపాదించుకున్న రాహుతులు. భాషకు...సంప్రదాయములకు కేవలం పరాయివాళ్లయినా ఏలిక అభిరుచులను మరగినభాగ్యాన తెలుగుకవిత్వాన్ని—కవులను, ఆదరించి గ్రంథరచన పోత్సహించారు. రఘునాథుడు—విజయరాఘవుడు—అటు, తిరుమలనాయకుడు—చొక్కనాథుడు..వీరిందరూ లేకపోతే తెలుగుతల్లిని ప్రేమతో పూజాస్థానంగా చేసుకోకపోతే...రంగాజీలాటి దివ్యతారలు మెరసిపోకపోతే...ఎంత అంధయుగం—వాఙ్మయచరిత్రలో!...వెలుగు యీనాటికై నా కోలుకోనేదా?

ప్రతాపసింహుడు—రసికప్రభువు—1749 మొదలొని పదహారు సంవత్సరాలు పరిపాలనచేసినాడు. ఈతని కుమారుడు...పితామహుని పేరిటివాడు...‘భరతశాస్త్రనిధి: సంగీతం ఆతనిసాము: రూపమున మన్మధుడు.’

ఇంకొకరసికుడు—ప్రతాపసింహుడే ఉన్నాడు—అమరేంద్రుని కుమారుడు...

ప్రతాపసింహుడు వైష్ణవుడు. తండ్రినాటినుంచి కులగురువు—తిరుమల తాతయాచార్యుడు—బ్రహ్మవిద్యానిధి.

చోళసింహాసనాధ్యక్షుడైన ఆ మహారాజు వలపునేస్తము—ముద్దుపళని...

—పళని...దక్షిణదేశంలో వేలాయుధుని పూజాక్షేత్రము. ముద్దు—ముత్తు...తమ ముద్దుచెల్లించునేందుకు ద్రావిడులు—కన్నపాలకు ఉంచే, నామ—పూర్వపదము. ‘చాలచోట్ల బిడ్డలకు దేవస్థలములపేరులే ఉంచుచుండుట వాడుకఉన్నది’—అని...నిత్య సువాసిని బెంగుళూరి నాగ(గాన)రత్నం గ్రంథస్థము చేసినది.

ముద్దుపళని తండ్రి ముత్యాలు. ఈతడు, అనుష్ఠానికనైష్ణవుడైన నాలవజాతిగృహస్థు.—అసలు అవ్యయ్యకు—ఒకకొడుకు ఒక కూతురూ...ముత్యాలు తంజనాళుకి అని. వీళ్ల తల్లి—చెంగాతి...

ఎందుచేతనో చెప్పవీలులేకుండా ఉన్నది: భార్య తనకన్న ముందుగా చనిపోవడంచేత, ఒక్కటూ పిల్లలను సాకలేకపోయినాడో—లేక, చిన్నతనంలో తలిదండ్రులు కరవౌటచేత ఆమెపాలబడ్డారో—కాని... తంజనాయకి అని ఒకవేశ్య—ముత్యాలునూ ఆతనితోబుట్టువునూ పెంచుకున్నది.

...చిన్నతంజనాయకి—కులవృత్తిలోకి దిగిపోయింది. ఆమె కూతురు—రామామణి...తనవేత ఒకఅగ్రహారం నిర్మించి అనేక సత్కార్యాలు...సప్తసంతానములలో వీలైనన్ని ప్రతిష్ఠించి—సంపాదన సద్వినియోగం చేసింది.

—ముత్యాలు...పోటి అనే భార్యతో—నలుగురుకొడుకులు ముగ్గురు కూతుళ్లు...సంసారవృద్ధి చేసుకున్నాడు.

ముద్దుపళని...తొలిచూలం. ఇంకోచెల్లెలు ముద్దులక్ష్మి: చివరపిల్ల పేరు—పద్మావతి. వీళ్లు ఇద్దరూకూడా అక్కతో సమానలైన జాణలే. కాని, ఏమహారాజులు వారిని ఆదరించారో వివరములు తెలియడములేదు....

‘ముద్దుపళని’—ఈ నామం మరాటాబాణీలో ఉన్నదని అనుమానించి బ్రాహ్మపండితుడు—ముత్యాలువంశం తెలుగునాటది కాదు అని అభిప్రాయపడినాడు. అచ్చతెలుగు కుటుంబము...దేశము అలజడిలో దక్షిణానికి తరలిపోయి ఉండవచ్చును. వైష్ణవ ఆవేశంవల్ల ద్రావిడనామములు అలువాటుచేసికొని ఉండవచ్చును కొంతవరకూ. ముత్యాలు మరియిద్దరు కుమార్తెలకు—లక్ష్మి, పద్మావతి—అని అరవకల్తీలేని సంస్కృతనామకరణమే చేశాడు కాదూ?

...కనుక ముత్యాలు—చిరవాసంచేత సగం చావిడుడైన
అంధుడేకాని—మహారాష్ట్రాడు ఏలాఅవుతాడు?

ముద్దుపళని...భరతాభినయంలో ప్రావీణ్యం సంపాదించు
కుంది...కులమర్యాదక్రమాన. వయసుకాడైన వైష్ణవదేశికుడు...
'తపఃఫలసారుండు'...వీరరాఘవుడు—సాహిత్యనేపథ్యము శృంగార
రించినాడు. ఇక మహారాజు మనసుకు నచ్చడానికి...ఏమికోదువ?

అయితే: ముద్దుపళని—రంగాజీవలె శాస్త్రకాకలదీరిన పాం
డిత్యధీశుడు. గొప్పచక్కదనం, అందుకు వన్నె తెచ్చే భరతవిద్య
—వీటికి దీక్షైన సరసత్వం సాహిత్యం—అన్నిటినీమించిన...మహా
రాజ భోగానుభవయోగము!...

కృష్ణునికి—సాంత్యనోపాయాలు, పదాఘాతబహుకృతులూ—
వంతలుకావు. తిమ్మన్న ప్రసిద్ధ—ఉత్పాద్యవస్తువును...రాయల
వారుకూడా, గీర్వాణిలో ముఖరించినారు. ప్రీణకావ్యములు
ముద్దుపళనినాటికి కొత్తలుకావు. కాని, ఆ కథాకలాపమంతా...
సత్య మీదుగా నడిచింది.

'రాధికాసాంత్యనము'...ముద్దుపళని రచించే అవసరాన—
వీరరాఘవదేశికుడు సలహాయుచ్చి అపుడపుడు సాహాయ్యపడి ఉండ
వచ్చును. కాని ఆతని పాండిత్యానికి ప్రతిభకూ—యూప్రబంధ
ములో విశేషముపని తగులలేదు.

రావిపాటి తిప్పన్న సంస్కృత 'ప్రేమాభిరామము' ను...
వల్లభరాయడు అనుసరించినట్లు, ముద్దుపళని సాంత్యనకావ్యమునకు
ఎవో ఒకవడులు ఉండిఉండవచ్చును.

...కృష్ణుని, యశోదానందులు గారాబంగా పెంచుకుంటు
న్నారు వేదవల్లెలో...నందునిచెల్లలు—రాధ. పెంపకములాలనలో

మరులుకేకెత్తించి... 'గోపసతులకెల్ల కుసుమశర' డైన 'రాజ
గోపాలమూర్తి' ని వశముచేసుకుని హరికి ప్రాణపదమై స్వైరవిహారం
చేస్తూఉన్నది.

యశోద తోడబుట్టినవాడు కుంభకుడు. ఆతనికూతురు...
ఇళను, కృష్ణునికియిచ్చి పెల్లిచేశారు. పిల్లమేనల్లవద్ద చనువుచేత
వేదవల్లెలోనే ఉంటూన్నది. ఆమెపోషణకూడా రాధదే...

—ఈడేరినతరువాత...ఇళకు మాధవునకీ..బౌద్ధసనకార్యం
జరిగింది. రాధశుశ్రూషలో గడిదేరినఇళ—పసిబాలఅయినా—
ప్రాణమర్యాదల చవులెరిగిన నాథుణ్ణి అనురక్తునిగా చేసుకున్నది.

కొన్నాళ్లకు, భార్యతో కృష్ణుడు అత్తవారింటికి మిథిలకు
వెళ్లాడు. రాధ—మొదలు, కృష్ణుడు ఇళతో దాంపత్యంచేస్తూన్న
శృంగారభావనే—సవతిమత్సరంపూని—సహించలేకపోయింది...
ఇళమీద ఎంతప్రాణమైనా. ఇక ఆతడు కంటికికూడా దూరమై
నప్పుడు ఆమెవేదన...వర్ణించడానికి వీలవుతుందా?—

విప్రలంభము భరించలేక...చిలుకను రాయబారమంపింది.
అది మిథిలకు రెక్కలమీదవెల్లివచ్చి అక్కడి విలాసాలన్నీ అతి
శయంగా వర్ణించేసరికి...రాధ తూలిపోయింది...

ఇంతలో కృష్ణుడికికూడా...రాధను చూడకుండాఉండటం
దుర్భరమైతోచి తిరిగివచ్చేస్తాడు. రాధ, ఆతన్నిచూడగానే ఉక్రో
షంకొద్దీ మండిపడి తామలాగా లేస్తుంది: ఇష్టంవచ్చిన మాటలం
టుంది: తనను అర్థిస్తూ ఆతడు పదములు అంటబోతే—తంతుంది:
చివరకు వలవల ఏడుస్తుంది.—ఈమాదిరిగా నాటకమంతా జరిపి...
నాథునికాగిలిలో...ఆకులలో పిందెలాగా...అణిగి షరవశిల్లిపోతుంది.
అక్కడితో—కథకంచికి...

ప్రబంధము నాలుగుఆశ్వాసములుగా పెరగడంకోసం ... ముద్దుపళని, రాధచేత...చంద్రోపాలంభనాదికములు, ఛాందసకార్యములు చేయించింది. అంతమాత్రమే!—ప్రత్యేక కల్పనాలంకృతములు కావు ఆభాగములు: విశేష చమత్కారములున్న లేవు...

—కాని, రాధను చిత్రించడంలో ముద్దుపళని శిల్పసాభాగ్యమంతా వినియోగపడింది. రాధ...నందునికన్నా చాలాచిన్నది. గేహీ గేహీ జంగమా హేమవల్లులు మెరసిపోయిన వ్రేవల్లవాడలోనే...ఆమెనుమించిన అందాలరాసులు లేనందువల్ల...గోపకేశోరునికి ఆమె అనంగసర్వస్వరూపమవటంలో విశేషం ఏమీలేదు. వివాహిత; కాని, మోట—గొల్లమగనితో కాపురం చేయకపోవడం—నందాదులుహర్షించిఉరుకున్నారంటే...సామాన్యకుటుంబభోరణిలో కళంకమైనా ... అది వారిరసజ్ఞతనురెట్టిస్తూ, లోకై కళ్యాంగారవీరశేఖరుడైన కృష్ణునికి పెంపుమకులముగా ఉండగలతాహతుకు ప్రతిపత్తికల్పిస్తూన్నది.

కృష్ణుడు...రాధకు సర్వమున్నూ. కృష్ణుని చిన్నిభార్య కనుక ఇళను ఎంతోకూరిమితో పెంచి...ఆతనికి తగినయిల్లాలుగా తయారు చేసింది తన అనుభవమంతా వినియోగించి. —శృంగారించి గదిలోకిపంపింది. ఇక అక్కడనుంచీ...ఆమె ప్రవృత్తిసాఫుగా మారిపోతుంది. అంతకుముందు, ఇళ తనశిష్యురాలు. నవ్వులాటకు సవతి అని పరిహాసంచేసినా...మనసులో బాధపడవలసిన అవసరం లేకపోయింది—వ్యధ ప్రత్యక్షంగా అనుభూతంకానందువల్ల.

—పడకటింటి గదితలుపు గడియపడగానే...రాధగుండెల్లో రాయిపడ్డది. దంపతులిరువురూ ఏకాంతాన అనుభవించే సుఖమును తలచుకొన్నకొలదీ...మతిపోతూన్నది. తనకులేదని ఒకమూలచింత: తనవాడు—మరొక్కతెతో—ఇళ అయినప్పటికీ—తనకుఖాయములైన భాగములు పొందుతున్నాడని...అంతకుమించినవేదన. తెల్లవాళ్లు ఎలావేగించిందో...ప్రాడ్డుపాడవకముందే — ఇకనిలువలేక

— వెళ్లితలుపుతట్టి...లోపలికిచొరవచేసుకుని జొరబడి, కసి — ససిగా—తీర్చుకున్నది...

...కుంభకుడు కూతుర్ని అల్లుడినీ కీసుక పోవడానికి వచ్చినప్పుడు రాధనుకూడా సమ్మతిఅడిగినాడు. అత్త—అల్లుడిపరిచయం అందరూ ఎరుగున్నదేకదా?...కాని ఆమె ఏలాపంపగలదు?—మరి పంపకనూ విధిలేదు. అందుచేత మనోగతభావములను పైకితొణకనీయకుండా చాలాసరదాగామాటాడి సంతోషముగా సరేనన్నది. ఇక తరువాత...ఆమె అవస్థ...

—కృష్ణుడు మిథిలనుండి బెదురుతూనేవచ్చాడు...విడిచి వెళ్లినందుకు రాధ ఎంతగా దండిస్తుందోఅని. కాని ఆమె తయారీలో రాటుదేరినవాడే గనుక అనునయించలేకపోతానా అని భరోసా మాత్రం ఉన్నది. అయినా ఏమవుతుందోననేభయం ఆదుర్దా, లేకపోలేదు.

కంటబడగానే...ఎన్నినిష్కరములాడింది!...ఎన్నిరకాల దెప్పి పొడిచింది!...ఎంతకోపము తెప్పించుకుని బుసలుకొట్టింది! అయినప్పటికీ, లయవిడవకుండా—మూర్ఖునలో తొట్టువలు గమకించే మహాగాయకుడి గీతాలాపనలాగు, అంతకసురుతున్నా...వెల్లి విరిసిన అనురాగం, అపేక్ష — అంతర్వాహినిగా దోష్టతకమాతూనే ఉన్నవి. నాధుని అలయించి—అలరించడం...కులపాలికల సామాన్యశృంగారధర్మమైనా ఇన్నిపోకడలు—ఎత్తులు, వాళ్లకు చేతనవుతవా?—తుల్య నుభవయోగ్యతఉన్న సరసనాయకితప్ప...మరొకరు కథా రసపోషణము—ఇంతప్రాధిమ్యంతో చేయనేర్పరులయేవారా?

ముద్దుపళని వారాంగన అని...ననాతసులు ఆమెను తత్కర్షకములకూ...అకారణవె రంతో కృత్రిమంగా ఉర్లించవచ్చును.

కాని, ముద్దుపళ్ళని—మహారాజరసికసమ్మానిత కాకపోయినట్లయితే...
తెలుగులో—‘రాధికాసాంతప్వనము’ వెలువడేదికాదు...

శృంగారవర్ణనము గర్వమునే వైదికులకు...జవాబు అనవ
సరము. అనభిజ్ఞులకు విద్యానానందచేయడం వ్యర్థము. హేయ
జగుప్పా కలుషితముకాని శృంగారస్థాయిలేనిది...ప్రకృతి—స్థితికే—
మోసం.

‘రాధికాసాంతప్వనము’ నిస్సంశయముగా సత్ప్రబంధము.
నాయికలేని బ్రహ్మచారికూటము గనుక—విశాఖదత్తునికృతి అన
తా—వ్యములజాబితాలో చేర్చినారు పూర్వలాక్షణికులు అని...మల్లి
నాథుని స్వారస్యసిద్ధాంతము...

గొప్పకవిత్వధోరణులులేవు కానిచదివినకొలదీ చవులూరించి
ఆలోచనలలోముంచి ఆనందపారవశ్యము ఆవహింపజేసే రసవత్ కావ్య
చిత్రము...‘రాధికాసాంతప్వనము’.

◆ ◆ ◆ ◆

రాధఎవరు? చైతన్యసంప్రదాయవైష్ణవసిద్ధాంతముల వివరణానికి,
వేదాంతానికి ఏమికాని...నందగోపుడికి రాధ అనేచెల్లెలు ఉన్నదని
ఆమెకు మేనల్లునితో తగులాటమైనదనీ మొదట ఎవరుకల్పించారో?—
జయదేవుడు...యీకథను నమ్మినాడు. సంసారాన్నీ, చేసుకున్న
మొగుణ్ణీ త్రోసివేసి...కృష్ణుని పెనవై చుకొనిపోయిన ఈ రాధకు...
శృంగారసంచారంలో మన గణనప్రకారం — అది భగవద్విషయ
మైనా—వ్యభిచారదోషముఉన్నది. మరి ఆ కందులోనూ ఎదో
స్వారస్యం ఉండటముచేతనేకాదు...ఇంతవరకూ ప్రతిహతంకాకుండా
దేశమంతా ప్రాకిపోయింది? తెలుగులో—రాధామాధవుల శృంగా
రలీలలకు ప్రతిభాసిత ఉపోద్ఘాతము—సరసభావుకులకు ఏకైక అవ
లంబనము. ‘కరివేల్పుశతకము’—ఎవరికావ్యాత్మ—ఆరచనలో

పునీతమైనదో నిశ్చయించ వీలూ ఆధారములూ లేవుకాని...ఇంత
వరకూ రంగాజీ—ముద్దుపళ్ళనీ, పృథక్తయా ఆ—ప్రతిష్ఠను—పంచుకుం
టున్నారు...

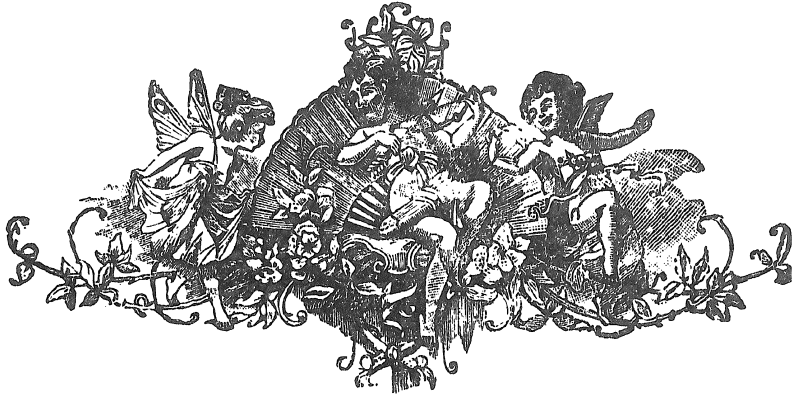
ఇంకొకరాధ ఉన్నది...వృక్షభాను నందిని. ఆమె కన్యః
స్వీయః కృష్ణుని ధర్మపత్ని. రూపగోస్వామి—‘విదగ్ధమాధవము’
లోనూ, మధురాదాసు—‘వృషభానుజ’ లోనూ ఈ రాధవివాహ
గాధను రూపకవస్తువుగా తీసు కున్నారు. పరిణయ పరిణితికి—యోగిని
నాయికానాయకులకు రాయభారములు నడిపింది. అంతేకాని,
వృష భానుజ—రాధ—పరకీయ్యకాదు....

ఏది ఎలాఉన్నప్పటికీ మశ్కధమశ్కధునికి—సరిపోలిననాయిక
రాధ. ఆమెపరకీయ అయినందువల్లనే దాంపత్యశృంగారము అప్రా
కృతధోరణిలో పల్లవించి...వివిధ—రత్యాలంబనభావశబలితమైనది.

రాధపీమవాహినిని...తెలుగుకావ్య కేదారప్రాంతముల పర
వళ్లు సోలించిన ముద్దుపళ్ళని...ఉత్తమ—ధన్య...

M. B. L. S. S.

శ్రీరస్తు.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

—♦ ప్రథమాశ్వాసము ♦—

లఁ జెలంగురాధికను

జెల్వరొనిన్నిల రూపురేఖలన్

బోలుదు రేపడంతులన

మోహపుటాలిని నిప్పు డెన్నెదో

హాళిని నన్నుఁ గూర్చి యని

యలినయచ్చెలిఁ గాఁగిలిండుగో

పాలునిఁ జన్నికృష్ణునిఁ గృ

పాళునిఁ గొల్తు నభీష్టసిద్ధికై.

సీ. రహి ముప్పటడుగులు ♦ రాజీవములఁ గేరఁ
బ్రపదముల్ తాఁబేటివగలఁ బోర
సరసోరుకాండముల్ ♦ సౌకర్య మేపార.
లేఁగొను సింగంపులీలఁ జీరఁ
జనువకుల్ త్రిక్రమిఁ సాజన్యమునఁ దేఱ
భుజము లారామతాఁస్ఫుర్తిమీఱ
రమణీయముఖకాంతి ♦ రామచంద్రునిఁ జేరఁ
జరునవ్వు బలుతెల్విఁగరిమఁ గోరఁ

తే. గీ. గన్నుఁగవ శృతిలంఘి యైకలిమి గులుకఁ
దనరుమధురాధరము కల్కిఁతనముచిల్కఁ
జెలఁగుశుకవాణి రుక్మిణీజలజపాణి
భావభవుమాత సంపద ♦ లీవుఁ గాత.

చ. నెఱిగమనంబు వేణీయును ♦ నిక్కుచనుంగవ మీఁదిపాదముల్
కరులును శేషభోగియు నఁగంబులు నాదిమకూర్మరాజ మై
వఱలఁగఁ బొల్చుగంధవతిఁ భామ మనోహరరూపన త్వత్
నరకుని గాంచి పెంచుగతి ♦ నన్ గృప నెప్పుడుఁ బ్రోచుఁ గావుతన్. 3

ఆ. వె. శ్రీనివాసుఁ డైనశేషుని భజియించి
ఘనశరీరుఁ డైనగరుఁడుఁ బొగడి
యఘవిదారి యైనహరిచమూపతి నెంచి
పరమసూరిజనులఁ ♦ బ్రస్తుతింతు.

మ. క్షీతి వాల్మీకిపరాశరప్రియసుతఁశ్రీకాళిదాసాదినం
స్కృతవిద్యత్కవిత్వాజ్ఞులం బొగడి భక్తిన్ నన్నయార్జుండు న
స్మృతి యశాతిక్కన సోమభాస్కరులు శ్రీనాథుండు భీముండు నాఁ
గృతు తానాంధ్రకవీంద్రులం దలఁతు యుక్తిన్ మత్కృతిప్రౌఢికిన్ 5

తే. గీ. పొత్తమున నుండుశల్కంబు ♦ లెత్తి వైచి
శాస్త్రయక్తిని గొని భేషజంబు నేయఁ

6

7

8

:

1

1

11

12

తే. గీ. వాఁడు నృపమాత్రుఁడే రఘూఁద్వహదయాప్ర
వాహవర్ధితభోసలాఁ న్వయపయోధి

సోమతొళజేంద్రవరతనూఁజుండు శ్రీప్ర
తాపసింహక్షమాపాలతల్లజుండు.

13

సీ. తనయార్యనుతమహాఁదార్యవిస్ఫురణంబు
లేఖద్రుఁ బండ్లిగిలింపఁ జేయఁ
దనరామభక్తిప్రధానమానసశుద్ధి
నారదు వెలవెలఁ బాఱఁ జేయఁ
దనసర్వవిద్యావధానమేధాస్ఫూర్తి
పన్నగేంద్రునితలల్ వంపఁ జేయఁ
దనయభేద్యగభీరతానారతఖ్యాతి
యంబోధి భంగపాటటందఁ జేయ

తే. గీ. నమర శీతాద్రిసేతుమధ్యావనీత
లాంతరనిరంతరయశోవిలాసభాస
మానభోసలతొళజరాఁణ్మణిసుతప్ర
తాపసింహేంద్రమాళి ప్రతాపహేళి.

14

తే. గీ. ఆమహారాజకృపఁ జెందినట్టిసీకు
నిట్టిభాగ్యంబు లద్భుతం బేమి తెల్పు
సార మగునీదువిస్తారచర్య లెల్ల
వినుము వినుపింతు మని యిట్టులనిరి కరుణ.

15

సీ. శ్రీరమణీకుచశిఖరాగ్రముల నేవి
చిగురుజొంపంబు లై బిగి చెలంగు
స్మరరిపుబ్రహ్మాదిమకుటంబులం దేవి
వద్మరాగంబు లై ప్రభ లొసంగు
మానిరాణ్మానసమానసంబుల నేవి
కమలవనంబు లై ఘన మెనంగు
జిరతరశ్రుతివధూసీమంతముల నేవి
యరిదికుంకుమపట్టు లై వెలుంగు

తే. గీ. నట్టిసర్వజ్ఞ మౌళిశృంగాగ్రనటన
పటుతరక్రమత్రిజగతీపావనప్ర
తీతచారిత్రసురధునీతిలకజన్మ
పదము లనుపమశ్రీవిష్ణుపదము లమరు.

16

తే. గీ. ఆమహీనాథుపదపద్మమందుఁ బుట్టి
సురుచిరఖ్యాతి గనె నీతి శూద్రజాతి
దాన నయ్యావయసెలంగెదానకర్ణుఁ
డితఁడెయంచని జనులెన్నఁజతురుడగుచు.

17

తే. గీ. ఆతఁ డెంతయుఁ గాంచె జెంఁగాతివలన
నతుల యగుముద్దుతంజశాఁయకినిబ్రేమ
నాడి బొంకనివాని ముత్యాలుఘనుని
తంజనాయకి వారలఁ దత్తు గొనియె.

18

కం. అల తంజనాయకీమణి
కలిమియుఁ జెలిమియు గణింపఁగాఁ దర మగునే
తెలివో గెలివో వలపుల
చెలువఁ గెలువఁ దలంచుఁ జెలువముచేతఁ.

19

సీ. వీణ వాయింఁచెనా వివిధచిత్రాద్భుత
శ్రుతిమ లెల్లను తలల్ పరగ నూఁచు
రీవి నటించెనా దేవలోకపురంభ
కొంచక యాదల వంచుకొనును
గానంబు వినుపింపఁ బూనెనా యామహా
గిరిరాజ మైనను గరఁగిపోవు
సభల మాటాడెనా చల్లగాఁ బన్నీరు
చిలికినశేవను జెలుపు మీఱు

తే. గీ. నని దొరాదొర లెన్నఁగాఁ ఘనత కెక్కి
ప్రోడచేడెలలో నీడు జోడు లేక

తతసుగుణవేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
యతసుమదఘోటి తంజనాఽయకివధూటి.

20

కం. ఆరాజవదన పోవగ

నారీమణి ముద్దుతంజనాయకి ముత్యాల
ధీరుడుఁ జెలంగిరి కుంతియు

నారయ వసుదేవునటుల ♦ ననుకూలముగాన్

21

కం. అలముద్దుతంజనాయకి

నలు వందెను గలిమిఁ దంజనాయకి యనఁగా
వలపులదొర యైనను గని

వలపులు గొనునట్టిమేనివలపులు చెలంగన్.

22

సీ. ఈవిచేతనె కాదు ♦ తీవిచేతను గూడ

శశిరేఖ నెంతయుఁ ♦ జ క్కడంచుఁ

జూపుచేతనె కాదు ♦ రూపుచేతను గూడ

హరిణీవిలాసంబు ♦ నౌఘళించు

గోరుచేతనె కాదు ♦ సౌరుచేతను గూడ

దారావినోదంబు ♦ నాటడించుఁ

దళుకుచేతనె కాదు ♦ కులుకుచేతను గూడ

హేమాతిశయమును ♦ హీన మెంచు

తే. గీ. నని కవుల్ మెచ్చుఁ దనరె నొయ్యార మెచ్చ

నన్నిటను జాణ సకలవిద్యాప్రవీణ

మేటిమరుదంతి యింతలఁమేలుబంతి

హరిగుణ ముద్దుతంజనాఽయకిమిటారి.

23

కం. ఆముద్దుతంజనాయకి

ప్రేమను గొని కనియెఁ దీవె ♦ విరిఁ బడసె ననన్

భూమిశు లెంచఁ దగునఖ

రామాద్భుతసుగుణమణిని ♦ రామామణిన్.

24

సీ వరామ కట్టించి ♦ యిడె నగ్రహారంబు

పుడమి రామాంబాఖ్యపుర మనంగ

నమర నేధన్య దివ్యాలయం బొనరించి

తిరము గాఁగ శివప్రతిష్ఠఁ జేసె

నెంచి యేపుణ్య పెట్టించె నందనవని

కొఱ లేనివిరు లెత్తి ♦ కొమరు మిగుల

నేమాన్య జీవనం ♦ బెసఁగఁ దటాకంబు

ఘటియించె నేతుమాఽర్గంబునందు

తే. గీ. మేటి యెవ్వతె గండరఁకోటలోన

మఱియు నిత్యాన్నదానాదిమహిమ లంది

పార్వతీశులనిత్యోత్సవము లొనర్చె

నట్టిరామామణివధూటి ♦ నలవె పొగడ.

25

సీ. ముదమొప్పుఁ దనగోముఁమోము గాంచినవాఁడె

తేజ మొందినరాజరాజ గాఁగఁ

బ్రీతి లేనితనకటివృతిమఁ జెందినవాఁడె

తెఱఁ గొందుభూతలాఽధిపుఁడు గాఁగ

గొమ రొప్పుఁ దనగబ్బిగుబ్బు లంటినవాఁడె

నిరుపమదుర్గాధినేత గాఁగ

నలుపు మీఱినతనఁనాభి చేకొనువాఁడె

వై భవోన్నతచక్రవర్తి గాఁగఁ

తే. గీ. జెలఁగుకలిమియుఁ జెలిమియుఁ ♦ జెలివి గలిగి

కళయుఁ జెలువము తళుకును ♦ బెళుకు నళుకు

చెలుపు గులికెడువలపులఽసాలపు మిగుల

మిగులు రామావధూటి యన్ఁసుగుణవేటి.

26

సీ. నారదుం డలవిష్ణుఁనామకీర్తనభక్తి

నీరదుం డౌదార్యసారయుక్తి

రాముఁ డద్భుతదయాఁగరననిరంతరబుద్ధి
 సోముఁ డంచితకళాఁసుప్రసిద్ధి
 రారాజు భీమవిక్రమనికారస్ఫూర్తి
 భోజరాజు కళాప్రభూతకీర్తి
 జిష్ణుఁడు వై భవశ్రీవిలాసఖ్యాతిఁ
 గృష్ణుఁడు భరతశాస్త్రీయజాతి

తే. గీ. ననఁగ నను వొందు బ్రహ్మవిద్యాప్రవీణ
 సరసతిరుమలతాతయాచార్యపాద
 తోయరుహమత్తచంచరీకాయతాత్మ
 పాలితాశ్రితజనుఁడు ముత్యాలుఘనుఁడు.

27

తే. గీ. అట్టి ముత్యాలుఘనుఁడు తాఁజెట్టఁ బట్టెఁ
 దనకు ననుకూల యగునట్టిధర్మపత్ని
 యకా నటంచును మానితానూనసుగుణ
 పేటి మేటివధూటి శ్రీపోటిబోటి.

28

సీ. శ్రీలక్ష్మణమున లక్ష్మిని సాటి యన వచ్చుఁ
 జంచల యై ధాత్రి యింపదేని
 వై భవంబున శచీవనిత నీ డన వచ్చుఁ
 బలుగాకిపుత్త్రులఁ బడయదేని
 భూతిపెంపున శైలపుత్రి జో డన వచ్చు
 విభుమేను సగము గాఁవింపదేని
 నిశ్చలక్షమ ధారుణిని సరి యన వచ్చుఁ
 బతులను బెక్కండ్రుఁ బడయదేని

తే. గీ. యనఁగ ననుపమసకలగుణాభిరామ
 యగుచు బాంధవజనకోటియభినుతింప
 సొంపు మీఱఁగఁ బెం పెక్కు సంపదాధ్య
 హరిగృహవాటి శ్రీపోటి యన్వధూటి.

29

సీ. సాహిత్యవిద్యావిశారద శారద
 యై ముద్దుపళని నా నమరునిన్ను
 గురుతరం బై తగుగుణగణప్రౌఢివే
 లాయుతుం డై నవేలాయుధాఖ్య
 భరతభావాభావభావజగురుఁడు నాఁ
 గొమరుఁ జెందెడుముద్దుకొమరువరుని
 రూపవిభ్రమకళారూఢి నెంతయు రతీ
 దేవి యకాముద్దులక్ష్మీవధూటి

తే. గీ. బుద్ధి నల్లారు ముద్దెనముద్దుయాధ్యుఁ
 దీటు లేనట్టివద్మావతీ లలామఁ
 దెలివి మీఱురామస్వామి నెలమి గాంచె
 మేటిముత్యాలు పోటివధూటివలన.

30

కం. వెలసితివి వారిలోన
 నెలిచుక్కలలోనఁ జెలఁగునెలరేక యనన్
 లలితకళావిభవంబులు
 వల నొప్పఁగ మేటిముద్దుపళనివధూటి.

31

సీ. ఏనాతి నీరీతి నెంతో భక్తి చెలంగ
 వ్రాయించె జయధాటి రామకోటి
 ఏనారి నీదారి నెలమి విద్యచ్ఛేదీ
 దనియించె నెర మెచ్చి ధనము లిచ్చి
 ఏకల్కి నీపోల్కి నిలఁ గీర్తి కై కొనెఁ
 గబ్బముల్ చేనంది ఘనతఁ జెంది
 ఏబాల నీలీల నిటు దొరాదొరలచేఁ
 బొగ డొండె గడిదేటి పాలుపు మీటి

తే. గీ. తలఁప నేధీర నీమేరఁ దాతయార్యు
 పాదముల వ్రాలె మది నెంచి ప్రస్తుతించి

కలరె నీసాటి ముత్యాలుకన్న మేటి
ప్రబలగుణవేటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి.

32

నీ. చె న్నొందురంభ గాకున్నచోను బ్రతాప
సింహేంద్రుపెంపును ♦ జెంద నేల
ప్రతి లేనియలకల్పలతిక గా కున్నచో
లలి ముద్దులక్ష్మితో ♦ బుట్ట నేల
తగుదివ్యసుగుణరత్నంబు కా కున్నచో
ముత్యాలలోనుండి ♦ పొదల నేల
యిల సుగంధవృద ♦ మిదియె కా కున్నచో
శ్రీనివాసప్రాప్తి ♦ జెలగ నేల

తే. గీ. వీర గలచంద్రరేఖయె ♦ కాక యున్న
లలితనకలకళాప్రాధి ♦ వెలయ నేల
యని పొగడ మేటి యై మితానతనుభూటి
భవ్యవాగ్ధాటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి.

33

ఉ. పున్నమచందమామ కెనఁబోలుముఖంబు ముఖానురూప మా
తిన్ననిపల్కు పల్కులను ♦ దేతిన సద్దయ సద్దయారసో
త్పన్నఁపుఁజూపు చూపున ధ్రువం బగునీవియు సొమ్ము లొచు మే
న న్నులు వొంద నొప్పు నరఁనాథులు మెచ్చగ ముద్దులక్ష్మియున్.

కం. పద్మారి గేరుమోమును
బద్మాస్త్రిఁడు గోరుగోము ♦ బలువాలగన్నుల్
పద్మాళి దూలు ననఁ దగి
పద్మావతీరిఁ దనరు ♦ బద్మావతియున్.

35

నీ. ఘటియింప నేర్తువు ♦ కవనజాతు తెలింగి
పలుకులకల్కి వెల్వలనఁ బాఱ
నీయఁగా నేరుతు ♦ విలఁ గోరినవరాలు
నగరాజుసుకుమారి ♦ సగము గాఁగ

చెల్లింప నేర్తువు ♦ చెప్పినరీతిగాఁ
గని ద్రావదీనతి ♦ కాన కేగ

నటియింప నేర్తువు ♦ నవరసంబుల నంటి
తగురంభ యనిమిషత్వము వహింప

తే. గీ. నీదె మఱి యుక్తి పరికింప ♦ నీదె శక్తి
నీదె నెరపద్దు నరయఁగా ♦ నీదె ముద్దు
సరసముగఁ జేసి రాధికాసాంత్యసమ్ము
భక్తి హరి కిమ్ము శ్రీముద్దుపళనిబోటి.

36

వ. అని నియోగించిన నేనును బ్రబంధనిబంధనోద్యుక్త నై.

37

—♦ ప ప్యం త ము లు . ♦—

కం. శ్రీకృష్ణదేవునకుఁ గరు
ణాకరచారిత్రవిలసదనుభావునకుఁ
గోకులజప్రియభావున
కాకృతిజతశంబరార్యహంభావునకున్.

38

కం. కౌస్తుభయుతవిస్తృతవ
క్షుప్తలునకు భక్తలోకసంరక్షణతా
నిస్తులునకు శ్రుతిమస్తక
వాస్తునకు సమస్తవిబుధపరవస్తునకున్.

39

కం. శౌరికి జనవాంఛితసహ
కారికి బాండవకులోపః కారికి నచలో
ద్ధారికి గలికలుషాఘవి
దారికి దనుజేంద్రమదమతంగజహారికిన్.

40

కం. అర్జునమదనాభ్యాసున
కర్జునకరకాంతిమందహాసున కతిభ
క్తార్జునకృతసహవాసున
కరునవాసునకు ద్వారకావాసునకున్.

41

కం. కర్ణావర్తిష్ఠనకుఁ

బరమమునిప్రకరహృదయఁ వర్తిష్ఠనకుఁ

గురుకులగిరిజిష్ఠనకుఁ

జిరగుణయుతవిష్ఠనకును ♦ శ్రీకృష్ణనకున్. 42

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినరాధికాసాంత్యసం బను
శృంగార ప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 43

కం. శ్రీవనితావరశుభ్రయ

శోవారిధిపూర్ణచంద్ర ♦ శుకయోగీంద్రుఁ

భావించి చూచి జనక

ఘోషవరుఁ డిట్లనియె భక్తిసంభ్రమవరుఁ డై. 44

సీ. మునినాథ 'మును నేను ♦ బొందుగా హరికథ

ల్పినులవిందుగా ♦ వింటి నందు

నందుతోఁబుట్టు గోవిందుని కత్త యై

వరగుణాకర యన ♦ వఱలురాధ

తా నెత్తి పెంచఁగాఁ ♦ దగునిభాసతిమీఁద

వడి నేల బలుకారు ♦ బారుచేసి

గోపాలదేవుఁడై ♦ గోపించె నపు డెట్లు

దక్షిణనాయకాధ్యక్షుఁ డైన

తే. గీ. దేవకీసూనుఁ డానారితీరు దీఱు

దీరుగా నేలె నవి యింపుఁదేఱునటుల

నాన తీవయ్య బహుసావధానమతిని

విని కృతార్థుఁడ నయ్యెద ♦ విమలహృదయ. 45

కం. అన విని శుకయోగీంద్రుఁడు

వనజాక్షునిదివ్యపాదః పనరుహయుగళిఁ

దనివారఁ దలఁచి యిట్లనె

గనులం దానందబౌద్ధకణములు దొలుకన్. 46

సీ. ఏవంకఁ జూచిన ♦ నేజీవిలోచనా

రతికూజితార్భటిఁ రావచయము

లేచాయఁ జూచిన ♦ నిందుబింబాననా

వల్లకివాదనఁవై భవంబు

లేతాపు చూచిన ♦ నిభరాజగామినీ

సంగీతసాహితీసంభ్రమంబు

లేదిక్కు చూచిన ♦ నింద్రసీలాలకా

భరతశాస్త్రీకథావాభినయము

తే. గీ. తెందుఁ జూచిన గోపికాబృందగీత

మదనగోపాలసత్కథా మహిమ లలర

నంగభవమల్లరంగ మై ♦ రంగుమీఱు

బహుతరస్త్రీలతోడ ప్రేషలైవాడ. 47

తే. గీ. అందుఁ జెన్నందునందునిమందిరమున

వాస మై యుండుఁగొస్తుభోద్భాసితుండు

దానవవిదారి యిష్టహృత్తాపహారి

భవ్యగుణపాళి మదనగోపాలమహాళి. 48

సీ. కువలయామోదంబు ♦ గొనవచ్చునత్కిరి

నిశికాంతుఁ డగుట సంధియము గలదె

కమలాభిరుచిహేతుఁకం బైనతేజంబు

దిననాథుఁ డగుట సంధియము గలదె

దానవారిసమృద్ధి ♦ దనరించునస్త్రంబు

దేవేంద్రుఁ డగుట సంధియము గలదె

హంసాహితశ్రీల ♦ నలరారునెమ్మేను

నీలాబ్ధ మగుట సంధియము గలదె.

తే. గీ. యినకరదళోపలాలనఁగనుపదంబు

లంబుజాతంబు లన సంధియంబు గలదె

యని తనుగురించి బుధజను లభినుతింప
శీవిఁ దళుకొత్తుశ్రీకృష్ణదేవుఁ డనఁగ

49

సీ. సవరంపుపరువంపు సవరంపురుచి నింపు
నెరిసాంపు గలజంపు కురులతోడ
సలువొందు నెలలందుఁ గళలెందుఁ దగఁజిందు
తొగవిందుజిగిఁజెందు మొగముతోడ
నునుదమ్ములను దిమ్ములను నిమ్ములనయమ్ము
గనునొమ్ముసిరిగమ్ము కనులతోడ
నొగిఁ బ్రబ్బుబిగిరబ్బు నగుమబ్బు బిగి నుబ్బు
లనుద్రొబ్బుగననబ్బు తనువుతోడఁ

తే. గీ. ౩దనర ప్రేవల్లెలోఁ గల తలిరుఁబోండ్లు
హరికపటచర్యలకు మోహితాత్మ లైరి
యెప్పుడును జేరి మెప్పించుచొప్పు జూచి
మరులుపూసరె సతు లైన మాను లైన

50

సీ. గురుకుచకుంభము ల్కుధరము ల్గాకున్న
గోపాలకరఘాతిఁ గొనఁగ నేల
కలికివల్లన్నలు కలువలు గాకున్న
హరిమాపుకాంతిచే నలర నేల
తుల మించుమైదీగెయలమించు గాకున్నఁ
గృహాంబుధరముతో నెనయ నేల
శ్రీపాదపద్మము ల్చిగురులు గాకున్న
మాధవుచే జెల్వ మంద నేల

1. వగఁజెందు [మూ] 2. కలి మెప్పుడును గప్పు కలిమెప్పుఁ గొనుచొప్పు
కర మెప్పు నెఱివిప్పు టురముతోడ. [మూ] 3. మారుమా రని మారు ము మామారు
మారి, మాకు లేకయె మీఱు మైతిరుతోడఁ, దేజరిల్లెడు గోపాలదేవుఁ జూచి, మరులు
పూసరె సతు లైన మాను లైన [మూ.] 4 చూచుకాంతిచే [మూ.]

తే. గీ. యనుచు బుధకోటి పొగడఁగాఁ దనరుకోటి
యన్నువులమిన్న నందునికన్నజిన్న
వారిధరవేణి రాధికాకీరవాణి
ప్రబలును జెలంగ హరిప్రాణపద మనంగ.

51

వ. అదియునుం గాక.

52

సీ. నెరికొప్పుమినుకొప్పు నిడుదపెన్నెరులతో
నునుజూపు లీ నెడుకనులతోడఁ
గళలు దేటుచు మీఱుకలికెనమ్మొముతో
విడికెంపు గనుపింపు పెదవితోడ
గెఱగట్టుకొని పుట్టునెఱపూపచనులతోఁ
గడుసన్నగిలుచున్న కానుతోడ
జిగి హెచ్చుచును వచ్చుచికిలిలేదొడలతో
జడతలొల్కుచు గుల్కునడలతోడ

తే. గీ. రమణ బాల్గొలుచెక్కుట ద్దములతోడ
మేల్మి గనుపట్టుచిన్నారి మేనితోడఁ
దేజరిల్లును బే రిళాదేవి యనఁగ
రాజగోపాలుపట్టంపురాణి యగుచు

53

ఆ. వె. ఆమె గూడి దానవాళికె గాలుఁడు
గోపసతుల కెల్ల గుసుమశరఁడు
జలజజాదిసురల కలపరబ్రహ్మాంబు
తల్లిదండ్రులకును దనయుఁ డగుచు.

54

సీ. మోహించి యొకక్రేవ ముగ్ధభామామణ
ల్రళుకుఁజూపుల గల్వదండ లొనఁగ
మన్నించి యొకచోట మధ్యామధ్యలు
దెలిసవ్వులను సుమాంబులు నెరవ

భావించి యొకప్రక్కఁ ♦ బ్రౌఢచంద్రానన
 ల్లనకుచలికుచము ♦ ల్లాన్క లీయ
 లాలించి యొకయిక్కఁ ♦ లోలలోలాక్షులు
 లలి మానధనములు ♦ లంచ మంప

తే. గీ. నందటకు నన్నివగల నానంద మిచ్చి
 చల్ల నేయఁగ నింటింటఁ ♦ జంద్రుఁ డగుచు
 మందలో నుండు మన్మథమన్మథుండు
 ప్రాభవస్ఫూర్తి రాజగోపాలమూర్తి. 55

తే. గీ. విడక దాదు లడుగులకు ♦ మడుగు లొత్తఁ
 గనుయశోదయు గారాబముననుజూడ
 గరిమ నందుడు గన్నులఁ ♦ గప్పకొనఁగ
 రాధ పోషింపఁదగు నిశారాజవదన. 56

సీ. శౌరిని గని రాధ ♦ చనుగుత్తు లివిగొ కొ
 మ్మన లేవె తన కింత ♦ యను నిశయును
 మురవైరిఁ గని రాధ ♦ మోవిపం డిదుగొ కొ
 మ్మన లేదె తన కింత ♦ యను నిశయును
 వరుని గన్గొని రాధ ♦ నెరిపింఛ మిదిగొ కొ
 మ్మనలేదె తన కింత ♦ యను నిశయును
 బద్మాక్షుఁ గని రాధ ♦ పలుకెంపులివిగొ కొ
 మ్మన లేవె తన కింత ♦ యను నిశయును

తే. గీ. హరిని గని రాధ యలయాట ♦ లాడుదాము
 పడుకటింటికి ర మ్మనితొడరి పిల్వ
 నాడ నేఁగూడ వచ్చెద ♦ ననునిశయును
 నవ్వి రాధికామాధవుల్ ♦ రవ్వ నేయ. 57

సీ. మురువుగా దాఁగిలి ♦ మూత లాడెడువేళ
 యదురాయలకుఁ బల్క ♦ రెదురుపడును

రీతిగా గుజగుజఁ రేకు లాడెడువేళ
 మదనగోపాలుని ♦ గదిసి నిలుచుఁ
 గొమరుగా వెన్నెలఁకుప్ప లాడెడువేళ
 మురవై రిచేఁ గను ♦ లూయ నిచ్చు
 గుములుగా గుజ్జెనఁగూడు లాడెడువేళఁ
 గంసవిద్యేషి చెంఁగట వసించు

తే. గీ. నెట్టు లై నను దేవకిపట్టికరము
 గతము తను సోఁకఁగాఁ గనికరముచేత
 సుదతియలనాఁడె సైగఁగాఁజూచుఁ బోడి
 లమ్మ చెల్ల యిదెంతచిత్రాంగి యనఁగ. 58

సీ. పాడించు నొకవేళ ♦ బహుదేశ్య రాగము
 ల్పాగించు నొకవేళ ♦ జంత్రవాద్య
 మెఱిగించు నొకవేళ ♦ భరతశాస్త్రప్రాధిఁ
 బట్టించు నొకవేళ ♦ భావరసము
 నెగడించు నొకవేళ ♦ నెరికావ్యసంగతు
 ల్లనుపించు నొకవేళఁ ♦ గవనరీతి
 బోధించు నొకవేళఁ ♦ బూవిల్తుశాస్త్రంబుఁ
 జదివించు నొకవేళ ♦ శయ్య లోలి

తే. గీ. నూతి పోయు మఱొకవేళ ♦ నారజంబు
 వచ్చె ననిపించు నొకవేళ ♦ వాద్యవిధము
 నెపుడు చూతునొ యిదె శౌరి ♦ నెనయ ననుచు
 దయ నపుడు పొంగి యిళకు రాధాలతాంగి. 59

కం. నలు గలఁదు జలక మార్పును
 జలువలు గట్టించు పడ్రాసాన్నము లుంచు
 డెలనాకుమడుపు లిచ్చును
 గలికీ ర మ్మనుచుఁ దీసి ♦ కౌఁగిటఁ జేర్చున్. 60

- సీ. ఒమ్ముగా దిమ్ములై ♦ రొమ్ము రావలె నంచు
గులదేవతల నెల్ల ♦ గోరి కొలుచు
నిడుడ లై మెఱుంగెక్కినెరికురుల్ పెరుంగంగ
దిన మొక్కతైలంబు ♦ దెచ్చి యంటు
గలికికన్నెరికంబు ♦ దొలంగ జెంచుల కెంతొ
యిచ్చి తీసినమందు ♦ లిచ్చు నిచ్చ
'నెప్పు డీడేరునో ♦ యీముద్దరా లని
యుపవాస మొకవేళ ♦ నుండనియదు
- తే. గీ. వగలు గైసేసి చెలి యుండు ♦ సొగసుఁ జూచి
దృష్టిపై దృష్టి తీసుక ♦ తెఱవ నాదు
సవతి వాడువె యని చెక్కు ♦ జఱచి మోము
మోమునఁ గదించి నూతాఱుముద్దు లిడును. 61
- కం. సతి నిట్లు రాధికామణి
సతతము గనుగందనీక ♦ చనువున మనిచెన్
రతిమగనితోటలోపల
లతకూసను బెంచినటుల ♦ లలితము గాంగన్. 62
- తే. గీ. కొమ్మ కటు యశావ్వనవసంతగుణ మెసంగఁ
దొలుతఁ గనుపట్టబాల్యజాతులు దొలంగె
గరముచివురులు తొవ రెక్కె ♦ గడమతావు
లోఱపు మీఱెను గోకిలఃస్వరము లొదవె. 63
- సీ. అధరబింబంబున ♦ కరుడెంచుచిలుకల
వలుకులో యన ముద్దుపలుకు లమరె
ముఖచంద్రమండలంబును గ్రహింపఁగ వచ్చు
పెనురాహువో యన ♦ వేణి యమరె
నలు వొందునాభిపున్నాగంబునకుఁ బొఱు
నళులబా రనఁగ నూఁగారు దనరె

- బదపద్మయుగళంబు ♦ గదిసి పో కున్న రా
యంచ యంచన మందఁయాన మెసంగె
- తే. గీ. మీరుబహునవశ్రీ త్పందినారు గనుక
విన్నవించెద నని తళ్ళు ♦ బెళ్ళు లమరఁ
జేరెనో తెల్పు ననఁ గను ♦ లెచ్చులఁజేరె
రమణి కటు చాలయావనాఁరంభవేళ. 64
- తే. గీ. 'గుబ్బగుబ్బలులను ద్రొబ్బి ♦ నిబ్బరముగ
గుబ్బెతకు ²గబ్బిసిబ్బెంపుగుబ్బ లుబ్బె
సరసయావనమానసఁసరసిలోనఁ
వాడముబంగరునునుదమ్మి మొగ్గ లనఁగ. 65
- తే. గీ. అరయఁ దనజోడుబయలాయెననెడువంత
చిత్త ముననాటనానాటఁజిక్కెగొను
మానహానికి సైతురే ♦ మహిని దలఁచ
బట్ట గట్టినబలుగుణవంతు లెల్ల. 66
- సీ. వెన్నునిముఖచంద్రబింబంబు కళదేఱు
దరుణిలోచనకుముదంబు లలరె
శౌరికి జికురాంధకారము ల్పరుంగంగ
ముకురాస్యనఖరతారకలు వెలసె
వనజాక్షువక్షఃకవాటంబు జిగి మీఱ
బిబ్బోకవతిచనుగుబ్బ లుబ్బె
స్వామికి భుజకల్పశాఖలు బలియంగ
నతనాభికిని బాహులతిక లెనసె
- తే. గీ. హరికి యావనవాసంత ♦ మతిశయిల్ల
నాతికిని బికకలకంఠనాద మొదవె
భళిరొయిటువంటి యీసతీపతులజాతి
రీతు లమ్మయ్య యని రతిప్రియుడు వొగడ. 67

ఆ. వె. చికిలిసానఁ దీర్చుఁజీవరత్నమురీతిఁ
బరువ మైనకుసుమఁవల్లిపగిది
మెఱుఁగు చేసినట్టి మేల్మిబొమ్మవితాన
రమణి దనరె జవ్వఁసమున నపుడు.

68

తే. గీ. శుభదినంబున సప్తమశుద్ధి గలిగి
చెలఁగువేళను గురుమాపుచీరతోడ
సరసరుచిరాన్నభోజనోత్తరమునందు
నీ డెఱుంగనిచేడియ యీడుమీఱె.

69

నీ. మనయశోదను జీరి యమనయిళ పుష్పించె
నని చెప్పి బహుమతు లందరమ్మ
తెలియఁగా రోహిణీదేవిని రప్పించి
యాచిన్నెలో కావొ యరయరమ్మ
చుట్టపక్కాలకు శుభపత్రికలు వ్రాసి
పంప మామకు శ్రుతపరిచరమ్మ
దినశుద్ధి లగ్నంబు గని సాంగ్యములు దెల్పు
వేగ గర్భని బిలిపించరమ్మ

తే. గీ. కలికిలతకూన పుష్పిణిగాఁ జెలంగె
నెవరు గన్నారు మాధవు నెనసె నేమొ
మందు లీవలె సాంబ్రాణి మధురమధువు
మంచిఖర్రురములను దెప్పించరమ్మ

70

కం అనువనితల గుసగుసలను
విని కనులను జలము లాలుకఁ జెనుసిగ్గుపడె
వనజాక్షిని గని రాధిక
చినిచిన్నెలకన్నె నెన్నిచేసెద రనుచున్.

71

నీ. అంటు గల్గినవారి నంటుకో నయమించినానా
పడఁతిని మగరాలవలక నుంచి

విప్రసువాసిని వితతిచే బాడించి

ననమేనఁ గుంకుమనలుగు లుంచి

చలువగొజ్జఁగినీట జలకంబు లాడించి

తడి యొత్తి కురులార్చి జడ ఘటించి

పన మించుకెంబట్టుపావడ బిగియించి

రంగుచెంగావికోకను గడించి

తే. గీ. రవికె దొడిగించి సొమ్ము లలంకరించి

జాజు లెనయించి కల్పముల్ సంఘటించి

యరుగుపై నుంచి పాలు పండ్లలవరించి

కోల నిప్పించి చిమ్మిలిగొట్ట బంచి.

72

తే. గీ. భేరి మొదలగువాద్యము లోర్భేరుకొనఁగ

వరుస నెనయించి చెలికొడి బ్రాలుగట్టి

కుంకుమరసంబు కస్తూరి కుసుమములును

బంధుమిత్రాప్తతతి కీచ్చి పంచి రాధ.

73

తే. గీ. చాన నిట్లరపడకింటి లోని కనిచి

మొల్లపూబొన్నపై నత్తమిల్ల నునిచి

దగ్గఱను నింబదళము బెత్తంబు నునిచి

యుగ్గులుల నందు జాగరంబుండ బనిచి.

74

తే. గీ. మాంత్రీకులఁ బిల్చి యిలుచుట్టు మంత్రయంత్ర

తంత్రములఁగూర్చి నల్లెనల్ తప్పదారి

భూతముల నెందు జొరనీకభూతి జల్లి

కలికిఁ గాపాడె గను రెప్పగాచినటుల.

75

తే. గీ. వేడ్క గావించి మరునాడు పిట్టబెట్టి

కలశముల నెత్తి సీమసీమలకు దనియఁ

బంచి పంచమదినమున బసపు నూనె

యందఱికి బోసి చెలిని బెండ్లరుగు నుంచి.

76

1. భరించి [మా.] 2. కలగ. [మా.] 3. ముద్దియల. [మా.] 4. బండ్లపై
బెట్టి సీమసీమలకు దనియ. [మా.]

తే. గీ. తరుణు లవ్వడు సంపెంగఁజైల మంటి
మించుబోడిని దాన మాడించి రెలమి
దమ్మిగుమ్మితిదొరచేతి తలిరుటాకు
చికిలిబాకును దేజుమాల్ ♦ చేసినటుల.

77

సీ. పరిమళంబులు ముట్టికురు లార్చె నొకభామ
చక్కఁగా జడ వేసె ♦ నొక్కలేమ
కస్తూరితిలకంబు ♦ ఘటియించె నొకజంత
బుక్కాము మ్రేజిల్కె ♦ నొక్కకాంత
కెంబట్టుపావడ ♦ గీలించె నొకబోటి
యొగి రైక ముడి వెట్టె ♦ నొక్కజోటి
హాంగోక మొలఁగట్టె ♦ నొకమదావళయాన
యొదవించె మణిభూష ♦ లొక్కచాన

తే. గీ. తరుణి యొక్కతె నిల్వటద్దంబు జూపె
1రమణియొక్కతె మేన గంధము నలందె
2బడతి యొక్కతె యగురుధూపంబు వైచె
జేడియకు నిట్లు రాధ కై ♦ నేయవేళ.

78

తే. గీ. తెఱవ యారీతి నిండుముస్తీబుతోడ
నుల్లసెల్లను మల్లెపూజల్లు లలర
నవ్వగలచివ్వలకుఁ గాలుద్రవ్వకొనుచు
మరునిపడివాగైపై గోవ ♦ మట్ట మనఁగ.

79

కం. అంతటఁ గాంత లిళానతి
వంతఁగఁ గై నేసి తెచ్చి ♦ వెల గలమగరా
సంతనల మంతు కెక్కిన
దంతపుపనిచవికెలోన ♦ దయ దనివారన్.

80

తే. గీ. మేల్మిపచ్చలగద్దియమోద నుంచి
చేరి యనసూయ మొద లగుపేరఁటాండ్రు
మన యిళామాధవులకు శోభన మటంచు
జల్లఁగాఁ బాడి నుంకులు ♦ చల్లి రపుడు.

81

సీ. చెక్కుటద్దములపై ♦ జెమటబిందువు లూరఁ
గస్తూరితిలకంబు ♦ గరఁగి జాఱ
గరకంకణంబులు ♦ ఘల్లుఘల్లుని మ్రోయ
నలువంకఁ జూపువెన్నెలలు గాయ
స్తనభార మోర్వక ♦ తనుమధ్య మసియాడ
నిండుమోహంబుతో ♦ నీవి నీడ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బుచన్దవ పొంగ
బాహుమూలోజ్జ్వలప్రభ లెసంగ.

తే. గీ. గటితటంబునఁ గీల్డ ♦ నటన మాడ
1గగనమున కేగునిట్టూర్పుగాడ్పుతోడఁ
దాళగతు లొప్ప సంపెంగఁజైల మంటె
దమక మెదనాటి హరికి రాధావధూటి.

82

తే. గీ. చెలులచే యానుకొని లేచి ♦ కలికి యిడిన
పాదుకలు మెట్టి రాజసప్రాధి నేగి
మేటిమగరాలముక్కాల్లిపీటమోద
శౌరి కూర్చుండె మజ్జనసదనమునను.

83

కం. లికుచకుచ శౌరి కత్తరి
లికుచరసం బిడియె నఖరఁరేఖలచే నొ
కొకటిగఁ జి క్కెడలింపుచు
బ్రకటితఘననీల కేశపాశంబందున్.

84

కం. కుంకుమ నలు గిడె నొకచెలి
పంకజదళనేత్రుమేన ♦ భావములోనన్

డెం కగుననురాగరసం

బింకఁగ వెలిఁ దీసి విభున ♦ కిప్పించె ననన్. 85

కం. గంధామలకము వెట్టెను

గంధేభసమానయాన ♦ గనుకనిఁ గరమున్

గంధతను లంది యియ్యఁగ.

గంధవతీధవున కపుడు ♦ గరిమ దలిర్పన్. 86

తే. గీ. పసిఁడిగిండులచే ముంచి ♦ పడఁతు లియ్య

జలక మార్చెను జెలువ గొజ్జంగినీట

రమణునకు రాధ మదనసామ్రాజ్యమునకుఁ

జెలగి పట్టాభిషేకంబుఁ ♦ జేసె ననఁగ. 87

సీ. కురు లార్చె నొకలేమ ♦ సురటి నొక్కతె వీవ

పరిమళాగురులధూపములనొసఁగి

సిగ వైచె నొకభామ ♦ నిగరాలతాయెతు

వీలించి జంటరుమాలు గట్టి

విరు లుంచె నొకరామ ♦ విదళించి పన్నీటఁ

బద నిచ్చి గోవజవాజిఁ జమిరి

పట మీచ్చె నొకచాన ♦ యటు విప్పి నలుగంగ

నీక తావులు గట్టి ♦ నెగయఁ బట్టి

తే. గీ. తిలకవతియోర్తు కస్తూరితిలక మునిచె

గంధగజయాన యొక్కతె ♦ గంధ మలఁదెఁ

దడవుగా నోర్తురత్నాలతొడవు లిడియె

శౌరికిని జాల నయ్యలంకారవేళ. 88

కం. ఎనిమిదిదిక్కులరాజుల

ఘనకీర్తులు వచ్చి యతనిఁ ♦ గవిసె ననంగా

నునుముతైపుఁజౌకట్టులు

వినుతాంగి యిడంగ శౌరివీనుల మెఱసెన్. 89

తే. గీ. కళలు పదియాలు నేఁ గంటి ♦ ఘనునిమోము

గనియె నరువదినాలుగుకళ లటంచుఁ

గలఁగి కమలారి హరిపదాక్రాంతుఁ డయ్యె

ననఁగ మగరాలపెండియం ♦ బునిచె నొకతె. 90

కం. మగువ యిడ హరియరంబునఁ

దగియె జిగిచిలుకతాళి ♦ ధర నాతనిబల్

సాగను గని చిత్త జన్మఁడు

దెగి పాటఁగఁ బట్టు వడినతేజి యనంగన్. 91

కం. మగరాలపతక మొకచెలి

దగిలింపఁగ శౌరియెదను ♦ దగె నాలోనన్

వెగ నీనుతొగలరాయఁడు

సాగ సగుతల్లిలఁ దొంగి ♦ చూచె ననంగన్. 92

తే. గీ. కూర్మి నిక నిట్టిభాదేవిగోరు లుంచు

ననెడువగ గోళ్ళకుతికంటునునిచె నొకతె

యందులకు రాధ కెంపులనందగించు

నిట్టు లనఁ గౌస్తుభము శౌరికిడియె నొకతె. 93

తే. గీ. రమణి గీలించుతారహారము మురారి

యురమున వెలింగె నెదలోన ♦ మెఱయుచున్న

తనవరుని బంపి మఱి యిళాతరుణి నెనయు

మనుచుఁ దారక లటువలెఁ ♦ గొనె ననంగ. 94

తే. గీ. చాన గీలించునీలకంజాతసరము

మెఱసెఁ జన్నికృష్ణనివిష్వటురమునందు

మారు లేనితనోహనాకారమునకుఁ

జంచలాక్షులు దృష్టి తాఁకించి రనఁగ. 95

తే. గీ. పడఁతి గట్టినకాంచనాంబరము దనరె

నంబుజాక్షునిస్వచ్ఛదేహంబుమీఁద

సతనియెద నిండి తగునాదఁబారసంబు

పై ని దాని ట్టులను గానఁపచ్చె ననఁగ. 96

కం. తొగమగనిబావ నిట్టుల

వగగాఁ గై నేసి తెచ్చి ♦ పనిహర్షలహా

న్మగరాలచవి కెలోపలఁ

దగుపచ్చలపీట నునిచి ♦ తరుణులు వేడ్కన్. 97

తే. గీ. చని యిళాడేవిఁ గని లగ్నఁసమయమాయె

రమ్ము మాయమ్మ యని క్రమ్మిఁకొమ్మలెల్ల

బలిమిఁ గొని పిల్వ రాధికభయముచేతఁ

దగ్గి దిగ్గున లేచి నున్సిగ్గు మాని. 98

చ. వలపులచంద్రకావిజిగిపావడరంగు లెసంగఁ బై తిణి

జలిబిలిచీరకుచ్చెళులు ♦ చిందులు ద్రొక్కఁగ జంటిరై కలో

పలిచనుగుబ్బ లుబ్బఁగను ♦ బంగరుటండెలుఘల్లుఘల్లునన్

జలజదళాక్షి వచ్చె రభఁసంబున నయ్యదురాజునొద్దకున్. 99

తే. గీ. అపుడు సుముహూర్త మనుచు గర్గాదిమునులు

శోభనముఁ జేసి రానిత్యశోభనులకు

వాద్యములు మ్రోయ నిఖిలదిక్పతులు పొగడ

నాప బంధుసుహృత్కోటి ♦ తృప్తిఁ బొంద. 100

కం. అవ్వేళను హరియు నిళా

యావ్వతరత్నంబు బొంధఁవావలితోడన్

బువ్వము దిని రారుచులకు

నువ్వి ఖూరుచును మెప్పు ♦ లొసఁగుచు నంతన్. 101

కం. నందుం డందఱఁ బరమా

నందంబును నొందఁ జేసె ♦ సయ్యెమర్యా

దం దగుసూనృతభాషా

సందోహముచేఁ బటాదినత్కారములన్. 102

తే. గీ. అంత సంతోషసంభరితాంతరంగుఁ

డగుచుఁ దాంజూలఫలదాన ♦ మాచరించె

యతివయును దాను క్షీరాన్న ♦ మారగించి

యువతి యిడురత్నపాదుకాయుగళి తొడిగి. 103

చ. చలువ లెసంగుచప్పరపుజంత్రపుబొమ్మలు పాపురంబులున్

గిలకలమంచము నివ్విరులు ♦ నించిన సెజయుఁ గీచుబుట్టయున్

దలగడదిండ్లు దోమతెర ♦ త శ్కనుడోలిక నిల్వటద్దముల్

గలపడకింటి కేగి యటఁ ♦ గంజవిలోచనుఁ డుండె నత్తటిన్. 104

సీ. వలిపెచెంగావిపావడకొసల్ బిగియించి

కుంకుమపువ్వంచుఁకోక గట్టి

కలపంబు నెమ్మేనఁ ♦ గలయంగ మేదించి

హవణిల్లుముత్యాలరవికె దొడిగి

గేదంగిరేకుల ♦ గీల్ జడ ఘటియించి

చంద్రసూర్యాదిభూషణము లుంచి

పాలుపుసంచపురేకుఁబుక్కాము మైఁ జల్లి

కస్తూరితిలకంబు ♦ సిస్తుపఱచి

తే. గీ. గోవజవ్వాజి మెడను గీల్కొల్పి జఘన

మునకు నగురుసాంబ్రాణిఁకొంబొగలు పట్టి

కనులఁ గాటుకరేకలు ♦ కదియఁ దీర్చి

రాధికామణి యిళకు నలంకరించి. 105

కం. నిద్రపుటద్దముఁ జూపిన

ముద్దియ తగె నభిమధ్యమున బింబిత మై

ముద్దులు గులికెసుకలుముల

ముద్దులగుమ్మయన భువనమోహిని యగుచున్. 106

సీ. ఎటు తాళ నున్నదో ♦ యాకొమ్మకెమ్మొవి

కై టభారాతిపల్గటలకును

ఎటు లోర్వ నున్నవో ♦ యాకన్నై చన్నులు
 గోపసింహుని గోటిగ్రుమ్మలకును
 ఎటు లాన నున్నవో ♦ యీతన్విలేదొడల్
 చాణూరహరుమారుసాదనలకు
 ఎటు లాగ నున్నదో ♦ యీనాతినుమేను
 దంతిమర్దనుకొంగిలింతలకును

తే. గీ. నంచు దను కేలి యొనరించుమించుబోండ్ల
 గాంచి తలవంచి సిగ్గుచేగలకబాటు
 వారిజాననవీనులవద్ద జేరి
 బుద్ధిగా నిట్టు లను రాధ ♦ బుజ్జగించి.

107

సీ. చెలువుండు కొంగిట ♦ జేర్చినయపు డీవు
 గుబ్బల మెలమెల్ల ♦ గ్రుమ్మవమ్మ
 విభుండు చెక్కిలి ముద్దువెట్టినయపు డీవు
 నలరుమో వొక్కింత ♦ యానవమ్మ
 సామి పైకొని రతి ♦ సల్పినయపు డీవు
 నించుక యెదురొత్తు ♦ లియ్యవమ్మ
 పాణేశు డలకేళి ♦ బడలినయపు డీవు
 పురుషాయితము వేగ ♦ బూనవమ్మ

తే. గీ. అతడు నవరసరికశిఖావతంసు
 డధికసుకుమారమూర్తి వీ ♦ వతని నెటుల
 వలచి వలపించుకొనియదో ♦ పలికినాను
 నాన గొనబోకు నామీదియాన నీకు.

108

కం. అని మనసిజగమనమ్ములు
 విను మని యుపదేశ మిచ్చి ♦ వేలె మ్మిదిగో
 యెనసెను శుభలగ్నము ప్రియు
 నెనయగ వలె వేళ తప్పనియ్యక యనుచున్.

109

కం. మధుగంధసింధురంబును
 గరముం గదలించి తెచ్చుకరణిని దెఱవ
 వరుకడకు బలిమిజులుములు
 మొయగ గొని తెచ్చి పలికె ♦ మెల్లన హరితోన్.

సీ. పదపద్మముల నొప్పుబంగారుగొలుసులు
 మేలు గుల్కెడునిగళాలు గాంగ
 గటితటి నటియించుగంటలమొలనూలు
 పాలాదిగంటలచాలు గాంగ
 నల్లచీమలబారునా మూరునూగారు
 మేర మీఠినమదధార గాంగ
 గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బుగుబ్బలు లెంతో
 మంతుగ వింతకుమ్మములు గాంగ

తే. గీ. గందవడిలోనదుమ్మాడి ♦ మందగతుల
 వచ్చె నెరితావి కళులచాల్వల గొనంగ
 జిన్నిమరుదంతి ని న్నొకసన్న జూడ
 సరస నెక్కెడు మీదిపై సరము లేగ.

111

సీ. ఈగోటిమీటుల ♦ కీకుచగిరులట్ల
 పొంగి తాళపు దీనిమొగ్గచన్ను
 లీపంటిగంటుల ♦ కీమోవివగడంబు
 వగను దాళదు దీనిచిగురుబెదవి
 ఈమారుసాధన ♦ కీయూరుకాండంబు
 లటులతాళపు దీనియనటితొడలు
 ఈకొంగిలింతల ♦ కీతనుకనకంబు
 వలెను దాళదు దీనిమొలకమేను

తే. గీ. నీకు సరి యగునటు లెల్ల ♦ నేను గాను
 పొల మెఱుంగని దిది వట్టిముగ్ధ గాని

తెలిసి యెటు లేలదో నీకుఁ ♦ దెలుప వలెనె
దేవ దక్షిణనాయకాధిపుడ వీవు,

112

నీ. కొననాల్కఁ గొని మోచిఁచెనకి చూతువు గాని
యదరంటఁగా నొక్కఁగఁబోకు
ముద్దుచెక్కులఁ జిన్నిఁముద్దు లుంతువు గాని
జిగిగోటికత్తులఁ ♦ జీరఁ బోకు
మొనవేళ్ళఁ జనుమొనల్ ♦ పుడుకు దింతియ కాని
వగవగ బిగిపట్టుపట్టఁ బోకు
రతికేళి మెల్ల మెల్లన సల్పుదువు గాని
దురుసుపై సరములు ♦ నెరపఁ బోకు

తే. గీ. వెట్టి నై తెల్పదను గాని ♦ వెలఁది నీవు
వలపులను మించి గడిదేరి ♦ వద్దఁ జేరి
మారుసాములఁ జలపోరి ♦ పోరువేళ
నాదుగురికట్లు నిలుచునా ♦ నలిననయన.

113

తే. గీ. అంచు హరిచేతి కిళ నొప్పఁగించి రాధ
నత్తు నేఁ గూడ నని చెలి ♦ పైఁటఁ బట్ట
వేగ వచ్చెద నని విడిపించుకొనుచుఁ
జనియె మది భేదమోదముల్ ♦ పెనగొనంగ.

114

వ. ఇ ట్లమ్మందయాన యమందయానంబునఁ బడుకయిలు వెల్వడి
రత్నముద్రికాలంకృతం బైనకెంగేల నొక్కబాలికామణిం జెయ్యానుకొని
యవ్వాసుదేవు నెడఁబాసిపోవం జాలనిచిత్తంబుతోన తత్తరపడి యమ్మత్త
కాశినులం గని తలు పోర సేయుండనునెపమున తిరిగి తిరిగి చూచుచు
రాజనం బవలంబించి యెవ్వరితోడం బలుకక డగ్గుత్తియ నడంపుచుఁ గేళి
పూగుత్తు లాఘ్రాణించుపోలిక బెట్టునిట్టూర్పులు నిగుడింపుచుఁ జెందొగల
విందుఁ గనుచందంబున వదనారవిందం బెత్తి కందోయిం గ్రందుకొనుబాష్ప
బిందుబృందంబులఁ జిప్పిలనీక రెప్పల నార్చుచు హరివిరహభరంబునం దాకి

జారినకరకంకణంబులం గని చేయెత్తి కప్పకొప్ప దిద్దుకొనుచొప్పనఁ గప్ప
చుఁ గుచలికుచంబులం దగదగ మని తగులుకొనుచిగురువిలుగలతులువసె
గలఁ దగిలి చిటిలి పెటిలి పడుతారహారంబులం బయలువడనీక పయ్యెద
చెఱంగున మఱుంగు సేయుచు నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యం దొక్క
చొకాటంపునులుపుపట్టుమేలుకట్టులం గనుపట్టుకట్టాణిముత్తి యంపుజల్లులతో
నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనుబొండుమల్లియలపూదండలం దగిలి రొదలు సేయు
తుమ్మెదలగరులనిగనిగలకుం బదు లనఁగఁ దగిలి మగరాలసోరనగండ్లనుండి
వెలికి నిగుడునగురుసాంబాణిపొగల మగుడం దోయియుచుఁ దెరగంటిమచ్చ
కంటులనెరినెరుల వరలువిరులచేరులనెత్తావుల నత్తమిల్లి మత్తిల్లి వచ్చుకమ్మ
తెమ్మెరలవగ మిగులుమగరాలసాధంబున నెంతయు వింతవింతపనినెంతనల
మంతు కెక్కుజీవదంతపుఁజప్పరకోళ్ళమంచంబుపై రవిబింబంబుడంబు విడం
బించుకెంబట్టుపరువునరాజనశిఖారేఖల సెకమీఱుసూరెపుటంబుతలగడఁజేరి
యొక్కపల్లవపాణి పదపద్మంబులు పట్టుచుండఁ బవ్వళించి యాత్మగతంబున.

ఆ. వె. సొమ్ము లియ్య వచ్చుసొ మ్మంద మియ వచ్చు
నియ్యరానిప్రాణమియ్య వచ్చుఁ
దనదువిభుని వేరుతరుణిచేతికి నిచ్చి
తాళ వశమె యెట్టిదానికై న.

116

నీ. నాతి యింతకు మున్నె ♦ నాసామిమధురాధ
రామ్మలమ్మును జూట ♦ లాడ కున్నె
యతివ యింతకు మున్నె ♦ హరివిష్ణురమ్మపై
గుబ్బలకసి దీటఁ ♦ గ్రుమ్మ కున్నె
రమణి యింతకు మున్నె ♦ రమణుకొంగిటఁజేరి
పారావతధ్వజుల్ ♦ పలుక కున్నె
చాన యింతకు మున్నె ♦ శౌరి పైకొన వెను
దియ్యక యెదురొత్తు ♦ లియ్య కున్నె
తే. గీ. మున్నె యది జాణ సిగ్గుచే ♦ నున్నె గాని
విభుఁడు వగఁ జేసి తనువ్రీడ ♦ వీడఁజేసి

చేరఁగాఁ దీసి యందందుఁ ♦ జేయివేసి

కొమ్మ నిటమున్నె తా దిద్దుకొనక యున్నె. 117

కం. అని చింతింపుచు నచ్చటఁ

గనువిలుతునిబారి కలికి ♦ కను మూయక లో

వనరుచు నుండెను రాధిక

వనరుహదళనయనుఁ డచట ♦ వనితామణితోన్. 118

కం. చెలియా వింటివె రాధా

జలజేక్షణమాట లెల్లఁ ♦ జక్కఁగ ననినన్

గలకంఠీమణి సిగ్గునఁ

దల వంచుకొనంగఁ జూచి ♦ దయ దై వారన్. 119

సీ. చిన్ననాటనె చెట్టిఁ ♦ జేసితి మెడ లేక

మన కేటిసిగ్గులే ♦ మధురవాణి

నేఁ బల్కఁగా లేదె ♦ నినుఁ జూచి ననుఁజూచి

యీవేళ మాటాడ ♦ విందువదన

కూడి యిన్నా ఛాటఁలాడమో యెటుపోయె

దాయాట లీయాట ♦ లంబుజాక్షి

పోనిపోనీ నేను ♦ బొరుగురివాడనా

నీకు మేనరికంబు ♦ నీలవేణి

తే. గీ. యళుకు లేటికె ననుఁ జూచి కులుకులాడి

మోముఁ జూడవె మో మెత్తి ♦ మోహనాంగి

ముద్దుగా ముద్దు లియ్యవె ♦ ముద్దుగుమ్మ

మాటు కేగకె నాయాన ♦ మందయాన. 120

కం. మనరాధ దెలిపె నేటికి

ననువుగ నాల్మగనియాట ♦ లాడక యున్నన్

మనసిజభూతము వెఱపుం

గనిపించు నటంచు వేగఁ ♦ గదియుద మబలా. 121

కం. చన దిటు లూరక యుండఁగఁ

గనువినుదయ్యంబు గదుమఁగా వచ్చినయా

వెనుక నెటు దాగువారము

మనసిగ్గులు దాని నెదిరి ♦ మార్కొన వనుచున్. 122

చ. గమగమతావులం గులుకుకప్పరబాగము లిచ్చి వేడ్కతో

సమముగఁ గ్రొత్త ముత్తియపునన్న పుసున్నముఁ బెట్టి చొక్కపుం

దమలపుటాకుఁ జుట్టి వనితామణిచేతి కొసంగఁ బోవువోఁ

గొమిరె నయంబుతోఁ గొనిన ♦ గోపకలాభరణుడు ప్రేమతోన్. 123

సీ. ఉసికొల్పి వంచింది ♦ దుసుకులచనుదోయి

చేనంట సమ్మ నొచ్చినె యనును

మొనసి యేమరఁ జేసి ♦ మో వాన గమకింప

వడి నుల్కి కరపల్లవములఁ గప్ప

నల్లందులకుఁ జూచ్చి ♦ యులు నీవి వదలింప

మిట్టిమీ నై 'బెట్టు ♦ కొట్టుకాడు

విభుఁ డందుఁ జెనకె తా ♦ వికవికనవ్వువో

నటు గిరుక్కున మళ్ళి ♦ యలుక నించు

తే. గీ. తను గురించినఁ గని తనకనులు మూయుఁ

గవకవల్ నించువో వ్రేళ్ళు ♦ చెవులఁ జొనుపు

కొను నిశామానినియు ముగ్ధతనముఁ బూని

రాజగోపాలసంగమాఁరంభ వేళ. 124

వ. అంత.

125

ఉ. ముద్దులబెట్టు కొంత జిగిమోముగదింపుల వింత మోహపున్

సుద్దులచే రవంత తెలిమాపుల సంత విరాళిచేతలం

బద్దుల సుంత పావురపుపల్కులు పల్కి కలలతసిగ్గు పో

దిద్దు మురారి నారి నటు ♦ తెప్పనఁ బై కొని మోవి యానుచున్ 126

మ. అలరు లావ్డ రుమాల వీడ నెడపై ♦ హారాళు లల్లాడఁ ద
భృలచౌక ట్లసియాడఁ బావురపుఁబల్కుల్ పల్కుచున్ గుల్కుచున్
బలుజోకొట్టుచు మబ్బుదట్టుచును బైపై నిక్కుచున్ సాక్కుచున్
గళ తల్ల న్గరించి 'యేలె సాగయం ♦ గంజాస్త్రికయ్యంబునన్. 127

చ. గొనకొనుసిగ్గు మోహమును ♦ గూడఁగ నొక్కటి కొక్క టెక్కుడై
పెనఁగొను కేలు మోముపయిఁ ♦ బెట్టుక మెల్లన వ్రేళ్ళసందులక
గనుఁగవ రెప్ప లార్చక యెఁగాదిగఁ గన్గొనె శౌరివక్త్రముక
మనసిజకేళినై పుణిని ♦ మానక మానిని యప్పు డెంతయుక. 128

చ. ఉలుకును గొట్టుకాడు నగు ♦ నూర్పు లడంపుచు నూర కుండు లోఁ
గలఁగును బల్కుఁబోవుఁ దటఁకాపడుఁ గన్గొనుఁ గన్మొగుడుచ్చ మైఁ
బులకలు దార్చు గ్రుక్కు లిడు ♦ బొమ్మెల మై మరచుక సుఖోన్నతిం
దలకొని పారవశ్యమునఁ ♦ దామరసాక్షి య దేమి చెప్పదున్. 129

సీ. మో మొకించుక యెత్తి మోవి యానఁగ నొత్తి
యది యిది చాలించియట్టె యుండుఁ
గౌఁగిలింపఁగఁ జూచిఁకరపద్మములఁజూచి
యందు కిందుకుఁ బోకయట్టె యుండుఁ
జనులఁ గ్రుమ్మఁగఁ గోరి ♦ సరస మెల్లనఁజేరి
యవల కీవల కేగ ♦ కట్టె యుండుఁ
జారుమతి కెచ్చి ♦ పైకొన గమకించి
యటు నిటులను జేయ ♦ కట్టె యుండు.

తే. గీ. ముద్దు లిడ వచ్చి యందందుఁ ♦ బ్రొద్దు పుచ్చుఁ
బలుకఁగా మీఱు నెలు గెత్తి ♦ కలఁకఁబాటు
విడె మొసఁగఁ బోవు సగమాకు ♦ మడిచి మానుఁ
దీరి తీరనిసిగ్గునఁ ♦ దెఱవ యపుడు. 130

వ. ఇ ట్లనేకవిధంబుల నిశామాధవులు భంగరానంగసంగరక్రీడ
పరవశు లై యున్నయెడ. 131

చ. భువిఁ బథికాళి యాత్రలకుఁ ♦ బోవఁగ నై స్థికవిప్రసంఘముల్
జవమున లేచి తానములు ♦ సల్ప రతాంతరసుప్త దంపతుల్
గవిసి రమింప వేళ యిది ♦ గాదె యటంచుఁ ద్రిభంగుల న్నెరా
హవణికె నుగ్గడించెఁ జరఁజ్ఞాయుధబోధకయాధ ముద్ధతిన్. 132

ఉ. అంతట దిగునక బరుపు ♦ నంటక లేచి పయంట దిద్దుచుక
వంతను గొంత దాచి బలవంతపుహాయి రవంత పూని చె
ల్మింతులు చెంతలం బిలువ ♦ కేగిన దేమొ యటంచు నల్క రాఁ
గంతునితండ్రిని న్నదియఁగఁ జని రాధిక తల్పుతట్టినక. 133

తే గీ. 'చేరి యందాఁక వారు చౌశీతిబంధ
రతులఁ బెనఁగి చాలక పునఁరతులఁగలసి
బడలికలు దీఱ నొక్కింత ♦ పవ్వళించి
మదవతీకృష్ణు లప్పడు ♦ నిదురలేచి. 134

సీ. మిసిమిచెక్కులఁ దమ్మరసము నాధుఁడు పెంపఁ
బికవాణిమోవి కాటకును బెంపఁ
జెదరిన ముంగురుల్ ♦ శ్రీనివాసుఁడు దిద్దఁ
గాంత జూరనతిలఁకంబు దిద్ద
నలగోరువంకల ♦ నతఁడు కుంకుమ నించ
గలికి పల్లంటికి ♦ గపుర ముంచఁ
గప్పుపెన్నెరికొప్పు ♦ కాంతుఁ డెల్లనఁ బాపఁ
జెలియ హారావశల్ ♦ చిక్కుఁ బాపఁ

తే. గీ. జుట్టి సగమాకు నోటికి ♦ సుదతి యొసఁగ
మరిలిమురవై రి కొఱికినఁమడుపులోసఁగ
నట్టియెడ రాధకరకంకఁజాళి ఘల్లు
రనఁగ వినె నుల్లములు ఝల్లు ♦ మనఁగ నులికి. 135

1. చేరి యందాఁకఁ బెనఁగు చౌశీతిబంధ. [మూ.]

2. రతులుచాలక మఱి పునఁరతులఁగలసి. [మూ.]

తే. గీ. కలికి వే లేచి గడ దీసి ♦ తలుపు దెఱవ
శౌరి రమ్మన రాధిక ♦ చేరఁ బోవు
నంతకును మున్నె హరిచెవిచెంతఁ జేరి
చెలుపు చిలుకఁగ ననె నాతి ♦ చేతిచిలుక. 136

సీ. నాతికీల్గొప్పన ♦ నల్లకల్వలు గావు
విరవాదిశరము లో ♦ సరసిజాత
నెలఁతనాసికయందు ♦ నీలంపుమణి గాదు
ముక్కరముత్యంబు ♦ మురవిఫాల
వనితపాలిండ్లపై ♦ వలచుకస్తురి గాదు
మలయజవంకంబు ♦ మదనజనక
తరుణి నెమ్మనఁ గ ♦ దంబపుప్పొడి గాదు
వెలిదమ్మిపుప్పొడి ♦ విమలచరిత
తే. గీ. మరునిశరవహ్ని దరికొని ♦ మదిని బొదలి
వెలికి విసరంగ దాని లో ♦ పల నడంచి
యిదిగొ వచ్చెను బరితాప ♦ మడఁప ఘనుడ
వీ వటంచును రాధ యి ♦ దెంతధీర. 137

చ. జలరుహపత్రనేత్ర విను ♦ చందనగంధివిరాళి యెంతో మై
నిలఁ గలసొమ్ము లంగజుని ♦ యింగలమందుఁ గరంగి పూదె లై
మిలమిల డొల్లి రాఁ జెలులు ♦ మిణ్ణురుబూచు లటంచుఁ బట్టి చే
తులు సెగ లంటి పొక్క వెతఁతో విదలింతురు మిట్టమీను లై. 138

తే. గీ. లేమకును నీవు పొత్తున ♦ లేనియట్టి
వాసరము లెల్ల శ్రీహరి ♦ వాసరములు
మానినికి నీవు ప్రక్కను ♦ లేనియట్టి
రాతి రెల్లను మఱి శివరాత్రి యరయ. 139
కం. కన లేదో విన లేదో
కనులార నీవునులార ♦ గాంతులు కాంతల్

ఘనవిరహాగ్నిని స్రుక్కగఁ
గన విన లే దిట్టివలపు ♦ కంజదళాక్షా. 140
కం. అనివలుకు చిలుకపలుకులు
విను వనజదళాక్షుఁ జేరి ♦ వేడ్కను రాధా
ఘనవేణి యిళను జూపుచుఁ
దనదగుప్రేమాతిశయము ♦ దనరఁగ నగుచున్. 141

సీ. చిగురాకుజిగి నూకు ♦ చెలియకెమ్మొవికా
గజబిజమొనపంటి ♦ గంటు లెల్ల
ననచెండులను జెండు ♦ నాతిలేజనులకా
కఱకుగోటిపిరంగి ♦ నఱుకు లెల్ల
నునునాచులను నేచు ♦ వనితపెన్నెరులకా
కక్కనం బగుపెక్కు ♦ చిక్కు లెల్ల
మరువంపుగురి దింపు ♦ మగువనెమ్మొనికా
విడువనిమరుసాము ♦ బడలి కెల్ల

తే. గీ. నకట మగలకుఁ దమయక్క ♦ రై నఁజాలు
నబలలా గెంచి లాలించ ♦ రనుచు నిళకు
వగచుగతి రాధ తనలోని ♦ వంతఁ దెలియఁ
జేసి శౌరికి నన్యాప ♦ దేశముగను. 142

చ. అది విని శౌరి రాధకర ♦ మల్లనఁ బట్టి బిరాన చేసరాల్
గుదురుగఁ గంకణంబులును ♦ గూడఁగ ఘల్లుమటంచు మ్రోయఁగాఁ
గదియఁగఁ దీసిన న్గలికి ♦ కాంతునిపేరెద వ్రాలె సంతలో
గుదిగొనుసిగ్గుచే నిళయు ♦ గొబ్బునఁ జాటున కేగె నవ్వచున్. 143

తే. గీ. మాయురే బొబ్బ హాయిరే ♦ మజ్జ భళిరె
కలిసి విరిశయ్య మత్తేభ ♦ ములవితాన
నీడు లే దని వలపుల ♦ జేడు పొగడ
నపుడు వారిర్వు రాకయ్య ♦ మందుకొనిరి. 144

వ. ఇట్లు విడిచి.

145

సీ. కొనరుపల్కులఁ గ్రమ్మిఁ ♦ గోటికత్తులఁ జమ్మి
కాసెలోఁ జెయి వేసి ♦ కదియఁదీసి
కన్నాత లాలించి ♦ కాఁగిటఁ గదియించి
సరిబిత్తుల నెత్తి ♦ చనులనొత్తి
యల్లందులకుఁ జొచ్చి ♦ కల్లమ్మలకు వచ్చి
మెఱుఁగుచెక్కిలి గొట్టి ♦ కురులు పట్టి
తోడకంబముల నాని ♦ తోపునూకుల నూని
సందుచేసుక నొక్కి ♦ ముందు కెక్కి

తే. గీ. యదలుపులు కేలుగొట్లు నెఱయ్యంపుతిల్లు
గళరవంబులు దుడుకులు ♦ చెలఁగ రాధ
మాధవుండును గడిదేరి ♦ మారుసాము
హాయిగాఁ జేసి సరిగెల్పు ♦ లంది రపుడు. 146

వ. అంత రాధాకృష్ణులు పరస్పరము సంభాషించి రది యెట్లనిన.

సీ. మగడ యాపని దీతె ♦ మఱియొక యాటాడి
నాకును గట్టిగా ♦ న్యాయ మొనఁగి
పొలఁతి నీపెందొడపుణ్యంబు నా కందె
లేతచిన్నది వట్టిరోత నాకు
నీకు దానికి నింతసేన మాయెను గృష్ణ
పొంతగా నినుఁ గూడి ♦ యింత బాగ
చెలియ నిమ్మళముగఁ ♦ జేసితివో లేక
యది చేసెనో నన్ను ♦ నడుగ వలదు

తే. గీ. బాగుబా గన గట్టిగాఁ ♦ బని యొసంగ
నియ్యరా కృష్ణ నాకును ♦ నిమ్ముగాను
ఠీవి వయసున గుణమున ♦ నీవె పెద్ద
రయము రయమునఁ గావింపు ♦ రతిని రాధ. 148

సీ. అధరామృతంబు నీ ♦ వానితివో కృష్ణ
యది లేజగురువగ ♦ రంతె రాధ
కఠినస్తనము లెదఁ ♦ గలఁచితివో కృష్ణ
యవి లేతలికుచంబు ♦ లంతె రాధ
లలితోరు లూరుల ♦ మెలఁచితివో కృష్ణ
యవియనంటులత్వక్కు ♦ లంతె రాధ
లీలాంగములు కాఁగిలింఁచితివో కృష్ణ
యవి ననలతకూన ♦ లంతె రాధ

తే. గీ. చతురసమరతిసుఖ మొనర్చితివో కృష్ణ
నవనమాగమమున సౌఖ్య ♦ మపునె రాధ
యుపరతుల నిన్నుఁ గూడనేమోయి కృష్ణ
యాచమత్కృతి ముగ్ధ కెట్లబ్బు రాధ. 149

వ. ఆసమయమునందు.

150

సీ. కాలివాల్ పిట్టల ♦ కలకలంబులు మీఱఁ
బగడకన్గలయొజ్జ ♦ బయలుదేతె
నెలరాజు పశ్చిమాఁచలరాజముం జేరె
బలుచంద్రకాంతపు ♦ శిలలు పేరె
దారకాగణములఁతఱుకు లెల్లడ జాతె
దీపంబు లెల్లను ♦ తెల్లఁబాతె
నతనుఁడు రే యెల్ల ♦ ననిఁ జేసి వేసారె
ధర వియోగులపరిఁతాప మాతె

తే. గీ. దమ్ము లలరారెఁ గలువలఁతావు దీతెఁ
గోకములు తేజను జకోరఁకులము తారె
నినుడు గడిదేతె నిరులు మొయిండ్లఁ దూతెఁ
దెలివి చేకూతె భల్లనఁదెల్లవాతె. 151

మ. యమునాతీరవిహార హారనదృశోద్వృత్తిర్నిసంభార భా
రమణీయాకృతిమార మారసికతాప్రావీణ్యసంసార సా
రమరందోక్తి విచార చారణమతప్రఖ్యాతవిస్తార తా
రమహీభృత్సమధీర ధీరమునివాఃరాధార రాధారతా.

152

కం. ధీరాభిమతోద్ధారా
ధారావర కృత్తమత్త ధానవవారా
వారాశినిభగభీరా
భీరాహిత్యామరాదిః విశ్రుతధీరా.

152

మాలిని. కలికలుపవిఫాలాః కాంచనోద్భాసిచేలా
గళధృతవనమాలాః కాంతరాధావిలోలా
బలభిదుపలీలాః పాండవత్యాణశీలా
తిలకితగుణజాలాః దేవకీదేవిబాలా.

154

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూన
శృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత
శ్రీమత్తిరుమలతాతయార్య పాదారవిందమిళిందాయ
మానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహ
మహారాజ బహుకృతానేకచామికారాం
బరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తి ముక్తా
యమాన ముద్దుపళని ప్రణీతంబై న
రాధికాసాంత్యనం బచుశృంగార
ప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

(ఇశాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రా ధికా సాంత్యనము.

—♦ ద్వితీయాశ్వాసము. ♦—

రాధామధురాధర
సారామృతపానచతురః సద్గుణహారా
పారావారవిహారా
భారతసఖ చిన్నికృష్ణః పాలితకృష్ణా.

1

తే. గీ. అవధరింపుము దేవదివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభూనిఁ జూచి
చొక్కటపుజ్జీనిచక్కెరయుక్కెరలకు
నెక్కుడై మించు నుడిచవులెక్కఁ బలికె.

2

కం. అటు లారాధిక గోపీ
విటు నటు రతికేళి నేలి ధిడువంగ నిలా
కుటిలాలకఁ జేరి తనదు
కుటిలత్వ మెఱుంగనీకఁ కూరిమి చెలఁగన్.

3

తే. గీ. నిను మిగుల గాసి యిడె నని ♦ నే మురారి
నెనసి పైకొని దండింప ♦ నీవు నిదియె
నందుచేనుక యెచటికి ♦ జరిగి తనుచు
నిశను జేపట్టుకొని రాధ ♦ యింటి కేగె.

4

వ. అప్పడు.

5

సీ. మహితగండస్థలీ ♦ మకరికాపత్రికల్
మొసలివాపోగుల ♦ పనలు దెలుప
మెఱుగుచన్మొనఁ గ్రమ్మి ♦ మెఱయుతమ్మరసంబు
పటుతరకాస్తుభ ♦ ప్రభ ఘటిల్లఁ
దలిరువాతెర నొప్పు ♦ బలుకెంపు లలవేణు
వివరంపునొక్కుల ♦ విధ మెనంగ
నలిగి వెన్నునఁ గుల్కు ♦ తెలిముత్తి యపుజడ
పన్నగతల్పంబు ♦ చెన్ను దనర

తే. గీ. హరిగతి మణిశ్రీవత్స ♦ సారకాంతి
దశదిశల్ నిండ రాధికా ♦ తరుణితోడ
శౌరిసారూప్య మంది యిల్ ♦ చేర వచ్చు
నిశను గన్గొని యలివేణు ♦ లిట్టు లనిరి.

6

సీ. మనిసికాటున కెందు ♦ మందు లే దందురు
మంచిది ఘనసార ♦ ముంచరమ్మ
చిఱుగోటిపోటులు ♦ సెలవారు నందురు
పునుగుకుంకుమ గూర్చి ♦ పూయరమ్మ
తొడసాముచేఁ గండ ♦ లెడ గట్టు నందురు
చలువగొజ్జంగినీట ♦ జవరరమ్మ
వలపుచెమ్మట లింకఁ ♦ జలి పట్టు నందురు
కలపంబు నెనయించి ♦ యలదరమ్మ

తే. గీ. కమ్మవిలుకానియేనుగు ♦ గున్న బడలె
దళుకుఁజెక్కుల సాంకవ ♦ తైల ముంచి

యలరుమందులపొడిఁ బూసి ♦ యలుపుదీఱ
మేటితాంబూలకవళంబు ♦ మేపరమ్మ

7

కం. అని మిగులవగలఁ బల్కుచు
ఘనతరసురతాంతతాంత ♦ కాంతామణికిన్
మనసిజశాస్త్రక్రమమునఁ
దనువలయిక దీర్చి రంతఁ ♦ దద్దయు వేడ్కన్.

8

చ. అలరులమోవికాటు పన ♦ పంటినదుప్పటిసీటు చెక్కులన్
విలసిలుతమ్మముద్దు జిగివెన్నునఁ గీలడదద్దు కన్నులన్
నెలకొనునిద్రసొక్కు మెడ ♦ నెక్కొనుగాజులనొక్కు లెంతయున్
వెలయఁగఁ గేళిమందిరము ♦ వెల్వడె మన్మథమన్మథుం డొగిన్

9

తే. గీ. ఇటుల వెలువడి మజ్జన ♦ గృహముఁజేరి
చలువగొజ్జంగినీటిచే ♦ జలక మాడి
వలువలుధరించి కలపముల్ ♦ గలయఁబూసి
యతివ వడ్డింప దివ్యాన్న ♦ మారగించి.

10

చ. పడఁతి యొకర్తు కెంపురవ ♦ పావలు వెట్ట లతాంగి యొర్తు పా
వడఁ గొని వీవ నొక్కమడ ♦ వారణగామిని తావికప్రపుణ్
విడె మొనఁగన్ మఱొక్కనవ ♦ నీరదవేణి కళాచిఁ బూనఁగా
నడిదము కేడెముం గొనుచు ♦ సంగన యొక్కతె వెంటఁ గొల్వఁగన్.

సీ. మగరాలకంబాల ♦ నొగి యంత్రపాంచాలి
కలు మీటువీణెల ♦ గులుకు రాగ
ముల సొక్కి తల లూఁచు ♦ జిలుగుబంగరుసీటు
వ్రాఁతచిత్తరుబొమ్మలను గురించి
యొరలెడుచిలుకల ♦ గొరవంకలనునవ్వు
నిలువెరినగవులో ♦ యివి యనఁదగు
ము త్రియంబులతీఁగె ♦ ముడికట్టుపనులహాం.
బట్టుమేల్ కట్టుల ♦ వజలు విరుల

సరులమూఁగెడుతేంట్లగరులమొయి శృని
యాడునాఁడునెమళ్ళయడుగుటందె

తే. గీ. లందుఁదగురొదరతినాద ♦ మనుచు నెపుడు
నిలుపుటద్దాలవడకిళ్ళ ♦ నలరుగూండ్ల
రమణఁ బలికెడుపారావతముల నెనఁగు
రాధికామణిమణిసాధరాజమునను.

12

తే. గీ. చేరి 'యట వింతపనులచే ♦ జెలుపు గులుకు
చలువచప్పరకోళ్ళమఁచంబుమీఁది
యంచరెక్కలసెజ్జపై ♦ నలరుముత్తి
యంపులోడునఁ దగఁ జేరి ♦ హఠాను మీఱి.

13

తే. గీ. అండ నటు నిల్చియిళ ముత్తియంపునున్న
మిడినతమలపుటాకులమడుపు లియ్యఁ
గదిసి రాధిక తనచనుఁగవకుఁ బులక
లమరఁ జూచినపాదపద్మముల నొత్త.

14

సీ. తంబుర మీటి గీతంబు పాడుచు నొక్క
మధురోష్ఠి సరిగమఁపధని యనఁగ
జగ్గుచొక్కలను ♦ సుగడింపుచు నొక్క
చక్కెరబొమ్మ తద్ధిక్కుమనఁగ
గుజరాతిజక్కిణీకోపు లాడుచు నొక్క
భామిని జీవునల్లా మనంగ
బిరుదుకై వారము ♦ లేర్పిరి సేయుచు నొక్క
సరసిజానన జయజయ యనంగఁ

తే. గీ. జంద్రబింబాస్య యొక్కతె హెచ్చరిక దెలుపఁ
జెలియ యొక్కతె సందడి ♦ దొలఁగఁ జేయ
నందఱకు నన్ని వగల నానంద మిడుచు
నిండుకొలు వుండె యదువంశమండనుండు.

15

చ. అపుడు పయఃపయోధిమణియల్లునిఁ బిల్వఁగ నెమ్మిఁ గోరి న
ద్విపులకులప్రదీపకుండు ♦ విశ్రుతకీర్తి యశోదతోడఁబు
ట్టపరిమితప్రభావజనకాధిపుమన్ననఁ గొన్నకుంభకుం
డుపగతహర్షుఁడై వరుస ♦ లొప్పఁగ వచ్చెను నందుఁతెంతకున్.

16

కం. వచ్చినమఱఁదిని గని ముద

మెచ్చఁగ వడి లేచి కాఁగి ♦ లిచ్చి సమానం

బచ్చుపడఁ బసిఁడిగద్దియ

నిచ్చి రహి న్నందుఁ డతని ♦ నీక్షించి దయన్.

17

ఉ. వచ్చినకార్య మే మనుచుఁ ♦ బల్కిన నాతఁడు కూఁతు నల్లునిఁ
మచ్చికఁ బంపఁగా వలయు ♦ మా సదనంబున కన్న, రాధతోఁ
జెచ్చెర నెచ్చరించి యటు ♦ చేయుదు నం చని నందుఁ డాడఁగా,
నచ్చెలియింటికిం జనె నిశాబ్జదళాక్షినిఁ గన్నతండ్రియన్.

18

వ. ఇట్లు చనునెడ నాళీజనంబులవలనఁ దదాగమనం బాలకించి
యవ్వొరించిగురుండుదంచితముదం బెదం గదుర నెదుర్కొని ప్రణమిల్లి
యవ్వొల్లవతల్లజునిదీవనలం జెందిన వేడుకఁ దోడుకొని తెచ్చి హెచ్చు
పచ్చరాగద్దియ నుంచిన నతం డందు వసించి రాధావధూరత్నంబుతోనం
గురియించి యిశామాధవులఁదోడ్కొని మానివాసంబుకునకు నీవు రావల
యు నన నావనజానన యయ్యా నన్నడుగం బని యేమి యయ్యిళయు
నేనును మీ కొక్కరూప కాదె న స్థిలువ వలయునే వలసినప్పడు వచ్చెద
నిప్పడివ్వధూవరులఁ బిలుచుకొని చనుం డని పనిచిన వారలం దోడ్కొని
నిజమనోరథంబీడేర రథం బారోహించి యాభీరవీరు లపారాయుధపాణు లై
బలసి నలువంకలంగొలువ నమితానందంబును జెంది నందుమఱుది నిజమంది
రంబునకుం జని సుఖంబుండె నంత నిచ్చట.

19

సీ. పద్మాక్షుండును దాను ♦ బవళించుపడకయి

ల్లని కను ల్కటికచీఁకటులు గ్రమ్మ

నెడలేక మురవైరి ♦ నెనయుముచ్చట లెంచి

పగిలి గుండియ వకావకలు గాఁగ

శ్రీకృష్ణుచేఁ గొనుఁచిలుకపల్కులు విని
గుమ్మగు మ్మని చెవుల్ ♦ దిమ్మగొనఁగ
హరిభోగ్యవస్తువు ♦ లందందసోకిన
నెమ్మేను ఝుమ్మని ♦ సొమ్మసిల్ల

తే. గీ. నిష్పద్మోక్తి నకీతిని ♦ నిలువ దెచట
గాము సోకినమాదిరి ♦ గలువరించు
విరిగి తల మిన్ను పడినట్లు ♦ విన్నవోవు
భావజునిధాటి కలికి రాధావధూటి.

20

సీ. వెన్నెలచిచ్చులు ♦ వెడఁజల్లు రేరాజు
కిరణంపుగుంపుల ♦ సొరిగి సొరిగి
యమధనుష్టంకార ♦ మన మీటుతేటిఝుం
కారంబులకుఁ జాలఁ ♦ దారి తారి
రాహుపూత్రార్కంబులను మించి చనుదెంచు
మలయానిలునిధాటి ♦ కళికి యళికి
యురుమనిపిడుగు లై ♦ యెడలు చిల్లులు వోవఁ
బడుమరుకోలల ♦ బడలి బడలి

తే. గీ. వదరుచిలుకలకూతకు ♦ బెదరి బెదరి
పలుకుబకదారిపిట్టల ♦ కులికి యులికి
తల్లడిల్లుచు వడిఁ బడఁకిల్లు జేరి
మరులుకొని చాన తనదునెమ్మనములోన.

21

వ. ఇ ట్లని వితర్కించె.

22

సీ. కలుగునా కన్నలకట వెల్లఁ దీఱంగఁ
గమలాక్షునెమ్మొము ♦ గనుఁగొనంగ
వేవేగ నబ్బునా ♦ వీనులవిందుగా
దనుజారివేణునా ♦ దము వినంగ
నలవడునా చేతు ♦ లతిపుణ్య మందంగ
వాసుదేవాంఘ్రి సేవలఁ బెనంగ

దొరకునా నెమ్మేను ♦ పరవశ మందంగ
వటపత్రశాయికొఁగిట మెలంగ

తే. గీ. నొదవునా గోపగోపికానదయు నెనసి
యురుతరానందజలరాశి ♦ నోలలాడఁ
బ్రబల మగుమద్దశాపరంపర లవెట్లు
గాఁగ నున్నవో యే నై తె ♦ కాన నకట. 23

తే. గీ. రాసిఁ జేసినశృంగారరస మనంగఁ
జక్షులకుఁ దోచుకరుణాతిశయ మనంగఁ
నొకటి యెనట్టిమన్మథాఁయుత మనంగఁ
బాలుచుగోపాలరూపంబుఁ బొగడవశమె. 24

కం. తమ్ములు శౌరిశ్రీపా
దమ్ములు వెశాదమ్ము లొదవుఁ ♦ దమ్ముల నెల్ల
దమ్ము లనం దప మళినా
దమ్ములు వేదమ్ములు నినదమ్ములు సలుపున్. 25

ఆ. వె. పుంగవములమీఁదఁ ♦ బులులును బులులపైఁ
గరులుఁ గరులపై ని ♦ హరులు గవియు
నందగోపసుతుని ♦ నడ కొకించుక సాటి
తాము తాము తాము ♦ తా మటంచు. 26

తే. గీ. దానవారాతినఖిధాశధశ్యములును
బ్రవదరోచులు పదరుచుల్ ♦ పరిధవిల్లె
నతనియడుగుల నొకటిగా ♦ నతిశయిల్లు
జాహ్నవీయమునాసరస్వతు లనంగ. 27

తే. గీ. తీర్థపాదునిశ్రీపాద ♦ తీర్థమందఁ
గలకమరసక్రములు దేలి ♦ వెలికి వచ్చె
జోడుజోడుగ నన నీడు ♦ జోడు లేక
యతనిమీఁగాల్లుఁ జలుదొడ ♦ లనువుమీఱు. 28

చ. సిరియును భూమినీశలును ♦ జెల్వగువల్లవపల్లవాధరల్
నిరతము లాలనల్ సలువ ♦ నిగ్గులు గుల్కెడుశౌరిజంఘలన్
గరకరిఁ జూచి మారజయఁకాహళు లూఁదఁబడంగ నే మగున్
మొఱు లిడు టింతె కాని సరిఁపోలునె పోలిన బోలుఁ జెందవే. 29

కం. నాగారిగళముపైఁ దగు
నాగమదధ్వంసితోడలు ♦ నాగకరంబుల్
నాఁ గనుకని నగరే యెల
నాగలతో ధీరు లైన నాగరజనముల్. 30

ఆ. వె. కౌస్తుభంబుతోడఁ ♦ గనుపట్టు ఫణిరాజ
శాయిగళము శంఖ ♦ మాయె ననుచుఁ
గనకపటముతోడఁ ♦ దనరుగోపాలక
స్వామికటియుగంబు ♦ చక్ర మయ్యె. 31

తే. గీ. జానులను జేరుబాహులఁసరవిఁజూచి
కనులు చెవులకు వివరింపఁ ♦ గదియువిత
పొలుపు వినఁగోరి తల లెత్తెభుజము లటులఁ
గాన లే నై తి ననువంతఁగొనుచిక్కె. 32

తే. గీ. ముజ్జగంబులు వెన్నునిఁబొజ్జనున్న
తెఱఁగువివరించుదారి నాఁ ♦ ద్రివళు లమరుఁ
గదిసి వళిభంగములఁ దేలుకమల మనఁగ
నలువగుము లీనుకృష్ణునిఁనాభి దనరు. 33

ఆ. వె. శ్రీయుతంబు గాఁగఁ ♦ జిలువరాపడగయు
గందపట్టె లుండుకతనఁ దలుపు
హరియురంబునెదిరిశిరము వే వ్రక్క లై
మూలయింటిలోన ♦ మూఁతఁబడియె. 34

కం. కనుపసికాపుపడంతల
చనుజక్కువ లలరఁ జేయుశౌరినఖంబుల్

చను నే నెల రేఖలు నా
ననుపమములు తత్సమంబు ♦ లవియే జగతిన్. 35

చ. ఖరమురకంసహంసనరఁకాదిసురారులపాణివాయువుల్
పొరిగొని దివ్యరత్నమయఁముద్రిక లొప్పడిసోగవేల్లతో
హరిభుజకాండముల్ చెలువ ♦ మందు శిరోమణు లంద మందఁగా
మురు వగుపంచభోగయుతఁభోగుల నీఁగను శ్రీ లొసంగుచున్. 36

చ. శరణువారికి న్మృదువు ♦ శత్రులకు న్లఠినత్వ మిచ్చుఁ ద
మొఱుఁగనివీనిపల్లవము ♦ లే మెన యంచుఁ దలంచె నంచుఁగా
మురు వగుదేవశాఖని సమూలముగాఁ బెకలించి తెచ్చి యా
మురరిపు కేలుదోయి యిడె ♦ మున్నొకభామపెరంటిచెట్టుగన్. 37

ఉ. కోరినఁ గల్పశాఖ యొకఁకొన్నిఫలంబుల నిచ్చు నల్పముల్
కోరిక పార నిత్యఫలఁకోటుల నిచ్చు మురారిబాహువుల్
సారెకు వాని వీని కెటు ♦ సాటి యనం దగు దీటు లేమిచే
వారక పోల్తు రీకవులు ♦ వానికి వీనికిఁ దాఱుమాఱుగన్. 38

చ. అరయఁగ శంఖచక్రముల ♦ నంది సుగంధములం భరించి ప
ల్మరు విను చిక్కినట్టిమహిమన్ ఘనసింధురసేవ్యమాన మై
ధరణిధరత్వ మంది గిరి ♦ తద్భుజయుగ్మముమీఁద నెంతయున్
సరిపడఁ బోరి యెత్తు వడె ♦ చాలక యా మురవై రిచేతనే. 39

చ. సరసులు మెచ్చఁగాఁ దనరుశంఖ మనంతము పద్మయుగ్మమున్
సరహరికంఠమధ్యనయఁనంబులకు న్వేలగా వటున్నచో
నరయఁగఁ బోకలా పిడికిలా యొకచేర లటంచు నెంచఁగన్
హరిహరి వారిమూఢమతి ♦ కాదియు నంతము గల్గఁ నేర్చునే. 40

తే. గీ. మారు డధరామృతం బెందు ♦ జాఱినీక
కోరి పెట్టిననీలంపుఁకోరి యనఁగ
గొల్లచెలియలసొమ్ముగాఁగొనుచుఁ దనరు
మదనజనకుని చుబుకంబుఁమధుర మొదవు. 41

తే. గీ. కావి గా దది విడికెంపుఁదీవి గాని
దీవి గా దది యమృతంపుఁబావి గాని
బావి గా దది కపురంపుఁతావి గాని
తావి గా దది శౌరికెఁమోవి గాని. 42

కం. తేటలుగా జిగిముత్యపు
పేటలుగాఁ బంచదారఁపేటలుగాఁ బూఁ
దోఁటలుగా రాచిలుకల
మాటలుగాఁ గంసవైరిఁమాటలు దనరున్. 43

తే. గీ. శౌరిముఖచంద్రునకు సహజంబులగుచుఁ
దగియె నధరామృతస్ఫూర్తిఁమృగమదాంక
మతులితకటాక్షశీతల ఁ మైసకశలు
నవ్వువెన్నెల కువలయాఁనందగరిమ. 44

ఉ. మల్లెలు మొల్లమొగ్గులును ఁ మంకెనపువ్వు సువర్ణకోశమున్
దెల్లనినవ్వు పల్వరున ఁ తియ్యనివాతెర నిక్కుముక్కు నై
యల్లకొన న్ముఖాబ్జమున ఁ నాతఁడు మాధవుడౌ తెఱింగి మే
ల్చెల్లవె వీనికి న్బుధులు ఁ చెప్పెడియాసుమనోభిధానముల్. 45

చ. మురహరునాస నూఁదఁబడి ఁ పోయిననీలపువేణునాదమున్
సరి గన లేక చేఁబడినఁచంపకకాండవిలాససంపదన్
నెరి గని కాదె పక్షిపతి ఁ నేర్పున ము క్కెడఁ జేసి తగ్గి త
చ్చరణము లంది క్రిందుపడె ఁ నమ్మతి నెప్పుడు వీఁపుఁ జూపుచున్.

కం. సరి లేనిశౌరినాసిక
స్మరవనవంశంబు గాదె ఁ మఱి దానితుదన్
వరముక్తాఫల మేటికి
వెర వగుతిలపుష్పతుహినఁబిందువురీతిన్. 47

కం. అద్దిర నిద్దపుటద్దము
లద్దనుజవిదారిచెక్కు ఁ లటు గా కున్నన్

సుద్దపుటద్భుతరసమున
కొద్దిక యై చూచువారి ఁ నొగి లోఁ గొనునే. 48

చ. జలజము కల్వ లొక్కదెన ఁ శౌరివిశాలవిలోచనంబులం
దుల గనఁ గోరి హంసతలిఁతో జలమందుఁ దపంబు సల్పఁగాఁ
గలిగెను దోసము న్బగలుఁ ఁ గ్రమ్మట నాకనుదోయి నెంచఁగా
జెలఁగెఁ బికన్వరం బమర ఁ శ్రీధరణీకరభూషణంబు లై. 49

కం. మురహరుని వంకబొమ్మలు
మరువిండ్లై కాక యున్న ఁ మగువలమనముల్
మెఱుఁ గై నచూపుతూపులఁ
గురిసి విభేదించుదారి ఁ గొనునే జగతిన్. 50

తే. గీ. తనుఁ దలఁచి దీను లిషు మొఱల్వినఁగ లేక
యతులనవదివ్యసంపద ఁ లలరఁ జెలఁగు
శౌరివీనులు శ్రీలె పో ఁ సారె కటులఁ
గాక కనుదమ్ములటు మేలు ఁ గనఁగ నేల. 51

తే. గీ. శౌరిముఖసామ్యమును గోరి ఁ సారసారి
గట్టుపై నెక్కి తలక్రిందు ఁ గాఁగ నెంతో
కాఁకఁబడివడి తనచేతఁ ఁ గాక కాదె
యతనుచిత్తానువత్తి యై ఁ యతిశయిల్లె. 52

చ. వల నగునబ్జహూపములఁ ఁ బాత్రము జ్యోతియుఁ గాఁగఁ జేసి య
వ్వలపుల తేనితండ్రి మొగఁవాసికి వాసిగ దృష్టి దీసినం
జెలిమి ఘటిల్ల నవ్వు డొకఁచెల్వము గాంచి ఘనంబు మించి హం
సలకుఁ గలంగకే యుభయఁసంపద లందెఁ దమఃప్రసక్తిగాన్. 53

తే. గీ. ఇరులు గా వని నీలంపుఁసరులు గాని
సరులు గా వని మగతేటిగఱులు గాని

గజులు గా వవి మరువేటయురులు గాని
యురులు గా వవి శౌరిముంగురులు గాని.

54

సీ. ఈకప్పుపెన్నెరి ♦ కెన యానె సారముల్
నీలాంచలముపై ని ♦ నెగడినంత
నీయెమ్మొక్రొమ్ముడి ♦ కెన యానె నునునాచు
యమునాజలంబులో ♦ నల్లినంత
నీనిడుకీలడ ♦ కెన యానె రాహువు
గురుతమోవిఖ్యాతిఁ ♦ గొన్నయంత
నీగొప్పకొప్పన ♦ కెన యానె శిఖికోటి
ఘనులతో బహుమైత్రిఁ ♦ గన్నయంత
తే. గీ. ననఁగ వలగట్టి మృదులత్వమంది చిక్కు
గొనక భంగ మై కొనసాగి కనుల కెనఁగి
బెండుపడకయె యెపు డొక్కదండి వన్నె
జెందుగోపాలకన్యామిచికురభరము.

55

సీ. శకటారినెమ్మాముసరి యెందు లే దని
ద్విజరాజుపై నానఁ ♦ బెట్ట వచ్చు
శౌరికన్నులతోడ ♦ సమ మెందు లే దని
తమ్ములఁ బడవైచి ♦ దాట వచ్చు
మరునికన్నయమోవిసరి యెందు లే దని
యమృతంబుముందర ♦ నాడవచ్చు
గ్రీడిబావయురంబుజో డెందు లే దని
యాదిశేషునిఫణ ♦ మంట వచ్చు

తే. గీ. కంసరిపుమధ్యసామ్యంబుగలుగ దనుచుఁ
జెప్పి హరిముందరనె బాసనేయ వచ్చు
గృహదేవునిరూప మిం ♦ కెందు దొరకఁ
బో దటంచును నజ నై న ♦ ముట్ట వచ్చు.

56

కం. ఇల రాయరాయ లగుమా

యలరాయల నెంచి యూచ ♦ కాచక మదిలో

నలరాయల నెలరాయల

వలరాయల నెన్న దృష్టిపాత్రలు గారే.

57

ఉ. ఆనడ లామెఱుంగుతోడ ♦ లారసికత్వము లావిలాస మా
మేనిమెఱుంగు లామెలకమీసఁపురంగులు నాబెడంగు లా
సూనశరాసతంత్రవరిశోధన లామధురస్మితంబు లా
పూనికచొప్ప లాపలుకుపోడిమి యానెఱజాణకే తగున్.

58

ఉ. మాటలు ముద్దుపద్దులును ♦ మక్కువటెక్కులు మ్రొక్కుసొక్కులున్
గాటఁపుకొఁగిలింతలు వగల్ గిలిగింతలమీటువంతలున్
మాటికి మాటికి న్గలయుమాలిమి మేలిమిఁ జూచినట్టియే
యాటది వాని వీడు నకటా కడురక్కసి నన్ను దక్కగన్.

59

మ. అని చింతించుచు మించుబోడి తనకున్ ♦ బ్రాణావనోదార మై
వనజన్యందమరందబిందువిలసద్వాగ్ధోరణీసార మై
యనవద్యాఖిలలోకవర్ణితమనోజ్ఞాకార మాకీరముం
గని తా ని ట్లనె 'సూనసాయకశరాఘాతార్చితాబ్జ యె.

60

మ. ఇదిగో వచ్చెద నంచు బోయె బహునా ♦ శ్లేగె మహాబంబు లై
నదయుం డేటికి రాఁడు నాయెడఁ గటాక్షం బెల్ల బో నాడెనో
మది దా వీడెనొ కూడెనో యిళను రామా జీవ మూటాడెడిన్
మదనక్రూరదవానలం బదన మై ♦ మై నంటఁగాఁ గీరమా.

61

ఉ. కంటికి నిద్ర రాదు విను ♦ కాంతుని బాసిననాటినుండియున్
వంటక మింపు గాదు పెరవార్తలు వీనుల సోక లేదు నేఁ
డొంటిగఁ బ్రొద్దు పోదు మరు ♦ లూరక యుండఁగ నీదు తొల్లియే
జంటఁ బెనంగువారి గనఁ ♦ జాలక చాల కరంగఁ గంటినో.

62

సీ. వానిమోమును జూచి ♦ నే నేల మరు లైతి
 జగిగండమామపై ♦ వెగటు దోవ
 వానిమైసాగ సెంచి ♦ నే నేల వలచితిఁ
 గలువలపాన్పుపై ♦ గసటు వొడమ
 వానినవ్వు దలంచి ♦ నే నేల చిక్కితిఁ
 జిక్కినిపాలపై ♦ జేద గొనఁగ
 వానిమా టాలించి ♦ నే నేల లో నైతిఁ
 జిలుకపల్కులపై ని ♦ జల్గు నమర
 తే. గీ. వానివాతెర నే నేల ♦ యానఁ గంటి
 జీనిచక్కెరయుక్కెర ♦¹లేని మాన
²నిందు కేమందు నేమందు ♦ నందితిందు
³నెప్పుడు హరిపొందు గనుఁగొందు ♦ నెట్టులుందు. 63
 సీ. కనుఁగవ హరిమోము ♦ గనుఁగొననే కోరు
 వీనులు హరిమాట ♦ వినఁగఁ గోరు
 నాసిక హరిమేని ♦ వాసన ల్గొనఁ గోరు
 నధరంబు హరిమోవి ♦ యానఁ గోరుఁ
 జెక్కిలి హరిగోటి ♦ నొక్కుటెక్కులె కోరు
 గుబ్బలుహరితొమ్ముఁ ♦ గ్రుమ్మఁ గోరుఁ
 గరములు హరి నెంతొ ♦ కౌఁగింపఁగఁ గోరు
 మేను శ్రీహరిప్రక్క ♦ మెలఁగఁ గోరు
 తే. గీ. నిన్నియొక్కొకటే కోరు ♦ నిదిగొ నాదు
 మనసు గోరెడికోరికెల్ ♦ మట్టులేవు
 మర్మమెందుకు మదనసా ♦ మ్రాజ్య మిచ్చి
 నెగడు హరియె యాయుర్దాయ ♦ మగుటశుకమ. 64
 తే. గీ. మనసు కరఁగును హరిముద్దు ♦ మాట విన్న
 మోహ మెద నిందు హరినగు ♦ మోము గన్నఁ

1. లేనిమారి. [మూ]. 2. ఇందు కేమందు మదిని నానంద మొందు. [మూ].
 3. జెప్పుడు. [మూ].

దమి చెలంగును హరిచెంత ♦ నిమిష మున్న
 మరువ వచ్చు నె యెవరెంత ♦ మరువుమనిన. 65
 సీ. హరిపేరురముఁ జూచి ♦ నంతఁ జన్గుబ్బలు
 సిగ్గుమాలుచు రై క ♦ చిటుల నుబ్బుఁ
 బసిగాపురాయల ♦ పల్కు విన్నంతనే
 వీనుల కమృతంబు ♦ విందు లగును
 మీనాంకుతండ్రినె ♦ మ్మేను సోకినయంతఁ
 బులకలు తను వెల్ల ♦ మొలక లెత్తుఁ
 గమలాయతాక్షుని ♦ గదిసి పైకొన్నంతఁ
 దమి నిండి తండ్రి ♦ పతండ్ మగును
 తే. గీ. నందనందనుఁ డబ్బెనా ♦ నవనిధాన
 ములును దక్కినచందానఁ ♦ జెలఁగుఁ జిత్త
 మామనోహరుఁ బాసి నేఁ ♦ డడల వ్రాసె
 నొర తలవ్రాత తలకొట్ట ♦ మారిధాత. 66
 కం. చెలువుని గన్గొనుటకు నా
 పలుకునఁ జని చిక్కె నేమొ ♦ పరిపరిగతులన్
 బిలిచిన రా దిచ్చటికిం
 జెలిమి గలుగునాదుమనసు ♦ చెలి యోచిలుకా. 67
 కం. వీడుదు బంధుల మగనిన్
 వీడుదు ధనధాన్య గేహ ♦ విభవము లెల్లన్
 వీడుదుఁ బ్రాణము లొడలన్
 వీడంగాఁ జాల హరిని ♦ వే యన నేలా. 68

ఉ. ఎంతని విన్నవెంత హృదయేశుఁ డొనర్చినవెంత లన్నియుం
 జింత కెడంబు లాయె మును ♦ చేసినబాసలు దప్ప లాయె న
 న్నింతులు నవ్వ నాయె వెత ♦ లెందు వెలి న్విడఁ గూడ దాయె నే
 నెంతయుఁ జార నాయె నిక ♦ నేటికి మాటలు ముద్దుకీరమా. 69

కం. కల గంటి నిన్న రాతిరి

¹కలకంటిని గూడి హరికిఁ ♦ గరకరినాపైఁ

²గల కంటినగతి నిదిగో

కలకంఠధ్వనులు కర్ణ ♦ కాండము లయ్యెన్. 70

ఉ. కావునఁ బోయి నీ విపుడు ♦ గావుము శౌరిని దెచ్చి కూర్చి వే
గావుగ నన్ను వే గదిసి ♦ కాయజుఁ డెంతయుఁ బంతగించె లో
జీవము లావలించెఁ దమి ♦ సిగ్గు నడంచె విరాళి మించె మై
దీవె చలించె దాయ యము ♦ దేవుఁడు న న్నిటు ముంచె గీరమా.

సీ. నాకృష్ణదేవుని ♦ నాముద్దుసామిని

నాచక్కనయ్యను ♦ నాదుహరిని

నానోముపంటను ♦ నారాజతిలకుని

నారాముతమ్ముని ♦ నాదువిభుని

నామనఃకాంతుని ♦ నానందతనయుని

నాప్రాణనాథుని ♦ నాదుక్రియుని

నామోహనాంగుని ♦ నానీలవర్ణుని

నావిటోత్తంసుని ♦ నాదుసఖుని

తే. గీ. జేరి కన్నులకట వెల్లెఁ ♦ దీరఁ గాంచి

చాల నడిగితి మ్రొక్కితిఁ ♦ గేలు సాచి

కాఁగిలించితిఁ గరములు ♦ కనులఁ జేర్చు

కొంటి ర మృంటి మదివేడుకొంటి ననుమి. 72

సీ. మోహనాంగునితియ్యఁమోవి బింబ మటంచు

మదిఁ జొక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు

నలినలోచనునిలేనగ వాసవా లంచు

మరులెక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు

1. కలకంటిని గూడిశౌరి ♦ కంధిన యటు లైఁ. [మా.]

2. గలఁ గనినగతియు నిదిగో. [మా.]

కంసారిపలుకులు ♦ కండచక్కెర లంచు

మదిఁ దక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు

రమణుచల్లనిచూపు ♦ లమ్మతపూరమటంచు

నెరిఁ జిక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు

కమలాక్షుకరములు ♦ కల్పశాఖ లటంచు

మది నెంచి నామాట ♦ మరువ వలదు

తే. గీ. వానిఁ గనిరేని ఘనమోహావనధిలోన

మరగి ముగ్ధుడు రయ్యాదిహాను లై నఁ

బలుక నేటికి మనవంటివారిఁ గానఁ

గీరమా తెల్వి గొని తెల్పు ♦ శౌరితోడ. 73

కం. ఇళచెంత నాథుఁ డుండఁగ

బలుకం బోయెదవు నాదుపలుకులు చిలుకా

వెలి దీసి యెంటికొలువునఁ

జెలుపునితో విన్నపంబు ♦ సేయుము చిలుకా. 74

కం. అనుచిలుకలకొలికిని గని

కనికరమునఁ జలుక పలికెఁ ♦ గలికిరొ వినుమా

వనరుహనయనుఁడు మఱి మది

నిను గడ నిడి భళి మఱాక్కఁ నెలఁతను గొనునా. 75

సీ. కలికి నీకంఠంబుకరణి నున్న దటంచు

నీకటితటిదారి ♦ నెగడె నంచుఁ

గాంత నీయూరులగతిఁ జెలంగె నటంచు

నీయూరుతీరున ♦ నెగడె ననుచుఁ

జాన నీబొమలచందాన మించె నటంచు

నీముక్కులెక్కున ♦ నెగడె ననుచుఁ

బొలతి నీకొప్పుచొప్పున మేలు గనె నంచు

నీమోముగోమున ♦ నెగడె ననుచు

తే. గీ. శంఖచక్రగదాఖడ్గః శౌరములను

వేణుశిఖిపింఛపద్మము ♦ ల్విడక పూనె

నట్టిహరినిన్ను విడుచునా ♦ యడల వలదు

నిమిషమునఁ దెత్తు నే వాని ♦ నీలవేణి.

76

కం. జలజభవాదులచేతం

తెలివిగఁ దే రానివాని ♦ దే నోపుదువే

భక్తిభల్లి నీ వనఁ దెత్తును

బలుసోదరు నీకటాక్షః బలమునఁ జెలియా.

77

కం. అని పలికి కలికిపంపురఁ

జనె ముద్దులు చిలుకుచిలుక ♦ జలజదళాక్షుం

గొని వత్తు నంచు నంతట

వనిత సఖు ల్గొలువఁ గేళివనమున కరిగెన్.

78

తే. గీ. కొమ్మ యీరీతిఁ జని కొమ్మః కొమ్మయందు

నూతనం బగుదళములు ♦ నూల్కొనంగ

మరునికోటగుపూదోటఁ జొర వెఱవఁగఁ

జొరవ నుడివిరి తెఱవలుఁ మఱువునడగ.

79

చ. సకియరొ చూడుమా కనులు ♦ చల్లగ నల్లదె మాధవుండు వా

రక సుమనోవికాసుఁ డయి ♦ పొప్త వనప్రియచిద్విలాసుఁ డై

శుక ముఖసద్విజప్రకరః సూన్యతవాఙ్మయుఁ డౌచు గోపికల్

కకవికఁ జుట్లఁ బెట్ట వనఃలక్ష్మిని గూడి చెలంగె వేడుకన్.

80

చ. పొగడలు చెంగలించె సురఃపొన్నలు క్రొన్నన లుంచె మావులం

జగురులు మించె సంపెంగలు ♦ చెల్వ వహించె రసాలసాలము

లొగడలు నించె గొజ్జఁగిగఁము ల్వికసించె నశోకభూజము

ల్తొగరు ఘటించె మించె గదఃకుల్ కనవే ఘనవేణికామణి.

81

చ. ఘనకమలాకరాశ్రయతఁ ♦ గాంచిన హంసలు మాధవస్తుతిం

జనుసికముల్ హరిం దలంచుఁ జక్కవపక్షులు కృష్ణవర్ణముల్

గొనునునుదేంట్లు మారగురుఁ ♦ గోరి వహించుశుకంబు లొప్ప మే
ల్లని పురుషోత్తమస్ఫురణఁ ♦ గైకొనె నీవనిఁ జూడు భామినీ. 82

కం. ఇటు లాడుచెలులమాటలు

కుటిలాలక యాలకించి ♦ కొంతకుఁ గొంతఁ

దిట మూని కేళివనమును

జటులగతిం జొచ్చి మెల్లఁ ♦ జని చని యచటన్. 83

సీ. పున్నాగములఁ జూచి ♦ పున్నాగము లటంచు

భ్రమ గొని లేమావిగుములఁజేరు

లేమావిగుములను ♦ లేమావిగుము లంచుఁ

దారాడి స్వందనః తతికిఁ బాటు

స్వందనతతులను ♦ స్వందనతతు లని

వెత నొంది పరవీరః తతులఁ గోరుఁ

బరవీరతతులను ♦ బరవీరతతు లంచు

బెదరి కెంజగురాకుఁ పొదలు దూఱుఁ

తే. గీ. బొదలు మదనుని విరియంపఁ పొదు లటంచు

నవలగొజ్జఁగినీటికాఁలువలఁ దారుఁ

జెలులపైఁ జీరు వేమారుఁ కలఁకఁ బాటు

వెతలచే మీఱు వేసారు ♦ విధిని దూఱు.

84

కం. ఈరీతి నెచట నిలువక

తారాడుచు నొకరసాలః తలమూలమునఁ

జేరి విరిపాన్పుమీఁదను

నారీరత్నములు గొలువ ♦ నవలా చెలఁగెన్.

85

తే. గీ. కోకకుచ కాఁకఁబడఁజూడ ♦ లేక లోక

బాంధవుం డస్తమించెను ♦ బల్చిమాద్రిఁ

గువలయద్వేషి యయ్యును ♦ గొమ్మవంతఁ

గనఁగ లేడన నితరుల ♦ ననఁగ నేల.

86

సీ. మఱి సంజ గనిపించె ♦ విరహబల్లపై వల
రాజు గ్రక్కినకోపఁగఁగ మనంగఁ
దిమిరంబు తిమిరించె ♦ దెగిపాంథులను ముంచ
మరుఁడు నిర్మించినఁమాయ యనఁగఁ
దారక లరుడెంచె ♦ మారుండు పథికులఁ
గూల్పు నించినచిచ్చుఁగం డ్లనంగ
విధుబింబ ముదయించె ♦ వెన వియోగులనొంప
స్మరవీరుఁ డెత్తినఁచక్ర మనఁగ

తే. గీ. బొండుమల్లియతండముల్ ♦ పూచినటులఁ
బండువెన్నెల బ్రహ్మాండభాండ మెల్ల
మెండుకొనె విప్రయోగులఁమీఁద శంబ
రారి వైచినవెలిగుడాఁరం బనంగ.

87

చ. కలువలు మీతె నీరరుహఁకాండము తారెఁ జకోరపంకి వె
న్నెలరుచి గోరె జక్కవలఁనీటులు దీతె విటీవిటాళిపే
రలుకలు జాతె సూనశరుఁ ♦ డమ్ములు నూతె సుధాంశురాలలో
పల జల మూరె దంపతులఁబంధురతాపము లాతె నంతటన్.

88

చ. వెడవిలుకాఁడు లోపలను ♦ వెల్పుల గాలియుఁ బైని జంద్రుఁడు
జడిగొని చుట్టుఁ గీరములు ♦ శారికలు న్నికహంసముల్ నెరా
యిడుములఁ బెట్టఁగాఁ గలికి ♦ యిట్టటు బెట్టుగఁ గొట్టుకాడుచు
బడలి విరాళిచేఁ గుముదఁబంధుని గన్గొని పైచ కి ట్లనున్.

89

ఉ. తోయధిరాజుకుం బొడమి ♦ తోయజవాసినితోడఁబుట్టి యా
తోయరుహఁపుజం టగుచు ♦ తోయజనేత్రునకు నృపుండి వై
త్రోయఁగ రానిచీకటులఁ ♦ ద్రోయుచుఁ జల్లనితెల్వి చెందియున్
నాయమె నీకుఁ జెంగలువఁనాయఁడ నాయెడ నింత సేయఁగన్.

90

తే. గీ. కాలమహిషాధిరూఢతఁ ♦ గదలి వచ్చి
కిరణపాశమ్ములఁ దగిల్చి ♦ విరహిజనుల
'డాసి తీసెదు ప్రాణముల్ ♦ దోసకారి
రాజవా నీవు యమధర్మరాజు గాని.

91

కం. తమ్ములకును గొడుకునకును
నమ్మతి గానట్టిరజనిఁచరుడవు గావా
యిమ్మహి రావణదితిజుల
నమ్మక్కరొ మించి తేర ♦ యత్రికుమారా.

92

తే. గీ. గురుపతిని బట్టి విప్రయోగులను గొట్టి
తమ్ముల నడంచి పక్షపాతము ఘటించి
కాలగతి నుండి యిదెరాజఁగట్టునుండి
పడె దధోగతి రారవఁప్రాప్తిఁ జెంది.

93

చ. తనుఁ గొనువారిని గొనుచు ♦ ధర్మము దప్పక కాలకూటమున్
మును గళమం దడంచుకొని ♦ మూర్ఖత ని నిగ్రసావహింపఁగాఁ
బునుకకళాస మెమ్ములను ♦ బూదియుఁ బూని తేటిఁబు బట్టి మే
నును సగ మయ్యు మూలఁ బడె ♦ నుగ్రుఁ డుదగ్రనిశాచరాగ్రణి.

94

వ. అని మదనుని గూర్చి యి ట్లనియె.

95

తే. గీ. వినములోఁ బుట్టె గావున ♦ విధున కకట
పద్మినుల నేచుగతి సరే ♦ భళిర నీవు
పద్మినీపద్మనేత్రులఁవలనఁ బుట్టి
మేనమామను బోలఁగా ♦ మేలె మదన.

96

తే. గీ. తల్లిపుట్టింటివగవానిఁ ♦ దనరఁ జేసి
తండ్రిపేరును గైకొన్నఁదంటనంటి
పద్మినీజాతులను జంపఁ ♦ బగలు గంటి
వార నీ కిది యేమిటి ♦ మేర మార.

97

చ. అని యనిలుం గురించి పవనా పవ నాయెడఁ జేయ నాయమా
ఘన మెడలించి మారుగతిఁ ♦ గై కొనుచు స్సుమనోహరుండ వై
దినమును లంకనుండి చనుఁ దెంచుచుఁ గొమ్మలఁ బల్కి బట్టఁగా
ననఁ దగు దీవు రావణున ♦ కన్నవొ తమ్ముడవో యెఱుంగరా. 98

వ. అని శుకపికాదులం గురించి 99

సీ. కాని మాటనె బందిఁఖాననే వేయుంతు

గడుసుకొక్కెరవేఁటఁకానిఁ గూడి

పట్టి మీపుట్టలఁ ♦ బలుగాకుల కొనంగి

వే ముంతు గోపికాఁరాముఁ గూడి

పద మెత్తి పెట్టి మీఁమద మెల్ల వదలింతు

మెదలనీయక నీలమేఘుఁ గూడి

జడకొద్ది గొట్టి మీఁచెడుగంతుల నడంతు

నిసులశరదబ్జనేత్రుఁ గూడి

తే. గీ. యలిగి మొగ మేల నెఱఁజేయఁశుకములార

విడువుఁడి వట్టికూతలు ♦ పికములార

డించుఁ డటు మందగతుల రాఁయంచలార

నిలుపుఁ డిఁక వేట్టికేకలు ♦ సెమ్ములార. 100

వ. అని విలపించుచుండునవసరంబున. 101

చ. చిలుకవజీరుఁ డత్త రిని ♦ జిందఱవందఱఁ జేతు నంచు నా
చిలుకలకొల్కిపైఁ గదిసి ♦ చివ్వలిరవ్వ లడంగ జాతిపెం
జలుకులకోరికోల లటుఁచేఁదెను దుమ్మెదనారి మ్రోయఁగాఁ
గలికిమెఱుంగుగుబ్బలను ♦ ఖంగు ఖణీలు ఖచిక్కు రింగనన్. 102

కం. ఇ ట్లేసిన మదిర్పుల్లని

పట్టెల్లను సడలి రాధ ♦ భయ మందుచుఁ దా

1. పగ. [మూ]. 2. కానిమ్మ సే. [మూ]. 3. పట్టి మీపుట్టిల్ల. [మూ].
4. క్రేలగా నేలవిప్పడు ♦ పికములార. [మూ]. 5. పెట్టెన్మదిసడలి రాధ ♦
పంబివరతో. [మూ].

ని ట్లని పలుకఁ దొడంగెను

బొట్లంబుగఁ జుట్టు నున్న పొలఁతులతోడన్. 103

ఉ. శౌరిని బిల్వఁగాఁ జనినఁచక్కనికీర మదేల రాదొ యే
దారిని జన్నదో నడుమఁ ♦ దారెనొ చేరెనొ లేదొ గోపికా
జారుని గాన్పెనో కనదొ ♦ చక్కఁగ నావెత విన్నవించెనో
సారెకు లేక శౌరినుడిఁచక్కెరయుక్కెర మెక్కి చిక్కెనో. 104

సీ. పద్మాక్షుఁ డెవ్వతెఁపైఁ గన్ను వేసెనో

పలుమాఱు పలకన్ను ♦ పదరె నిదిగొ

శౌరి యెవ్వతెమోవి ♦ చవులకు మరగెనో

వదలక కెమ్మోవి ♦ యదరె నిదిగొ

వనజారి యచట నెవ్వతెచ్చెట్ట బట్టెనో

విడువక భుజము కంఁపించె నిదిగొ

ఫణిశాయి యెవతెను ♦ బైకొని యేలెనో

మించి పెందొడ చంచలించె నిదిగొ

తే. గీ. చిత్త జనితండ్రి యెవతెచేఁ ♦ జిక్కుకొనెనొ

మించుసంచున మై తత్తఁరించె నిదిగొ

చిలుక యీవేకును రాక ♦ నిలిచినపుడె

యేమి హేతువొ తెలియ లేఁదింతులార. 105

కం. చెఱువుఁడు వేటాకచెలియను

దలఁపునఁ దలపోసినపుడె ♦ తనకుం దానే

తల నొచ్చుఁ గనక వినకయె

కలికికొ యే మందు వలపు ♦ కానిది సుమ్మొ. 106

చ. కిలకిల నవ్వుచుం దివిరి ♦ కిన్నెర మీటుచుఁ బాట పాడుచున్
జలుగురుమాలచెంగు వెనుజీరఁగ దుప్ప టాకింత జాఱఁగాఁ
గలుకుహారంగుపెండియము ♦ ఘల్లన నాయెడ లెల్ల ఝల్లనన్
దులదుల శౌరి వచ్చుగతి ♦ దోచియుఁ దోచక యున్నదేమొకో.

సీ. మదహసిపై నెక్కి ♦ మావటీల్ గొలువంగ
 విచ్చలవిడి జొచ్చి ♦ వచ్చునటుల
 సాంబ్రాణితేజపై ♦ సాహిణు ల్పొగడంగఁ
 బట్టాను జేపట్టి ♦ వచ్చునటుల
 వెంట దళంబు లై ♦ విచ్చుకత్తులవారు
 మెచ్చఁగా దులదుల ♦ వచ్చునటుల
 గిలుకుపావలు మెట్టి ♦ చెలికాండ్లు వెంట రాఁ
 బావురంబును బూని ♦ వచ్చునటుల
 తే. గీ. బడఁతు లిరువంకఁ జెలనాకుఁ మడుపు లొసఁగఁ
 గొనుచు జిగిచూపులను నాదుఁమనసు గొనుచుఁ
 బడకయిలు నేరఁగా శౌరి ♦ వచ్చునటులఁ
 దోచుటే కాని మతి యేమి ♦ దోచ లేదు. 108

చ. ఉరమున హరిము ల్గదల ♦ నొట్లసియాడ రుమాలచెంగు వె
 న్నొరసి నటింపఁగాఁ జెమట ♦ లూరఁగఁ గస్తురిబొట్టు జాటఁగా
 వరుసలు మీఱఁగా గళరఁవం బొటపారఁగ మందనుండి శ్రీ
 హరి నను నేలె నేను నెదుఁరానఁగ మాయగ నున్న జేమొకో. 109

చ. అరయఁగఁ బ్రాణనాయకుల ♦ నవ్వల నివ్వలఁ బాయురామ లా
 విరిశరునంపతంపరల ♦ వ్రేఁగునఁ బొర్లఁగ న్యాయ మక్కటా
 హరి యిదొ నాదులోవెలి నఁహర్నిశముం గనుపట్టుచుండెడిన్
 విరహ మి దేలనో మిగుల ♦ వేదనఁ బెట్టు దురాగతంబుగన్. 110

చ. వలచినవారు లేరొ యెడఁబాసినవారలు లేరొ వార లీ
 యలమటఁ జెందిరే మిగుల ♦ నందియు నావలె జీవయుక్త లై
 నిలిచిరె యేటిమాట లివి ♦ నేరక యాడితి భూమి నుండఁగాఁ
 గలిగెను శౌరితోఁ జెలిమి ♦ గంధగజేంద్రసమానగామినీ. 111

ఉ. ఎంతవిలాస మెంతసాగ ♦ సెంతవదాన్యత మెంతరాజసం
 బెంతయొయార మెంతకళ ♦ మెంతగభీరత 'మెంతసోయగం

బెంతనిరూఢ మెంతనయ ♦ మెంతమనోజ్ఞత మెంతకీవి నా
 యంతటిమందభాగ్య కీఠః ♦ నంతటిచక్కనిదేవుఁ డబ్బునే. 112

సీ. నేను ముద్దులు వెట్టఁ ♦ దాను ముద్దులు వెట్టి
 తెఱవ నీదుఱుణంబు ♦ దీరె ననును
 నేను గెమ్మో వానఁ ♦ దాను గెమ్మో వాని
 వెలదిరో విందుకు ♦ విందె యనును
 నేను జెక్కిలి నొక్కఁ ♦ దాను జెక్కిలి నొక్కి
 విరిబోణి వీడుకు ♦ వీడె యనును
 నేను గొంగిటఁ జేర్చఁ ♦ దాను గొంగిటఁ జేర్చి
 మెలతరో మేరకు ♦ మేర యనును

తే. గీ. రతుల నే నేలఁ దా నమఁరతుల నేలి
 సారసాక్షిరొ యిది మారుఁబేర మనును
 చిన్ని చిన్నారివెన్నుఁచు ♦ సేయచిన్నె
 లెన్ని యె న్నని తలపోతు ♦ నేమి నేతు. 113

సీ. కెమ్మోవి యానకు ♦ కేలి సేయుదు రంటె
 గజబిజిమొనపంట ♦ గంటి సేయుఁ
 గురులు పట్టిడ్వకు ♦ గుట్టు దక్క దటంటె
 చీకాకుగాఁ దీసి ♦ చిక్కుపఱచు
 జిగిగుబ్బు లంటకు ♦ సిగ్గు పోవు నటంటె
 క్రొత్త నెత్తురు గ్రమ్మ ♦ గోరు లుంచుఁ
 బరులు రాఁ గలరు లే ♦ వడిగ నేలు మటంటె
 జాములతరబల్లఁ ♦ బ్రేమ నేలుఁ

తే. గీ. బలుక వల్దనఁ బావురాఁపలుకు పలుకుఁ
 గిలకిలను నవ్వవల్దనఁ ♦ కేక వేయు

వానివగ లెంచి మై నీరు ♦ గానియపుడె
రాతఁ జేసెనొ చెనటివి ♦ ధాత నన్ను.

114

నీ. వానికన్నులతేట ♦ వానిచల్లనిమాట
వాఁ డాడుసయ్యాట ♦ వానిపాట
వానిముద్దుమొగంబు ♦ వానికంబుగళంబు
వానిఱొమ్ముదిటంబు ♦ వానిడంబు
వానివాతెరకావి ♦ వానిపెన్నెరితావి
నిచక్కనితీవి ♦ వానియీవి
వానిమూఁపులపొంగు ♦ వానిమేనిమెఱుంగు
వానికొను బెడంగు ♦ వానిరంగు

తే. గీ. వానియొరతీరుచూపులు ♦ వానిసౌరు
వానివలపులదొరసాము ♦ వానిగోము
వానిసేతలతగుమేల్మి ♦ వానితాల్మి
పరుల కెవ్వరికినిలేదు ♦ మరపు రాదు.

115

నీ. తనరఁ జూచిన దృష్టి ♦ దాఁకునో యని వాని
నునుమోము కనులారఁగనఁగ నై తిఁ
గదియ నొక్కిన నేడఁ ♦ గందునో యని వాని
యధరంబు తనివార ♦ నాన నై తి
బిగిగుబ్బు లెద సోకఁబొగులునో యని వాని
ఱొమ్మున నిండాఁ ♦ గ్రుమ్మ నై తిఁ
దడవు చేసిన మేను ♦ బడలునో యని వానిఁ
జెలఁగి నామనసారఁ ♦ గలియ నై తి

తే. గీ. నొచ్చు నంచని చెక్కిలి ♦ నొక్కనై తి
నలుగు నని గ్రుచ్చి కౌఁగిట ♦ నలమ నై తి
నందసుతుప్రేమ సత మని ♦ నమ్మియుంటి
నివ్వు డీరితి నమచు నంఁచెఱుంగ నై తి.

116

నీ. మును చల్వ లొనఁగుచు ♦ మోమోటమున నున్న
సోముఁడు సోముఁడై ♦ చురుకు చూపె
నపరశరీరుఁ డై ♦ యాత్మజుఁ డై యున్న
మారుఁడే మారుఁ డై ♦ పోర సాగె
దాక్షిణ్యశాలి యై ♦ తగుప్రాణ మై యున్న
గాలియే గాలి యై ♦ కలఁప సోకె
మధువు గూరుచువేళఁమహిమ నపేక్షించు
సురభియే సురభి యై ♦ తరుమఁ జూచె

తే. గీ. నగ్ని శిఖ లయ్యె వివరింప ♦ నగ్ని శిఖలు
భవి శిలీముఖములు శిలీఁముఖము లయ్యె
నన్ని యట్లయ్యె నిట్లెనఁయపుడె యిపుడు
కృష్ణదేవునిదయ దప్పె ♦ నేమి నేతు.

117

వ. ఇ ట్లగుటంజేసి.

118

నీ. తగుకుంకుమరసంబు ♦ మగనిపేరురమునఁ
బెం పొందుకొమ్మ కఁర్పించరమ్మ
పద నై నగంబురా ♦ సదయువాతెర నాని
యెసఁగురంభోరున ♦ కొసఁగరమ్మ
నూతినకస్తూరి ♦ గారాబుపతిప్రక్క
వెలయుమ్మగాక్షి కి ♦ ప్పించరమ్మ
చేర్చి కూర్చినవిరుల్ ♦ చెల్లికానిఁ బైకొని
పొసఁగులతాతన్వీ ♦ కొసఁగరమ్మ

తే. గీ. కటకటా నేర కిటు లంటిఁ ♦ గాని దోహి
యైననేఁ గూడఁగాఁ బెట్టిఁనట్టిదీని
నిచ్చినంతనె వారల ♦ మచ్చికలకు
హాని పుట్టదె యిప్పుడే ♦ చానలార.

119

వ. అని యనేకవిధంబుల విలపించుసమయంబున.

120

తే. గీ. హరు నుదిటికంటిమంటలఁ నంటి బెడరి
త్రుళ్ళి రాతును బడ వైచి ♦ మళ్ళి వచ్చు
తియ్యవిలుకానిసాంబ్రాణిఁ తేజి యనఁగ
గగనమార్గంబునను దోఁచెఁ ♦ గలికిచిలుక. 121

కం. ఇటు లేతెంచినచిలుకను
గుటిలాలక చూచి లేచి ♦ కులుకుచుఁ జిలుకా
యిటు రమ్మ ర మృటంచన
దిటమున ముంజేత వ్రాలె ♦ దీనత దోఁపన్. 122

తే. గీ. అటుల ముంజేతిపై వ్రాలిఁ నట్టిముద్దు
చిలుకను గురించి చిలుకలఁకొలికి పలికె
మోవి కంపింప ముక్కరఁముత్తై మదరఁ
గప్పరపుతావి గుప్పన ♦ నుప్పతిల్ల. 123

సీ. కంటివా నాసామి ♦ కళలుగుల్కెడుమోము
కనులకటపు దీర ♦ గరిమ చేర
వింటివా నాసామి ♦ వెలచేనిపలుకులు
తమకంబు దైవాఱు ♦ దాప మాఱు
నుంటివా నాసామి ♦ యొఱుపై నముంజేతఁ
గాయంబు చెలువాఱు ♦ ఘనత మీఱు
మంటివా నాసామి ♦ మన్ననల్ గైకొని
బలుసంతసము దేర ♦ వలపులూర

తే. గీ. నంటివా తుంటవిలుదంటఁ మంటమారి
తనము తొగగంటి వెనువెంటఁ ♦ దగిలెనంట
తొంటి నెనరంట నొంటినే ♦ నింట నుంట
జంట గూడక తాళ లేనంట చిలుక. 124

ఉ. దేవకిచిన్ని కుఱ్ఱ వసు ♦ దేవునికూన యశోదపట్టి నా
దేవుని నెందుఁ గందఁ బల ♦ దేవునితమ్ముఁడు గోపగోపికా

జీవనజీవనంబు యదుఁ సింహుఁడు శౌరి కిరీటిబావ శ్రీ
దేవియనుంగు సౌఖ్యనిరఁతి న్వసియింపఁగఁ గంటె కీరమా. 125

తే. గీ. ఎంతవేడిన బదు లాడ ♦ వేమి చిలుక
కాలగతు లెట్టు లున్నవో ♦ గడచినామె
కాఁగలది కాక మానదు ♦ గానఁ దెల్పు
చల్ల కై వచ్చి ముంత దాఁచంగ నేల. 126

తే. గీ. అనిన విని చిల్కె యల్కి పేరల్కె చిల్కెఁ
బల్కె ని ట్లని చిల్కెలఁకొల్కితోడ
నన్నుదలమిన్న విను మొన్న ♦ నన్ను నీవు
వనజనాభుని దోడి తె ♦ మృనఁగఁ బోయి. 127

కం. తెఱవా యే మని చెప్పదు
హరి యున్నవనంబు చేరి ♦ యటు చూతుఁ గదా
గిరికొని యున్నా రచ్చటఁ
దరుణులు కోటానకోట్లు ♦ తన్మధ్యమునన్. 128

సీ. బారను గొల్వగా ♦ మీఱువక్షమువాఁడు
తలచుట్టి వచ్చు నేఁత్రములవాఁడు
చిక్కనిపాల్గొలుఁచెక్కులు గలవాఁడు
మెఱుఁగుచామనచాయఁమేనివాఁడు
విడికెంపునణగింపుఁబింబాధరమ్మవాఁ
డున్న తాజానుబొఁహువులవాఁడు
చిగురాకులను గేరి ♦ నగుపాదములవాఁడు
డంబై నకంబుకంఠంబువాఁడు

తే. గీ. నెమలిరెక్కతురాఁబూనుఁ నెరులవాఁడు
మొలకనవ్వలఁదగుముద్దుఁ మొగమువాఁడు
మదనకోటులఁ గొనగోట ♦ నదుమువాఁడు
చారుతరమూర్తి గోపాలఁచక్రవర్తి. 129

తే. గీ. పూలసిగ వీడ బావిలోఁ తూలియాడ
రాజసము గూడ భూషణఁ రాజితోడఁ
బ్రోడలకుఁ బ్రోడ యని కొనిఁ యాడిపాడఁ
గనఁదగియెనాడఁ గన్నులఁ కటవులూడ.

130

తే. గీ. మనము మాటాడ వేళ గాఁదనుచు నేను
దియ్యమామిడికొమ్మపైఁ ♦ గుయ్యకణగి
యుంటి దంటలమటుమాయఁ తంట లెఱుగ
సరగఁ గులుకుచు వారలుఁ హరినిగూడి.

131

సీ. కొమ్మ యొక్కతె గబ్బిఁ గుబ్బలు గదియించె
సఖయ యొక్కతె మోవి ♦ చప్పరించె
వనితయొక్కతె రాధఁ వలెనేలు మనితకైఁ
జెలియ యొక్కతెనిక్కిఁ చెక్కునొక్కె
రమణి యొక్కతె పావుఁ రాపల్కులను బల్కెఁ
గలికియొక్కతె పొలఁ యలుక చిలికె
నలివేణి యొక్కతె ♦ సొలపిముద్దులు వెట్టె
నువిద యొక్కతె పాదఁ యుగము పట్టె

తే. గీ. ముదిత యొక్కతె చుంబనం ♦ బునను బొల్పె
బాల యొక్కతె పుంభావఁ కేళి నిలిచెఁ
జాన యొక్కతె సమరతిఁ సలువఁ బిలిచెఁ
దరుణి యొక్కతె నటనబంధనము వలచె.

132

చ. అపు డొకకుల్కులూడి పొలఁ యల్కులుచిల్కుచుఁ బల్కుపల్కుకున్
గపురపుపల్కు లొల్కు వగఁ కాడ బలే నిను మెచ్చఁగా వలెన్
గపటము చేసి మాచెలిని ♦ గంతునిరంతుల కొప్పగించి నీ
విపు డిటు వచ్చి నెచ్చెలులఁ వేడుకల న్మరుగంగఁ జెల్లునె.

133

తే. గీ. అనుచుఁ జనుదేగఁ గని యిశాఁ వనితచెలియ
యంచు మది నెంచి చెలులకేడించి దాని
గబ్బిచనుదోయి యెద నుంచి ♦ కాఁగిలించి
పడఁతితోఁ దెల్ప వల దని ♦ పంజరించి.

134

సీ. తప్పక తనుఁ జూచి ♦ తెప్పవేయక వచ్చు
జలజాక్షిపై దృష్టిఁ సైత మిడక
మోహఁ పడేశతఁ మోముఁ జూపుచు వచ్చు
సకియమోమున ముద్దుఁ సైత మిడక
బహుదూరమున నుండి ♦ పైఁట విచ్చుచు వచ్చు
చానగుబ్బలగోరుఁ సైత మిడక
భ్రమఁ బోకముడి సగ్గి ♦ బారవైచుక వచ్చు
నాతిమేనున మేను ♦ సైత మిడక

తే. గీ. జారుశిఖివీడ తెలిముత్తెఁ సరము లాడ
నందియలు పల్కఁ బటచె ఘు ♦ రాంబు లొలుక
నదరు మదినాటి యిళ నెంచి ♦ యదుకిరీటి
పదక మెద మీఱ బుగారుఁ పటము జాఱ.

135

చ. ఇటు లేతెంచినశౌరిరాకఁ గని యఁ య్యేణాక్షి మోహంబుచే
నటు చన్దుబ్బలు లుబ్బుఁ గన్ను బెఱుకన్ ♦ హఁరాళు లల్లాడ నా
మటుమాయ ల్లలశౌరిఁ జేరి పులకల్ ♦ మైఁ గ్రమ్మఁగాఁ గ్రుచ్చి కాఁ
గిట శయ్యాగృహమందుఁ జేర్చి మదనఁ క్షీడాభిలాషం దగన్.

136

కం. అప్పుడు వారలవెంటనె
చొప్పెఱుగఁగనీక నందుఁ ♦ జొరఁబడి యొక హా
న్మెప్పులకీల్పొమ్మకడన్
దప్పక కనుచుంటి వారిఁ తటమట లెల్లన్.

137

సీ. పన్నీరుమేరువల్ ♦ బాగాలతట్టలు
కలపంపుగిన్నెలు ♦ గండపాడులు
ముడిపూలపొట్లముల్ ♦ పునుగుకరాటముల్
జవ్వదిబరిణె లాఠ్ఠారసంబు
సొమ్ముల పెట్టెలు ♦ సొరిది యత్తరుబుడ్లు
కుంకుమపింగాండ్లు ♦ కుసుమధృతులు
కపురంపుక్రోవులు ♦ కస్తూరిపీణెలు
కట్టువర్గంబులు ♦ చుట్టు దనరు

తే. గీ. చలువచప్పరకోళ్ల మంఛంబులోనఁ
జెంపబిళ్ళలతలగడల్ ♦ చిన్నిదిండ్లు
బటువులొగులుఁ గలపూలపాన్పుమీఁదఁ
దమకమున నిశామాధవుల్ తగ వసించి.

138

సీ. కంసారి బిగియారఁ ♦ శౌఁగిటఁ జేర్చిన
గుబ్బలకసి దీరఁ ♦ గ్రుమ్మెఁ గొమ్మ
కంజాక్షుఁ డాని చిక్కనిముద్దువెట్టిన
నలరుచక్కనిమోవియానెఁ జాన
యతనునికన్నయ్య ♦ యచ్చోటఁ జెనకినఁ
దేటచెక్కిలి గోటమీఁటె బోటి
మందరనగధారిమణితముల్ నించినఁ
జిగురుమకారముల్ ♦ చిలికెఁ గలికి

తే. గీ. కృష్ణదేవుఁడు కరికరక్రీడ నలువఁ
జేరి తమి కేచి పురికొల్పెఁ ♦ గీరవాణి
నీలవర్ణుఁడు పైకొని ♦ క్రీడ నేల
బాళి నెదురొత్తు లిచ్చె నిశాలతాంగి.

139

సీ. కిలకిలనవ్వులు ♦ గిలిగింతలును బంధ
భేదపురవములు ♦ వింతవగలు

పావురాపలుకులు ♦ వాతెరనొక్కులు
చిగురుమకారముల్ ♦ జలుగుతిట్లు
దురుసుపై సరములు ♦ తొందరముద్దులు
బిగికొంగిలింతలు ♦ బింకములును
గొనగోటిమీటులు ♦ గోరింపు లుబుకులు
కొనదులు బొమముళ్ళు ♦ కురుచసన్న

తే. గీ. తార శాబాసు మేలు బళారె బాగు
హాయి తడబడ కెడ గాకు ♦ మాయెనాయె
విడకు విడువకు మనియెడిఁ నుడువు లపుడు
చెల్లవో యేమి చెప్పదుఁ ♦ గొల్లకొల్ల. 140

తే. గీ. వెలఁది యిరీతి వేవేలవిలము లమరఁ
గలిసి కసివోక నీలమేఘంబుమీఁద
నెరితళుక్కునుక్రొక్కాఱుమెరు పనంగ
సరసిజాక్షునిపై వేగఁ ♦ జౌకళించె. 141

సీ. వడిగండ్లగమిగుంపువర్షించుఘనమనఁ
గుసుమముల్ గురియుకీల్కొప్ప మెరయ
హిమబిందుసిక్త మైయిం పొందుతమ్మినాఁ
జెమట గ్రమ్మినమేనుచెలుపు మీఱఁ
జిలుక నొక్కినబింబఫలరాజమో యన
మొనపంటిగంటికెమ్మోవి దనర
డాగువేసినబల్కడానికుండలరీతిఁ
గొనగోటిమీటుల ♦ గుబ్బ లలర

తే. గీ. మారసంగ్రామగంభీర ♦ భేరిదారి
రవలబంగారులండెలరవ మెసంగఁ
దరుణి పొదలుచుఁ బురుషాయితంబు సలిపె
ముద్దులమురారిపై లకుముకి యనంగ 142

చ. తనుకులు మూల్గు లగ్గలికెఁ తాఁకులు సోకులు తోపు లూపులుఁ
కొసరులు మెప్పులుఁ వగలు ఁ గుల్కులు బెళ్కులు కూర్మిపల్కులుఁ
వెసఁ జిఱునన్నలుఁ వలపుఁ నిక్కులు తక్కులు సొక్కుఁ మొక్కులుఁ
గుసగుసమాటలు న్నడిచెఁ ఁ గూరిమి నిద్దటికి న్నమంబుగన్. 143

కం. నానావిభవాకర మై
మానససంజాతజాతఁమహిమార్ణవ మై
కానుకతర మై యాసుఖ
మానందోబ్రహ్మ మైన ఁ హరి మైమఱచెన్. 144

గుణితమత్తే భవిక్రీడితవృత్తము.

తరుణీమన్మథ తామసాంతతిమిరోఁద్యచ్ఛాయ తీర్థాంఘ్రిపు
ష్కరమా తూర్ణగవై నతేయహయ తేఁజస్సూర్యతైక్ష్ణ్యోజ్జ్వల
ద్వరచక్రాయుధ తోయజాతనయనా ఁ తౌషారశుభ్రప్రభా
కరకీర్తిప్రద తండ్రికేతరచిరాఁఖ్యా తస్కరాగ్రేసరా. 145

కవిరాజవిరాజితము.

వృజినవిదారణకారణ దారుణఁవీర్యగుణగుణవిత్ ప్రతిభా
విజయవిస్మృత్యరజిత్వరసత్వరఁవీర పరాత్పరవిప్రసభా
నిజపదసేవనపావనభావనఁసీలఘనాఘననిర్మలభా
న్వజనకృతాదర మోదరసాదరఁసర్వధరాధరసారశుభా. 146

కం. అంభోధిపటీభారవి
జృంభణసకలాదికులవిఁశృంఖలదళహృ
బంభారితనయసారధి
గాంభీర్యాదార్యవిజితఁకలశాంబునిధీ. 147

గ ద్వ ము .

ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారసప్ర
ధానసంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల
తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళ
సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూ
కృతానేకచామికరాంబగాభరణ ముత్యా
లుగర్భశుక్తి ముక్తాయమానముద్దు
పళనిప్రణీతం బై నరాధికా
సాంత్యసం బనుశృంగార
ప్రబంధంబునందు
ద్వితీయా
శ్వాసము.

శాంతి

(ఇశాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

—♦ తృతీయాశ్వాసము. ♦—

మహిళాప్రియనాయక

సామజరాజాపవర్గసంఘాయక భ

క్తామితకామితదాయక

భూమిప్రియ చిన్నికృష్ణ ♦ పోషితకృష్ణా.

తే. గీ. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ

వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభుని జూచి

చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెరలకు

లెక్కయై మించునుడిచవులెక్క బలికె.

1

2

చ అపుడు చెలంగి పొంగి యిళహామికతో విడివడ్డరై కత్తోఁ
గపురపుతావివీడియము ♦ ఘ మృని క్రమ్ముముఖాంబుజంబుతో
గపురపుటారజంబుగమకంబు నయంబు భయంబుఁ జూపుచున్
విపులతరస్తనాగ్రముల ♦ వెన్నునిటామ్మునఁ గ్రుమ్మి నెమ్మితోన్.

3

చ. పరవశుఁ డై నశౌరిఁ గని ♦ పంకజలోచన రాధికామణిం

దొరఁగు మటంచు వేడుకొనెఁ ♦ ద్రోయక మాధవుఁ డిచ్చె నమ్మికల్

పురుషుల కేటినత్యములు ♦ పూనికె లేడవి నమ్మి కేది నీ

మరు లిటు కొండ లై పెరుగుమాత్రమె కాని కురంగలోచనా. 4

వ. అనిన విని ఘనాఘననిస్వనంబువిన్నచిన్నిరాయంచచందంబున
గబ్బి బెబ్బలిమ్రాతలాకర్ణించినకన్నెసారంగంబుతెఱంగున బిడాలఘోషం
బాలకించిన బాలశుకంబురకంబున సింహనాదం బాలకించి బెగడినపెంటియే
నుంగుతెఱంగున బెగడిలి యాపాదమస్తకంబునుం జల్లు మని పులకలు
మొలక లెత్త గుండె గభీలన వకావక లై తల్లడిల్ల డిల్ల వడి యారామ
కారునిచే ఖండితం బయినకదళికాకాండంబుచందంబున నందనందనునిపైఁ
జెందినవలపు నిలుపోపం జాలక చాల కరంగి జాలిమాలి నేలవ్రాలి
మూర్ఛిల్లిన న్లనుంగొని చెంగట మెలంగుమెఱుంగుబోలు లెలుంగుదిగులున
నమ్మకచెల్ల యీహల్లకపాణి నింక నమ్మగఁ జెల్లదను నుల్లసంబున నుల్ల
సిల్లుచు నవ్వల్లవపల్లవాధర నెత్తియొత్తుపయ్యెదచెఱంగులస్వేదబిందునందో
హంబులం బో నొత్తి చల్లనిపటిరసీరపూరంబు చల్లి నల్లకల్పకేకులు తుదల
నల్లిబిల్లిగాఁ గనుపట్టువట్టివేళ్లవీవనలు విసరి కెందమ్మిదళంబులం గట్టినకపు
రంపుపొట్లమ్ములం గర్ణంబులం గీలించి శైత్యోపచారంబుల సేద దేర్చు
జెద్దయుం బ్రౌద్ధునకు ముకుళితంబు లగుకనుదమ్ములు విచ్చి పదాహతిఁ
బొరలునురగాంగనభంగి బునగొట్టుచుఁ గటితటంబు లుబుక ముక్కుపుట
ము లదర రాకానిశాకరబింబంబుడంబును విడంబించునెమ్మొగంబు జేవు
రింపఁ బ్రచండమారుతతండంబునం దవిలి వడంకుకెందలి రాకువీక బింబా
ధరంబు కంపింప మరుఁ డురువడి నొర వెరికి విరహులయ్యురంబులు దూసి
పోవం గ్రుమ్మి తదీయరక్తంబులంటఁదీసి ధళధళర్పుళిపించుతళుకుకత్తుల
జత్తులం బెట్టుచుఁ గ్రొత్తలత్తుక చొత్తిలమత్తిల్లుబిత్తరపుఁజూపులు కడకన్న
లం గ్రుమ్మరింప డగ్గరి హెగ్గడికత్తియలు బెగ్గడిలి యవల నివలఁదొలంగి
నిలువ సాకారం బగుశోకంబురీతి సాక్షాత్కరించినకోపంబుభాతి సశరీరం

బగుబడలికకై వడిం గనుపట్టుముఁ గలికిచిలుకం దిలకించి 'క్రోధమూర్ఖితయై
కొంతతడ వూరకుండి వెండియుఁ దెలివి దెచ్చుకొని బెట్టునిట్టూర్పులు నిగు
డించి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

5

శా. ఏమేమీ వెర పింత లేకయె యిభాఁహేమాంగి యిట్లాడె నే
యామాట ల్విని మంచి దం చనియెనే ♦ యాధూర్తగోపాలుఁడు
రామా యట్లనె కాని మంచిపని ²రాఁరాపేల యేమాయె నా
భామారత్నము గూడి తా సుఖము మై ♦ వర్ధిలినం జాలదే.

6

సీ. మఱచెనో నాచేతిఁమణితంబు లన్నియుఁ
బలుకనేర్చిననాఁటిఁపంజరింపు
తెలియదో నాచేతిఁదేశ్యంపుగుజరాతి
విత మెఱింగిననాఁటిఁవేడుకోళ్లు
ఎంచదో నాచేత ♦ నిల జంఠ్రగాత్రంబు
లభ్యసించిననాఁటిఁయణకులెల్ల
వేడదో నాచేత ♦ వెడవిల్తుశాస్త్రంబు
లెఱుఁగఁబూనిననాఁటిఁతిరుగుమరుగు

తే. గీ. గణన నేయదొ మరుసాము ♦ గమనములకుఁ
డాను నాచేతఁబడినబెత్తంపు పెట్లు
పరులు గని కేరి నవ్వ దభ్యుర మురారి
లాలనకె పొంగి యిప్పు డిభాలతాంగి.

7

తే. గీ. నిన్నఁగుప్పయు నేఁడాళ్లు ♦ నెలఁత తాను
గోరి నామీఁదఁ జేసెనేకారుబారు
ముక్కుపచ్చలు మానక ♦ మునుపె బిరుదు
పిచ్చుక యెదిర్చి కాట్లాడ ♦ వచ్చినటుల.

8

తే. గీ. వెనుకఁ గొప్పను ముందఁజనులు గేలి
నేయనాయెను నాచెంతఁజేయు వింత

తాను బెంచినపొట్టెలు ♦ తనదుచేన
సన్నఁబడుసామ్య మాయెనో ♦ చిన్నిచిలుక.

9

తే. గీ. తనదుమ ట్టెంత తా నెంత ♦ తానె యింత
చేయఁజూచిన నే నెంత ♦ నేయరాదు
వేలు వాచిన తోలంతఁవిరివి యైన
తోలు వాచిన వది యెంత ♦ భోలు గాదు ?

10

తే. గీ. వారిజాక్షుని నాపగఁవారివెంట
ననుప గోరంత యైనను ♦ మనసు లేదు
నందుఁడనుపఁగఁ గని మనఁమందునందు
కొంటి తడ నేయరా దని ♦ యుంటిఁ గాని.

11

ఆ. వె. కుట్టఁ దేలు కుట్ట ♦ కున్నఁ గుమ్మరబూచి
తోసిరా జటంచుఁ ♦ జేసి చెలియ
దానివేలు దీసి ♦ దానికన్ పొడిచిన
యటులఁ జేయ కున్న ♦ నగునె చిలుక.

12

ఆ. వె. తగరు కొండమీఁదఁ ♦ దాఁకఁ గోరినదారి
నెదురు దన్నఁదెలియ ♦ కింత పలికె
నెంతమీను వచ్చి ♦ యెంతమీనును మ్రొంగె
గానఁ ద్రుళ్ళునెదై ♦ గంత మోయు.

13

సీ. ఆశుకవిత్వంబు ♦ లల్లితేనే సరా
చిత్రప్రబంధము ♦ లేయ వలదె
గోటిచేతను వీణె ♦ మీటితేనే సరా
కొంచక రా ల్లరఁగించ వలదె
పదచాళిరాగము ♦ ల్వాడితేనే సరా
హిత వొప్ప వరంబు ♦ లెత్త వలదె
అలనాట్యభేదమ్ము ♦ లాడితేనే సరా
నవరసంబు నంటి ♦ నడువ వలదె

తే. గీ. వింతవింతగఁ గలసినఁయంత సరియె

యెమ్మొకానిమనోభావ ఁ మొఱుగ వలదె

యేమినేరని నిన్నటిఁయింతమొటికె

నన్ను విడనాడనా కోరెఁ జిన్నిచిలుక.

14

తే. గీ. కాని పదరకు మిఁకమీఁద ఁ దానిమోము

గనఁగ వల దని శౌరిని ఁ గట్టిపెట్టి

బింకములు కూల నరకాలఁబెట్టి నేల

రాచ కున్నను నాపేరు ఁ రాధ గాదు.

15

కం. అన విని శుక మి ట్లనియెను

వనితా యేమందు దానిఁవగలో త్రుళ్లో

మినుకో తెలివో గెలివో

విను వెన్నకుఁ బండ్లు వచ్చు ఁ విత మాయెఁ గడే. 16

తే. గీ. చూపులోపల నొకవింతఁచూపుతఱుకు

నడుపులోపల నొకవింతఁనడుపుబెళుకు

నుండు నునికి నొకవింతఁనుండుకులుకు

వచ్చెఁగదవమ్మ మనయిళాఁవనిత కిపుడు.

17

తే. గీ. లేనిపట్టింపు లెల్లను ఁ బూని చాన

నేనె యెదు రైన నిం తెనఁ ఁ గాని చూడ

దల్పునకుఁ గల్గి వచ్చిన ఁ నర్థరాత్రి

గొడుగు తె మ్మన్నకత గాను ఁ కోమలాంగి.

18

తే. గీ. పడఁతి మును దెల్పనా పదింబదిగ నేను

దాని వినయంపుపోకిళ్లు ఁ తగ నెఱింగి

మానిసిని జేయ వలదమ్మ ఁ దీనిఁజేర్చి

తెలియ నిది మేకవన్నియఁపులి యటంచు.

19

వ. అనిన మధురవాణి యనుమధుపవేణి యవ్వరిబోణి నవలోకించి

యి ట్లనియె.

20

కం. ¹ని న్నెఱుగదు త న్నెఱుగదు

తన్నుం దనమ ట్టెఱుంగు ఁ దామోదరుడే

²తన్నుండె నిన్ను విడుచు న

తిన్న న్మఱి దీని నగరె ఁ హాహా జనముల్.

21

కం. నిన్నుండే మానిసి యె

నిన్నే వెలి నేయఁ బూనె ఁ నెలఁత భళారే

కొన్నంగడిఁబలనే

యన్నన్నా మాఱుబేర ఁ మగునే చెలియా.

22

ఆ. వె. ఈఁక తోఁక లేనిఁశ్రీకృష్ణమాటలు

పొలఁతి నమ్మి నానఁబోసికొనియెఁ

దగిలెనా తగులును ఁ దప్పెనా తప్పను

నాత వెఱివానిఁచేతిరాయి.

23

తే. గీ. కుమ్మరికిఁ జూడ నొకయేడుఁగుదియ కొక్క

పెట్టటన్నట్టు దీనియెఁబెట్టుతనము

లెల్ల నిదె తీరు నొకసారి ఁ యిటకు శౌరి

వచ్చి నిన్నేల, నిందుకు ఁ వగవనేల.

24

వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె.

25

తే. గీ. కోటిమదనులఁగడవేలిఁగోట గెలుచు

సుందరాకృతితోడ నానంద మిచ్చు

దివ్యసుందరగోపాలఁదేవుఁ జూచి

వసుధలోపల వలవనివారు గలరె.

26

తే. గీ. దాని నెంతయు నన నేల ఁ తలఁచి చూడఁ

దప్పతంటలకొఱగానిదానవారి

1. ని న్నెఱుగదు నెదిరినెఱుగదు. [మూ]. 2. తన్నుంచి విడుచు ని న్నన. [మూ].

3. యన్న. [మూ].

ననవలెను గాని తెగ నిండదొనకుఁ దీసి
యేయువాఁ డేయ న మ్మేమిసేయుఁ జలుక. 27

ఆ. వె. నందసుతుఁడు మున్ను ♦ నామీఁదిప్రేమచే
నొకటి సేయఁబోయి ♦ యొకటి సేయు
‘అత్త నెత్తి జేతు ♦ లంగడిలోఁ గన్ను
లాయె ననుచుఁ జెలియ ♦ లరసి నవ్వ. 28

వ. అని మఱియు నారాధావధూటి తనచేటిరత్నంబున కి ట్లనియె. 29

ఆ. వె. తగులుదాఁక మేళ ♦ మగపడ్డఁ దాళముల్
గాఁగఁ జేసినట్టికాంత వింత
గట్టు చేరినంతఁ ♦ బుట్టివానికి బొమ్మ
గట్టు సామ్య మాయెఁ ♦ గదవెచెలియ. 30

సీ. కీరవాణులచేతఁ ♦ గీళ్ళాకు లంపితే
శిరసావహించు నో ♦ సరసిజాక్షి
నాతి యెవ్వతె యైన ♦ నామేర వేడితే
కను లెఱ్ఱ జేయు నో ♦ కంబుకంఠి
యెలమి నాకోసర ♦ మెంతవారల నైనఁ
జెగనాడఁ దలఁచు నో ♦ చిగురుఁబోడి
యేఁ జూచి చూడక ♦ యేమాటఁ జెప్పిన
జవదాట వెఱచునో ♦ సన్నుతాంగి

తే. గీ. యేపదార్థంబు లైన నాఁయెదుటఁబెట్ట
కెవరికి నొసంగఁబోవఁ డో ♦ యిందువదన
చేరి యటు లున్నవిభుఁ డిట్లు ♦ చేసె నేని
తిరుగ బ్రతుకాడవలెనఁటే ♦ శరదవేణి. 31

కం. మున్నెంతో చను వొప్పఁగ
మన్నించినవిభుఁడు వెనుక ♦ మార్మొగ మైనక
గన్నియ బలిమిని వేడుక
విన్నదనం బదియె కాదె ♦ విధుబింబాస్యా. 32

సీ. మేను మే నానిన ♦ మేను సోక దటంచుఁ
గలపంబు లొల్లఁ డోకలువకంటి
పరులు వచ్చిన రిత్తపలుక నయ్యా నని
తెర యెత్త నియ్యఁ డోశరదవేణి
అలమి కాఁగిటఁ జేర్చ ♦ నడ్డ మయ్యా నని
హారంబు లొల్లఁ డోహంసగమన
గాసిల్లి నాతోడల్ ♦ కంఠె లయ్యా నని
పుంభావ మొల్లఁ డోపువ్వఁబోడి

తే. గీ. మణిగుణంబులదారిని ♦ ననఁగి పెనఁగి
కుసుమగంధంబులట్టులఁ ♦ గూడి మాడి
చెలఁగి తిలతైలములరీతిఁ ♦ గలసి మెలసి
యున్నవిభుఁ డెట్లు చేసెనోసన్నుతాంగి. 33

కం. అల్లునిమంచితనంబును
గొల్లనిరసికతయు లేదు ♦ కోరితి నీరెం
డల్లనె చూచియుఁ గనియును
బల్లములోఁ బడినదానిభంగిని జెలియా. 34

కం. నెరతన ముడి గింటింటికీఁ
దిరుగుచు బతిమాలు హరికిఁ ♦ దెఱవలు కఱవా
తిరిపెం బెత్తెడువానికిఁ
బెరుగుంగూ డేమిబ్రాతి ♦ విధుబింబముఖ. 35

కం. కలలో నైనను బాయక
కలకాలము నున్నవిభుఁడె ♦ కమగాయకు నై

పలచన చేసె నటన్మం

జెలియా మగవారిచనపు ధి చెడ్డది సుమ్మి.

36

కం. అనువనజాషీని గని తాఁ

గనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ ధి గానీ వమ్మా

వనజాక్షువిత లెఱుంగవె

కని తెల్పిన భాంతంబుకత లై పెరుగున్.

37

నీ. కొననాల్కఁ గొని దానిననమోవి చెనకితే

కనుగందునో యంచుఁ ధి గలవరించు

మొనవేళ్ళమెలమెల్లఁ జనుమొనల్ నిమిత్తితే

తగిలి నొచ్చునొ యంచుఁ ధి దత్తరించు

వదన మించుక నాభిపై మోపి ముద్దాడి

బరువాయెనో యంచుఁ ధి బలవరించు

గోటిచేఁ గప్పముంగురులు చి క్కెడలించి

చురుకునేమో యంచుఁ ధి బరితపించు

తే. గీ. జాజిపూఁదేనె గొనుతేటిజాడ నమరి

తాను రతి చేసి దాని పాదమ్ము లొత్తు

వలచువారును వలపించువారు లేరొ

వార లీబూమె లొనరింప ధి లేరు గాని.

38

తే. గీ. దొరకరానిపదార్థంబు ధి దొరకి నటుల

తొమ్ముననె కాని డించఁ డేయిమ్ము నైనఁ

బెట్టుచోటను బెట్టక ధి వెలది నిపుడె

కట్టి కాచుక యున్నాడు ధి కదలనియడు.

39

నీ. కనకాంగికట్టువర్గమె వల్లెవా టాయెఁ

గొమ్ముపావడ చుట్టుకొనుట కామె

నలివేణినెమ్మొము ధి నిలుపుటద్దం బాయెఁ

జెలిగోటిలత్తుక ధి తిలక మాయెఁ

దరుణిలేనునుతోడ ధి లలగడదిం డ్దాయె

వెలదిగుబ్బలు చెంపబిళ్ళ లాయె

లలితాంగిచెమ్మట ధి ల్పులువపన్నీరాయెఁ

గలికిమేను నలుంగుకలప మాయె

తే. గీ. బోటి పడకిల్లు జిగికోల్పుకూట మాయె

లోలలోచనతోడిదే ధి లోక మాయెఁ

బలుకు లేటికి నిపు డిళాభామనుండి

యచట శౌరికి దొరతన ధి మమరె నమ్మ.

40

తే. గీ. మగువ యదిగాక యింకనొక్కమాటగలదు

వినుము వలపులదొరసాని ధి యనెడు పేరు

దాని కిచ్చెను నినుబిల్వఁబో నటంచు

నెలుల నో రాజెనో శౌరి ధి కెఱుంగనమ్మ.

41

తే. గీ. రాధలోనను నాలోన ధి రమణి యెవతె

తెలుపుమాయంచు నానతోఁ ధి బలుకనాథఁ

డన్నిటను మీర లొక్కరూపై నఁగాని

మురిపెమున నీవె హెచ్చనెమోహనాంగి.

42

వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె.

43

ఉ. ఎల్లజగంబుల నృనుచునేలిక కంజభవాదిహానిహృ

త్ఫుల్లసరోజరాజములఁ ధి బూని వెలింగడితేజ మిందిరా

హల్లకపాణిబాహువుల ధి కబ్బనిదివ్యసుఖంబు చిత్ర మీ

వల్లవకామినీచగణవారిజనేవకు లెస్సఁ జిక్కెఁగా.

44

తే. గీ. వారి వీరిని నన నేల ధి వీరి వారిఁ

గలగలపు చేయున న్నన ధి వలయుఁగాక

తెఱుంగెఱుంగక యపు డట్టు ధి దిమ్మగొంటి

తలఁపఁ దననుండిరానట్టితప్ప గలదె.

45

తే. గీ. ఎల్లవారికి శకునంబు ♦ తెల్లఁ బలికి
బల్లి తాఁ బోయి తొట్టిలోఁ ♦ బడినరీతి
నొకరి నననేల తాఁ జేసికొనినపనికి
వెనుకఁ జింతించు తెల్లను ♦ వెట్టితనము. 46

ఆ. వె. హద్దుముద్దుమీటి ♦ యాడది మగఁ డంచుఁ
గూడి మాడి యాడఁ ♦ జూడఁ దలఁచి
బలిమి విందుఁ బెట్టి ♦ పగ గొన్నచందానఁ
బెండ్లి చేసి నేనె ♦ బేల నైతి. 47

ఆ. వె. నక్క యరులలోనఁ ♦ జిక్కుకొన్నవితానఁ
గోరి మనము చేసికొన్నపనికిఁ
బేగులోనితీఁటఁ ♦ విత మాయె ననఁగ రా
దత్తకొంగు తొలఁగిఁ నటులఁ జిలుక. 48

చ. కరి తరుమంగ వాడి గలకంటకము ల్పని మేనఁ గాడఁగా
సరి పడఁ బోవఁ బాము గని ♦ జాలిన మధ్యమసీమ నెల్క వే
కొటికెడువేరు పట్టి చుఱుకుల్ తగఁ గందురుటీఁగ లెల్లెడం
గరువఁగఁ దేనెఁ గ్రోలఁ జనుకామినితో సరి యైతిఁ గీరమా. 49

తే. గీ. నీవు పోయినపనికి రానీవు కొదవ
పట్టి పల్లార్చి దేవకిపట్టినిటకుఁ
దోడుకొని వత్తు వనుచు నీతోడుచిలుక
నెమ్మి కన నెమ్మనమ్మన ♦ నమ్మియుంటి. 50

తే. గీ. దాని వెలి చేసి శౌరి నెట్లైనఁ గాని
తోడితెచ్చునుపాయంబు ♦ దోఁచ లేదొ
తోఁచ కాడితి నీ కేలతోఁచ నిచ్చు
ముందుపడ నాదుతలవ్రాఁతఁముద్దుచిలుక. 51

వ. అనిన విని బెట్టులికి చిలుక యక్కిలికించితవతీతిలకంబుం దిల
కించి యీబాల యింతబేల యగునే యని బెట్టునిట్టూర్పు నిగుడించి
యిట్లనియె. 52

సీ. చిక్కనికొఁగిళ్ళఁజిక్కి మై మఱచుచు
తొమ్ము తొమ్మున నాని ♦ రోజుకొనుచు
నొక్కరికెమ్మోవి ♦ యొక్కరు మార్పుచుఁ
గలగల్పుమఱితము ♦ ల్పులుకుకొనుచు
నెదురుయ్యలల నెక్కి ♦ యెలనాగయును దాను
జిగినోటిమనుపులు ♦ చేకొనుచును
గళ లీనుచెక్కుల ♦ నెలవంక లీనఁగాఁ
దిలకము ల్కొనగోళ్ళ ♦ దిద్దుకొనుచు

తే. గీ. నచట వేసినతెర వేసిపట్టులుండ
సరిగచాశీతిబంధము ♦ ల్పులుపుకొనుచుఁ
జెలఁగు వనమాలిఁ జేరితి ♦ సిగ్గుమాలి
వరుస నెటు తోడితెత్తు నోవన్నెలాడి. 53

కం. తల కెక్కినవలపున హరి
యలయిళ దాసానుదానుఁ ♦ డై మెలఁగంగాఁ
గలవె యిఁక నేటియాసలు
కలి పోసినవెనుక నుట్టి ♦ కనుఁగొనుమాడ్కి. 54

వ. అనిన విని మనస్సునఁ బట్ట రానికినుక పొడమినంత. 55

చ. అదరెడుమోవి తొట్టుపడుయానముఁ గుచ్చెల జాఱుపైఁటయున్
జెదరినమంగురుల్ మిగులఁ ♦ జింతిలుచిత్తము వాడుమోము లోఁ
బొదలెడివాంఛ గద్గదిక ♦ మోఘకనుంగవ మీఱు మారుచే
బెదరుచు లేచి యామెలత ♦ వెన్నునిపైఁ దగుమచ్చరంబునన్. 56

సీ జడ వేగ వదలించి ♦ ముడిపూలు వివలించి
యలజడిఁ గీల్గంటు ♦ నందగించి
కలసామ్ము లెడలించి ♦ వలయము ల్చిట్టించి
నుదుటఁ గస్తూరిబొట్టు ♦ కదియ నుంచి

కాటుక సమయించి ♦ కలపము లైమలించి
సరసవాసనకట్టు ♦ సంఘటించి
దుగరై క తొలగించి ♦ జిగిచల్చి నటు డించి
మాసినచీర సమ్మతి ధరించి

తే. గీ. 'వెతల మితి మీఱి వేసారి ♦ విధిని దూటి
యలమటలఁ దారి జీవపుటాసలాటి
పడకయిలు చేరి కంకటిపై ని జేరి
పొరలె మరు లూరి చిలువరాపొలఁతిదారి.

57

చ. పొరలును గొట్టుకాడు వెతల ♦ బొందును హా యనుఁ జింతనొందు ని
వ్వెఱపడు వాడు లోఁ గుములు ♦ వెట్టిగఁ బ్రేలు విరాళిఁ జెందు బల్
సొరుగును సొమ్మసిల్లు మదిఁ ♦ జొక్కు వితా కపు మారు దూఱు నా
తరుణిని గేరు మారుకొను ♦ తల్ హరి దూఱును బెట్టు మూర్ఛలున్.

చ. ఉలుకును వెచ్చ మార్పుఁ గడు ♦ నున్ను రనుం దల యూఁచు లేచు లోఁ
గలగఁబడుఁ దిగుల్పడును ♦ గానిపను ల్లలపోయు వేసరుం
గలవల మందుఁ గన్గొను వికావిక నవ్వు భయంబుఁ జెందుఁ గ
న్గొలఁకుల నీరు నించు మదిఁ ♦ గొంకుఁ దలంకు వడంకు నెంతయున్.

ఉ. రా యను వింత పుట్టినది ♦ రా యనుఁ జూతువు గాని వేడ్క లే
రా యను మేలువార్త విను ♦ రా యను నావల పింత చేసె నౌ
రాయను నిన్ను దూఱ నగ ♦ రా యను సంతియె కాదు కాని పో
రా యను దానిపొందె కన ♦ రా యను హా యదుశేఖరాయనున్. 60

సీ. ఏయెడ నాత్మామ్ముఁ ♦ బాయనివీణ నే
పాటలాధర గోట ♦ మీటునొక్కొ
నామాట మీరక ♦ నలు వొందుకీర మే
నెలఁతముంజేతిపై ♦ నిలుచునొక్కొ

యెలమి నాకనుసన్న ♦ మెలఁగునేణాత్ము లే
నలినాక్షియాజల ♦ నడుతునొక్కొ
నామొగంబున కొద్దికై మీటునద్ద మే
సుందరీరత్నంబు ♦ చూచునొక్కొ

తే. గీ. తూఁగుటుయ్యల నెవ్వతె ♦ తూఁగునొక్కొ
పెట్టెసొమ్ముల నెవ్వతె పెట్టునొక్కొ
పొందుగా శౌరి నెవ్వతె ♦ పొందునొక్కొ
తెలియ దిటుమీఁదఁ బ్రాణము ♦ ల్నిలుప రాదు. 61

ఉ. లందఱితొమ్మురా ఖృడిగె ♦ నందఱినెమ్మది చల్లనయ్యె నే
డందఱినెమ్మొగంబులును ♦ హాసములం జెలు వొందె నౌర గో
విందుఁడు దానిఁ గూడి నను ♦ వింత యొనర్చినయంత నక్కటా
కందక కంద నేమి కలకాలము నాదుమనంబుమాత్రమున్. 62

సీ. హరిని బాసిననన్నుఁ ♦ బరిహాస మొనరించు
మోహనాంగులనోరు ♦ మాసినటుల
నానాఁటఁ గృశియించుననుఁజూచి కనుగీటు
పువ్వుబోణులకన్ను ♦ పొడిచినటులఁ
గడువిన్న నగునన్నుఁ ♦ గని సంతసం బందు
మెలఁతలత్రామ్ములు ♦ మెట్టినటుల
నెంచి న న్నిక త్రుళ్ళు ♦ నంచని తల లూఁచు
ముద్దుగుమ్మలతలల్ ♦ మొట్టినటుల

తే. గీ. యదువిభుని జేరి సామి రమ్మనుచుఁ జీరి
గెలివి యొనగూర్చి నిండుకాఁగిటను జేర్చి
మురిపెమునఁ దొట్టి చిక్కనిముద్దు వెట్టి
మేలిమిని గూడఁ గలదె యీమేనితోడ.

63

కం. అని మిగుల వగలఁ బొగులుచుఁ
దనపలుకుల కొద్ది కగుచుఁ ♦ దగురాచిల్లకన్

గనుగొని వనరుచు రాధా

వనజేక్షణ పలికె వలపు ♦ వడ్డికి బాటన్.

64

మ. చిలుకా యెవ్వతె లేనిచోద లిడి డా ♦ చేతం గడం ద్రోయునో
బలిమిన్ రాధికదూత గావె యని కోపావేశతం జూచునో
నలి యాకంటికి ఖండచక్కెరలఖాణం బుంచునో యంచదో
కలలో సంతకుఁ దాళలే వకట నీగారాబ మెట్లున్నదో.

65

నీ. ఏసాంకవామోద ♦ యింక రాపు సేయునో
చూడఁ జాలక రాజశుకములార

అంబుదాలక యేది ♦ యలజశ్శు బెట్టునో

సైరింప లేక హంసంబులార

శరదందుముఖ యేది ♦ విరసంబు చేయునో

నెమ్మి నెమ్మది మాని ♦ నెమ్ములార

మించుబోణియెవర్తు ♦ మిఱుమిట్లు గొల్పునో

వైరంబు మీఱ గోర్వంకలార

తే. గీ. తేజరిల్లునిఘండజరాజయాన

కాల రాచును మిము నెల్ల ♦ నేలబెట్టి

మిగుల మునురీతి నావెన్గ ♦ నెగిరి పడఁగ

వలదు మనుఁ డింక సన్మార్గవర్తు లగుచు.

66

తే. గీ. కలరవములార యింక నొక్కకలికి మిమ్ముఁ

దప్ప లెంచక యాకలిదప్పలెఱిగి

సనగ లులవలు నువ్వులు ♦ సన్నబియ్య

మునిచి పెంచునొ పెంచదోకనరు చేసి.

67

వ. అని నెచ్చెలులం జూచి యిట్లనియె.

68

నీ. హరిమధ్య యెవ్వతె ♦ కరికోత బెట్టునో
యదలించి మత్తేభయానలార

కనకాంగి యెవ్వతె ♦ కడుఁ గాఁకఁ జూపునో

విడివడి. సమదాళివేణులార

శుకవాణి యెవ్వతె ♦ వికటించి పలుకునో

మొగ మెట్లు జేసి యోముగుదలార

అబ్బాస్య యెవ్వతె ♦ యటగొఱల్ నించునో

పక్షపాతమునఁ బద్మాక్షులార

తే. గీ. యింక నేకలకంఠి తా ♦ నెగిరి పడునా

పగను మీమీఁదఁ బల్లవపాణులార

మీరు కల నై న ననుఁ బాసి ♦ పో రటంచు

నమ్మి యుండితి నిదివఱ ♦ కమ్మలార.

69

తే. గీ. ఒక్కపాటు నెఱుంగక ♦ యున్నమీకు

నకట నన్నుండి యీవెత ♦ లంద వలసె

నినుముతోఁ గూడ నన్నిహోత్రునకుఁ బెట్లు

తగులు సంచనుకతగాను ♦ తరుణులార.

70

నీ. ఈమేను దొరఁగిన ♦ నింక జీవునకు వేతె

వరతను వబ్బ దభ్రమను గాదు

పద్మాక్షుఁ డీవట్టిపడకిల్లు గన్గొని

పరితాప మందు సన్భ్రమను గాదు

మనరాధ పోయెఁగా ♦ యని యిళాకలకంఠి

వగ లందునో యనుభ్రమను గాదు

చుట్టువాఱుక బెట్టుచుట్టుపుపూఁబోండ్లు

పలవింతురో యనుభ్రమను గాదు

తే. గీ. మంచి యేలికసాని లే ♦ దంచు మీర

లెగ్గు చెందెద రనుచు నే ♦ నిన్నినాళ్లు

నిలుపఁ గూడనిప్రాణముల్ ♦ నిలుపుకొంటి

నింక నిలుప రాదు దయయుంచు ♦ డింతులార. 71

వ. అని విలపించుచుండునమయంబున.

72

కం. మరుఁ డురువడి నొఱ నరవిరి

కిరుసఱ్ఱురీ లంచు దూసి ♦ కినిసి బిరానన్

పరుఁ జంటఁ జెమట పొడమఁగఁ

దరుణీమణియెదను దారిఁదప్పక కుమ్మెన్.

73

కం. తను వెల్ల జల్లు మనఁగా

ననమోవి చలింప మిగుల ♦ నడుము వడంకం

జను లదరఁ గురులు వదలఁగఁ

గనుదమ్ములు మోడ్చి వ్రాలె ♦ గామిని మూర్ఛన్.

కం. అత్తరి బిత్తరు తెల్లను

జిత్తమ్ములు తల్ల డిల్లఁ ♦ జిత్త జుచివురుం

గత్తులపై వ్రాలిన య

మృత చకోరాక్షిఁ జూచి ♦ మమత దలిర్పన్.

75

సీ. కలకంఠినిట్టూర్చుఁగాడ్పులు నిగిడిన

వల్లీమతల్లిక ♦ తెల్ల సారిగె

మదవల్లిపై సోఁకుఁమారుత మొలసిన

శుకపికనికరము ♦ లోలి వ్రాలె

నలివేణి యొరగినఁతలిరుటాకులసెజ్జ

నీరసం బై బూదిఁదారిఁ గాంచె

దరుణిగుబ్బల నున్నఁతారహంబులు

సాబ గెల్లఁ జెడి చిట్టి ♦ సున్నమయ్యె

తే. గీ. దమ్ము లిడఁ బోవఁ గలువమొత్తము లయ్యె

విసము లయ్యెను జేర్చినఁబిసము లన్ని

మల్లె లయ్యెను విరిబొండుఁమల్లె లుంచ

నెందునను వీఁకఁజెడు దీనిఁజెందుకాఁక.

76

కం. ఏ మంద మేమి నేయుద

మేమందునఁ దీరు కాఁక ♦ లీదిన మకటా

యేమందయాన నడుగుద

మీమందరకుచతెఱంగు ♦ తెల్ల నటంచున్.

77

సీ. తావికప్రపుఁదిన్నె ♦ దనరించె నొకరంభ

యొప్పపుప్పొడి గప్పె ♦ నొక్కశ్యామ

విరిజాజు లలరించె ♦ వేటొక్కలతకూన

యొమ్ముతమ్ముల నుంచె ♦ నొక్కనరసి

బినకాండములఁ జేర్చె ♦ వెన నొక్కపద్మిని

యొగిఁ బల్లవము లుంచెఁనొక్కకొమ్మ

హిమజలంబులఁ జల్లె ♦ నిల నొక్కశశిరేఖ

కెందొగ లిడె నొక్కఁకృష్ణవేణి

తే. గీ. తక్కునెచ్చెలు లట్లనే ♦ తలిరువిల్లు

ధాటి కోర్వనిరాధావఁధూటి కపుష

తమతమకు నొద్ది కై నసాధనము లొసఁగి

సారెజేసిరి శై త్రోవఁచారవిధులు.

78

ఉ. కోమలిసిబ్బెపున్వలుదఁగుబ్బల జొబ్బిలునొప్పకప్రమా

కామునికాఁక సోఁకి యది ♦ గప్పన మండఁ దొడంగె మన్మథ

స్వామికి నేఁ డిదే చమురు ♦ వత్తియు లేనినివాళిజోతు లో

సామజయానలార యని ♦ చానలు చేతులు పట్టి పల్కుఁగన్.

79

తే. గీ. సకియ లిటు నల్పుశై త్రోవఁచారవిధులు

చెలియ కవి నిమ్మ కెరువు వేసినవితానఁ

గాఁక మితి మించఁగా నది ♦ గాంచి మధుర

వాణి యనుచాన మన్మథఁస్వామి నెంచి.

80

సీ. కతిమనఃకాంతాయ ♦ రాజీవకుంతాయ

మలయానిలరథాయ ♦ మన్మథాయ

సత్కిరవాహాయ ♦ జగదేకమోహాయ

మత్తశూర్పవధాయ ♦ మన్మథాయ

పద్మాకుమారాయ ♦ బాలికాధారాయ

మహాసీయవిబుధాయ ♦ మన్మథాయ

మాధవప్రభవాయ ♦ మాధవసచివాయ

మానితాత్మకథాయ ♦ మన్మథాయ

తే. గీ. మంజుహర్షణబోధాయ ♦ మన్మథాయ

మధుపగుణచాపనాథాయ ♦ మన్మథాయ

మహితశృంగారసదనాయ ♦ మన్మథాయ

మనసిజాయ తుభ్యం నమోమన్మథాయ.

81

కం. నగధరుఁ డెప్పటివలెఁ జెలి

తగు లొందిన నిన్నె యిట్టఁదై వమ వంచున్

దగఁ గొలుచుఁ బాపు మాపద

ఖగవాహన గోపతనయ ♦ కమలాదరణా.

82

తే. గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించి వందనం ♦ బాచరించి

మృగమదముచేత కేదంగిఁ రేకుపైఁ ద

దీయయంత్రంబు వ్రాసి రాఁధికను డాసి

యాక్షణమె దిట్టముగఁ గేల ♦ రక్ష గట్టి.

83

కం ప్రియునామమ్ములవలుకులు

ప్రియ మందఁగ నాలకించి ♦ పెంపు దలిర్పన్

నయనములు దెఱచి సరసిజ

నయనుని నటఁ గాన కడలి ♦ నాటినప్పేమన్.

84

శా. ఆకాంతామణి యంగజానలము లోకాతీత మై పర్వ నా

లోకాభీలదృగశ్రువర్షము లురూఁరోజాద్రులం గుప్పఁగా

శోకోద్రేకముచేఁ జెఱంగు మొగము ♦ నోసేకించి తా నేడ్చె న

స్తోకోన్మత్తమయూరరాజవిలసత్తువ్యక్తరావంబునన్.

85

కం. వనజాతవదన లది గని

వనితామణిచుట్టు ముట్టి ♦ వగవకు మమ్మా

వనమాలిఁ గూడె దిదిగో

వినుమా దక్షిణపుగౌళి ♦ విశదం బయ్యెన్

86

సీ. అలజక్కువల పెక్కువలఁ ద్రొక్కు బలునిక్కు

గలగుబ్బపాలిండ్లు ♦ గలఁగెనమ్మ

బిగిఁ జెందుతోగవిందుతగు లొందువగ లందు

వదనారవిందంబు ♦ వాడెనమ్మ

నునుగల్వలను గెల్వఁగనునిల్వఁ డను చెల్వ

మరుకన్నలను డెల్వీ ♦ దొరఁగెనమ్మ

పరువంపుమరువంపుమురువంపుగరిమంపు

చిన్నారి నెమ్మేను ♦ చిక్కెనమ్మ

తే. గీ. చొక్క మగుచెక్కుటద్దము ♦ లుక్కినమ్మ

తావిచెంగావిమోవిడా ♦ లార్చెనమ్మ

యేల యిఁకజాలి వనమాలిఁనేలి మేలు

కొనెదు వినవమ్మ శుభము చేకొనెదవమ్మ.

87

వ. అనిన విని రాధికామణి యిట్లనియె.

88

సీ. తనివార హరిమోము ♦ గన లేనికన్నులు

కలఁగిన నే మాయె ♦ గాంతలార

చెలుపునికొగింట ♦ మెలఁగనిదేహంబు

చిక్కిన నే మాయె ♦ జెలియలార

గోపాలకన్యామి ♦ గోలనికెమ్మోవి

సుక్కిన నే మాయె ♦ సుదతులార

యెమ్మెకానియురమ్ము ♦ గ్రుమ్మనిపాలిండ్లు

కమలిన నే మాయె ♦ రమణులార

తే. గీ. యెఱిగి యెఱుఁగక పలికెద ♦ రింతె కాని

యెడ విడనిబాళి రతికేళి ♦ నలమి నేలి

నట్టినాదేవు నెడఁబాసి ♦ నట్టివెనుక
జీవనం బేల తను వేల ♦ జీవ మేల.

89

ఉ. మానినులార మీర లనుమానము మానుడు నమ్మ వద్దు నన్
గానిపనుల్ మదిం దలంచి ♦ గానిల నేటికి నేటి కీయొడల్
సూనశరాగ్ని కాహు తిడి ♦ సొంపు వహించెదఁ బక్ష ముంచుడీ
ప్రాణము ప్రాణనాయకుని ♦ బాసి తరించునె యెంత నిల్పినన్. 90

ఉ. ఈయెడఁ గాయము న్విడిచి ♦ యేగెద నంచు విచార మొంద లే
దాయదుసార్వభౌమునికి ♦ నామురవై రికిఁ గానికానిమై
పోయినఁ బోవ కన్న నిలఁ ♦ బుణ్యమొ పాపమొ గ్రుడ్డికన్ను దా
మూయక విచ్చిన నృత్యచి ♦ మూసిన నేమి తలంచి చూడఁగన్. 91

కం. ఐతే యింకొక నెంజలి
యాతరుశీస్మరునిమోము ♦ నవనోకింపం
బాతకురా లై తిఁ గదా
యీతరి ననుఁ గూర్చి వగవ ♦ నేటికి మీకున్. 92

కం. అని పలుకువనితఁ గనుగొని
కనకాంగులు కనుల నశ్రుకణములు దొరఁగన్
వనరఁగ నేటికి నేటికి
వనజాక్షుఁడు వచ్చువేళ ♦ వచ్చె నటంచున్. 93

సీ. హరి యదె వేంచేసె ♦ వరరథాంగస్ఫూర్తి
యను వంద వీక్షించు ♦ మనియెనొకతె
కమలాపుఁ డదె యీమొగం బయ్యెఁ బద్మినీ
హాసముల్ చెలరేగఁననియె నొకతె
గోవర్ధనుఁడు తమఃక్రూరప్రభల్ జాట
నల్లదె పొడ సూపె ♦ ననియె నొకతె
యదె లోకబంధపుం ♦ డరుదెంచెఁ గుముదాళు
లఁగి తల ల్వంప ♦ ననియె నొకతె

తే. గీ. కరుణవెన్నుఁడు నీమీఁదఁగన్ను దెఱచె
నదిగొ దిశలెల్లఁ దెలివొందెఁననియె నొకతె
వచ్చె నాచాయవగకాఁడువగవఁబోకు
మతనుభయ మేమిచేయునంచనియె నొకతె. 94

కం. ఈరీతి వారిపలుకులు
సారెకు వీనులను సోక ♦ సతి మరుకాఁకల్
దీరఁగ వెలఁదులకడ నా
శౌరిం గోరుచు న టుండె ♦ సమ్మతమతి యై. 95

తే. గీ. అంత నచ్చట నర్జునాహ్వాయునిసఖుని
జేరి రాధిక పంచినఁచిలుక యలుకఁ
జెప్పకయె పోయె నని చెప్పఁజి త్రగించి
వనజనాభుఁడు మనము దిగ్గనఁగ లేచి. 96

సీ. రాజాస్య గీలించురవలపావలు మాని
ధవళాక్షి యిచ్చుకై ధండ మాని
పడఁతులు దెచ్చినబారిపల్లకిమాని
సుమగంధు లిడుచామరములు మాని
కాంచనాంగులు పట్టుకరదీపికలు మాని
శుకవాణు లను హెచ్చరికలు మాని
భామామణు లొసంగుబాగమ్ములును మాని
వనితలు విసరుపావడలు మాని

తే. గీ. జాటుశిఖివీడ నరవిరిసరులు వాడ
బెట్టువగతోడ హృదయంబు ♦ కొట్టు కాడ
విరహ మొనఁగూడ ముత్యాలపేరులూడఁ
జనియె నాప్రోడ శృంగారవనముజాడ. 97

వ. ఇట్లు చని.

98

కం. చైత్రరథనందనాదిక
చిత్రమనోహృద్య మైన శృంగారవనిక
మిత్రులతో రాధాశుభ
గాత్రీ నృదిఁ దలఁచి గరుడఁగమఁచుడు వల్కెన్. 99

సీ. ఎలనాగ నాచెంత ఁ కెంతెంత వచియించి
తనముద్దుచిలుకను ఁ బనిచెనొక్కొ
వచ్చి యిచ్చట నాదుఁవర్తమానము చూచి
పోయినశుక మేమి ఁ బొల్లెనొక్కొ
యేణాక్షి యది విని ఁ యీనినపులిఁబోలె
బదరి భగ్గున మండిఁపడియెనొక్కొ
యది యొక్క నెపముగా ఁ నతివలు పగ చాటి
మించఁగా నేమి బోఁధించిరొక్కొ

తే. గీ. తోయజాననమది కేమి ఁ దోచెనొక్కొ
దైవమేగతిఁ జేయంగఁ ఁ దలఁచెనొక్కొ
కాల శని యుండెనో జవఁరాలిఁ బాసి
యేల వచ్చితి నాబుద్ధి ఁ కూలిపోను. 100

ఉ. కామిని చిల్క పోయి పలుక న్నిని గుండె గభీలు మం చనన్
మో మొకయింత చేసికొని ఁ మోవి వడంకఁగ మేను వాడఁగా
గామునికాఁకలం గుమిలి ఁ కంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరు నించి తా
నే మని యెంచెనో మదిని ఁ నెంతతపించెనో యేమి చేసెనో. 101

సీ. నినుఁ బాసి నిమిషంబు ఁ నిలువఁ జాల నటంచుఁ
గొంగింటఁ జేర్చుక ఁ గడియనేపు
నీవెంటనే వత్తు ఁ నేఁ దాళ లే నంచుఁ
గరములు పట్టుక ఁ గడియనేపు
ననుఁ బిల్వ బంపుము ఁ నాయాన నీ కంచుఁ
గన్నీరు నించుచు ఁ గడియనేపు

దానిమాయలఁ జిక్కి ఁ దయ వీడకు మటంచుఁ
గదిసి తొమ్మునవ్రాలి ఁ గడియనేపు
తే. గీ. గాఁగ వగచుచు గద్గదఁకంఠి యగుచుఁ
బ్రేమ మీఁక దీవెన ఁ వీడె మిచ్చి
పనుపఁజాలక పై నంబు ఁ పనిచినట్టి
యువిద నెడబాసి యిం దుండుఁటచితమగునె. 102

సీ. చూతునా యొకసారి ఁ శుకవాణినెమ్మోము
కలువరాయనిఁ గాంచు ఁ కలఁక దీర
విందునా యొకసారి ఁ విరిబోణిపలుకుల
నలపికధ్వని విన్నఁయభుకు దీరఁ
జేర్తునా యొకసారి ఁ చెలిమేనితో మేను
పూపాన్ముపై నున్నఁతాప మాట
దొరకునా యొకసారి ఁ తెఱవచన్గవ యంటఁ
దమ్మిమొగ్గల నంటుఁతలఁకు దీరఁ

తే. గీ. గలుగునా యొకసారి చక్రకృనిమిటారి
ముద్దుచెక్కిలిప్రేమతోఁమూర్కొనంగ
గొనబుకప్రపుఁబలుకు మూర్కొన్నయట్టి
కాఁక దీరంగ నంతరంగము చెలంగ. 103

చ. లలననిజాంఘ్రిపద్మములఁలత్తుక నామునికాళ్ల సోకఁగా
నిలిచి తమిం దొడ ల్తాడలు ఁ నీవియు నీవియు నాభి నాభియున్
వల నగుతొమ్ము తొమ్ము జగిఁవాతెర వాతెర మోము మోమునుం
గలియఁగ నిండుకొఁగిటను ఁ గ్రమ్ముక నెమ్మిఁ చెలంగు తెన్నఁదో.

సీ. శృంగారయావనఁక్షీరాబిలమను
దనరాదుబంగారుఁతమ్మి యనఁగఁ
దళుకుమిం చన మించుఁతనుచంద్రరేఖలోఁ
బలిఁగిల్లుకురంగఁపద మనంగఁ

గలదు లే దనునట్టికౌన్ముదీవియందుఁ

జూచినదింటెనఁపూ వనంగ

నలు వొందునాభిపున్నాగంబునను బుట్టి

ప్రవహించువిరితేనెఁవాఁక యనఁగఁ

తే. గీ. జొక్కి మరు లెక్కి మెత్తలఁ జుట్టి చూడ

నజఁ డొనర్చినమోహనఁయంత్ర మనఁగ

మరులు గొలిపెడిదొరసానిమరునియిల్లు

కళలు గరఁగంగ ముద్దాడి కలియు టెపుడొ. 105

చ. పయనము పోయి వచ్చెడిరువారపుముచ్చట లావలన్ మఱె

తయు నినుఁ గూడుప్రోడలకుఁ దప్పక చెప్పము నాదుమ్రోల నా

పయనము గానినుద్దియని పల్కు మటంచును మేన వ్రాలి హా!

దయ పగవారికై న నమిఁతంబుగఁ గా దనుచాన నెన్నుదున్. 106

చ. మొగ మొకయింత చేసికొని మోవి చలింపఁగ మేను సోలఁగా

జిగికనులందు నీ రొలుకఁ జిత్తజుగేహము చెమ్మగిల్ల నో

రఁగఁ దలవాకిట న్నిలిచి మాన్పడి నే నిటు వచ్చువేళలన్

సొగసుగఁ జూచునానుదతిఁచూపు దలంచిన నోర్వ శక్యమే. 107

సీ. శయనింప నొల్లదు శయ్యపై నై నను

వనజాక్షి నాయురంబుననె కాని

వసియింప నొల్లదు పసిడిగద్దియ నై న

ఘనవేణి నాయంకముననె కాని

భుజియింప నొల్లదు పులిజున్న నై నను

దెలువ నాకెమ్మోవిఁతేనె గాని

వినఁగ నొల్లదు రుద్రవీణారవం బైనఁ

గలికి నాగళరవంబులనె కాని

తే. గీ. పిలువ నొల్లదు తనతోడిఁచెలుల నై నఁ

గన్నియలమిన్న ప్రేమతో నన్నెకాని

యట్టిగుణరాశి నెడఁబాసి వట్టిగాసి

పొందఁ జేసె విధాత దుర్బుద్ధిచేత. 108

సీ. మడుపులమార్పుల మక్కువ లొనరించి

తమలపుమార్పుల దయ ఘటించి

నెమ్మొముమార్పుల నెమ్మది సవరించి

వాతెరమార్పుల వలపు పెంచి

జిగితొడమార్పుల సొగ సెంతో తనరించి

కొగిలిమార్పుల గనున ముంచి

తగుతలమార్పుల దమకంబు పుట్టించి

ప్రక్కమార్పులచేత భ్రమ ఘటించి

తే. గీ. పొలయలుక నించి వెంటనే బుజ్జగించి

కళలు గరఁగించి మనసార గారవించి

రతుల సొక్కించి నన్నేలురమణి నెంచి

జాలిగొని చాల యీవేళ తాళఁజాల. 109

చ. కులుకుచుఁ గల్గమై నిలిచి గుబ్బ లళాడఁగఁ గొప్ప వీడఁగాఁ

దిలకము జాట రెప్ప లరఁతేలఁగ నూర్పులు మీఱ మారునిల్

జిలజిల మంచుఁ జెమ్మగిలఁ జెక్కులఁ జెమ్మట లూర హాయిగాఁ

దలపడి చేయుపుంరతిని ధ్యానము చేసెద నెప్పుడు నృదిన్. 110

చ. వడఁకెడునుదొడల్ వదలు పావడ వాతెరకాటు చెమ్మటల

నడలిసెన్నెరుల్ కరఁగి జాతినచాదిక చిట్లుగంధమున్

బెడిదపుటూర్పులున్ కులుకుఁపెన్ననుగుబ్బలపచ్చిగోరులుం

దడబడుయానమున్ వలపు తందరయుం దగ మారుసాదనన్

బడలి సుఖద్రవం బొలుకఁ బ్రక్కను నిల్పుచెలిం దలంచెదన్. 111

సీ. ఇంకించుచు నదల్చి సామి ర మృని పిల్చి

యెదు రానుకొని నిల్చునుడుటు దనము

జిగిగుబ్బలను గ్రుమ్మి ♦ బిగికొగిటను గ్రమ్మి
మనసారఁ దను వమ్ము ♦ మంచితనము
ఒడికట్టు నడలించి ♦ తొడ తొడఁ గదియించి
బెట్టుగాఁ దమి నించుదిట్టతనము
జిలుగుతిట్టులు దిట్టి ♦ యలిగి చెక్కిలి గొట్టి
వలపుముద్దులు వెట్టుసాలపుఁదనము

తే. గీ. మ్రొక్కి మ్రొక్కించుకొనునట్టిచక్కఁదనము
పొగడి పొగడించుకొనునట్టిప్రోడతనము
దక్కి దక్కించుకొనునట్టిదంటతనము
దానికే కాక కలదె యేచాన కై న.

112

ఉ. ఎందఱిజూడ నీవఱకు ♦ నెందఱితోడుత ముచ్చటాడ నే
నెందఱికోలిఁ గూడి సుఖ ♦ మెంతయుఁ జెందను? దానియల్లవో
టందము పొందుచందమును ♦ నందునఁ జిందుసుఖద్రవంబు నే
చందనగంధియందుఁ గన ♦ సారెఁ దలంచిన దానికే తగున్.

118

చ. పొలయలు కాటి నేఁ గలియ ♦ మోడ్చినకన్నులు విచ్చి చూచి బా
మ్మలు ముడి వెట్టి జంకెనయు ♦ మందపుకోపము మోముదమ్మి నిం
పలర నదల్చి యోరి యదయా దయ మాలి విధాత మున్ను నా
తల నిటు వ్రాసె సద్దు మని ♦ తద్దయు ప్రూస్పఱుకన్నె నెన్నెదన్.

చ. పలుమరుఁ గూడి నేదురునుపై సరము ల్గనుపించువేళఁ గ
న్లలువలు విచ్చి చూచి యరగ న్నిడి ముద్దులు గుల్క నవ్వి మేల్
భళి యవునయ్య యేలి తిది ♦ బా గదె హా విడ కంచు మెచ్చి నన్
బాలుపుగ దృష్టి దీసికొనుముద్దియముద్దు దలంప శక్యమే.

115

చ. కులుకుమెఱుంగుగబ్బిచనుగుబ్బలు వెన్నున నాని యాత్మభూ
నిలయము తుంటి నంటఁ దొడనిగ్గులు దిక్కులఁ బర్వ సీత్యతుల్
గొలిపి చిటుక్కుమంచు జిగిగోటికొనం దల గ్రుక్కి సొక్కుఁ జే
సలరులతాంగి నెన్న మరు ♦ లగ్గల మయ్యె నదేమి చెప్పదున్.

116

సీ. అలమి కొఁగిటఁ గ్రుచ్చియల్లందులకుఁ జొచ్చి
కాసెలోఁ జెయివేయుకౌశలంబు
నుబికి పెందొడ లెత్తియొడలు ర్మున్నున హత్తి
హితవొప్పనెదురొత్తులిచ్చువైపు
తళుకు లేఁ గనఁ దగ్గి ♦ తమి యుప్పతిల నొగ్గి
ధేనుకబంధంబు ♦ నానుజాతి
చివచివఁ బై నెక్కి ♦ రవళి హెచ్చుగ నిక్కి
పుంభావ మొనరింపఁ ♦ బూనుసాగను

తే. గీ. తరువుఁ జాటినలతకూన ♦ హరువు మీఱి
తనువు తనువునఁ బెనఁగొన ♦ ననువు దేరి
వలపుతో నాగబంధంబు ♦ సలుపుదారి
దానికే కాని మఱి దేనికై నఁ గలదె.

117

చ. పొలఁతులఁ గూడనో రతులపోహణఁ జూడనొ మేల్మి సేయనో
యలి గెడఁ బాయనో విరహా ♦ మందనొ కుందనొ తెల్విఁ జెందనో
యిల తొలి సీవిరాళియును ♦ నీవెత లీమితి లేనిబాళి నేఁ
గలను నెఱుంగ నేఁ డిదిగొ ♦ కంటి నయో! తొగకంటికోసమై.

118

తే. గీ. మునుపు నిద్దుర లే దయ్యె ♦ ముదిత నెనసి
వెనుక నిద్దుర లే దయ్యెవెలఁదిఁ బాసి
యేమి చెప్పడు మన్మథస్వామిమాయ
ముంచకయె ముంచె నొంచకయొంచె నొర.

119

సీ. సాగసులపుట్టిల్లు ♦ సొక్కుమండలదీవి
రాజనమ్ములటెంకి ♦ రామచిలుక
నెరవన్నె బంగారువిరవాదివీరితీగె
కుసుమాస్త్రుచే ఢక్క ♦ కుల్కులగని
మరునిశాస్త్రపుటిక ♦ గురువువీరము పులి
గడిగినముత్తైంబు ♦ కమలపాణి

మదనసమ్మోహనః మార్గణ మక్కుల్కి-

మరులుకొల్పుట కిమ్ము ♦ మంచిసామ్ము

తే. గీ. తతసుగుణపేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
వనితలకు మేటి మాధుర్యవచనధాటి
భావజునిఘోటి ముద్దురాధావహూటి
గాన మిల నేటివఱలోన ♦ దానిసాటి.

120

ఉ. మారునికేళిలోఁ జెఱుగు ♦ మాసె నటంచును మాటు కేగ నే
సారెకుఁ బోకు నిల్వ మని ♦ జాటుపయంటచెఱుగు పట్టినన్
మీఱినసిగ్గు నారజము ♦ మించినచూపులు చిన్నినవ్వుల
వ్వారిగఁ గుల్కి కల్కి తల ♦ వంచిన దొక్కటి కోటి సేయదే. 121

ఉ. కన్నులఁ జెక్కుల న్నెడను ♦ గర్ణయుగమ్మునఁ గాముగీమునం
జన్నుల వీడె మెవ్వరిది ♦ చక్కెరబొమ్మ విచిత్ర మం చనన్
జిన్నిశిరంబు వంచి నునుసిగ్గు ముదం బరనవ్వు మీఱఁ దాఁ
దిన్నఁగ మోముఁ జూచి నగి ♦ త్రిప్పి మతెవ్వరి దన్న దెన్నెదన్. 122

సీ. కాంచనకాంచికాఘనజఘనప్రభల్

హెచ్చఁగా నెదురొత్తు ♦ లిచ్చి యిచ్చి

రతనాలకుతికంటు ♦ రంగు లీనఁగ మీఱి

పారావతధ్వను ♦ ల్పలికి పలికి

ముంగరముత్యంబు ♦ ముద్దుగుల్కఁగఁజేరి

యొసపరికెమ్మోవి ♦ యొసఁగి యొసఁగి

తారహారమ్ములు ♦ తీ రొండఁగఁ జెలంగి

గుబ్బలచే తొమ్ము ♦ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి

తే. గీ. సగము మొగించినకనుఁగవ ♦ సగమునగవు
సగమునగ మగుపలుకులు ♦ సగము మఱపు
కెలివి సగమును దగ రతిఁ ♦ గలిసి యలసి
లోలలోచన నాయెద ♦ వ్రాలుటెపుటా.

123

చ. నిదు రిక్కఁ జాలు తె మ్మనిన ♦ నే శయనింపఁగఁ గల్గి యల్కచే
బదరుచు లేచి యవ్వలను ♦ బైఁటచెఱుం గిడి పవ్వళింప నే
బదముల వ్రాలఁ దన్నెనట ♦ బల్మిని నేఁ గలియంగ శయ్యపై
వదలినకీలుబొమ్మవలె ♦ వ్రాలిన దప్పటి దివ్వడై తగన్. 124

సీ. ముద్దువెట్టఁగవద్దు ♦ ముదిత ! యెంగి లటన్న
మొనసి చెక్కిలి గొట్టి ♦ మోవినొక్కు
సుద్దిగా నున్నాను ♦ సుదతి ! ముట్టకు మన్న
గబ్బిగుబ్బలఁ గ్రుమ్మి ♦ కాఁగిలించు
నబల ! పైఁ బడకు మఁర్యాద గా దన్నచోఁ
గదిసి పెన్నెరి పట్టి ♦ కదిమి తిట్టు
వ్రతము నేటికిఁ బ్రక్క ♦ నతివ ! పండకు మన్నఁ
బైకొని కేళి కుఁపక్రమించు

తే. గీ. మేలు గనిమెచ్చు వాతెర ♦ గ్రోలనిచ్చు
ముద్దు గొనవచ్చు సుద్దులఁబ్రొద్దుపుచ్చు
రమ్య మగుగచ్చు లిడి పునారతులహెచ్చు
నట్టిచెలిపొందు గాంచకేఁనెట్టు లుందు. 125

సీ. అంగజజ్వరతాప ♦ మాఱదు సఖిముఖ

పూర్ణచంద్రోదయంబుననె కాని

మదనవిదాహంబు ♦ మానదు ననబోణి

మోవిపంచామృతంబుననె కాని

స్మరదోష మాఱదు ♦ సతిసుగంధపసంత

కుసుమాకరంబు గై ♦ కొనినఁ గాని

మన్మథకార్యంబు ♦ మానదు జవరాలి

నిటలరాజమృగాంకఁనియతిఁ గాని

తే. గీ. తలఁప వలరాచభూతంబు ♦ దలఁగి పోదు
ఘనఘనకచాకచాంజనంబుననె కాని

యెట్లు వేగింతు నేరీతి నేనహింతు

నెవ్వరిని బంతుఁగాంతపొం ♦ దెవుడు గాంతు. 126

చ. మదనునికేళిచే నెనసి ♦ మంచము డిగ్గి విహలగాత్రి యై
పదరంగఁ జూచి నేఁ గరము ♦ పట్టి పునారతి కెచ్చరించినన్
వదలినసీవితో శిరము ♦ వంచి నిరాదరహాస మొప్పుగా
మదనునియిల్ తక్కు మన ♦ మక్కువఁ బైకొనుకన్నె నెన్నెదన్.

సీ. అయ్య వచ్చె నటంచుఁ ♦ దొయ్యలు లెఱిగింపఁ
బదరి దిగ్గున లేచియెదురుకొనును
చెలిమి న న్నిసుమంతసేపు చూడక యున్న
నావఁ ద్రావినజోక ♦ నటవట్టిల్లు
నెడ నేది విన్ననా నుడి ♦ యెలుంగో యంచు
నెరిబొమ్మ నిక్క మైమఱచి వినును
పౌరుషరతి నేలి ♦ బడలితివో యని
వలిపెచెంగావిపావడను వినరు

తే. గీ. నేను సంతోషమున నున్ననెంతొ చెలఁగు
నింతనే విన్ననై యున్నవంతఁజెందు
నట్టిప్రియురాలి నెడఁబాసి నట్టితనకుఁ
జిన్నె లివి గావు ముందరనున్న వింక. 128

సీ. చుక్కలగమికాఁడు ♦ సూర్యుడై యుండునా
చెలిమోముతో మోముఁజేర్చియున్న
విరులనరమ్ములు ♦ శరము లై యుండునా
మెలఁతకన్సన్నల ♦ మెలఁగుచున్నఁ
జిలుకలపలుకులు ♦ ములుకు లై యుండునా
విరిబోడిమాటలు ♦ వినుచు నున్నఁ
జిగురాకుతల్పముల్ ♦ చిచ్చు లై యుండునా
చేడియవదనేవ ♦ నేయుచున్న

తే. గీ. మలయమారుత మెం దైననమంట లానె
సరుహాక్షికి సురటిచే ♦ విసరుచున్న
మదిమదిని నేనె కొనినట్టికొదవ లనక
సారె కీవేళఁ బరులను ♦ దూఱనేల. 129

సీ. కుచకుంభములమీఁద ♦ గోరంకుళం బాని
కఱకుకఱుక్కున ♦ నఱకి పట్టి
కమ్మపుప్పొడిలోన ♦ దుమ్మరంబాడించి
చలువగొజ్జఁగిసీటఁ ♦ జల్లు కొలిపి
మచ్చికమాటల ♦ మెచ్చుచు లాలించి
ననసెజ్జ సజ్జారమునను జేర్చి
మరులుకొల్పెడిసంకుమదలైల మెనయించి
తాంబూల మనుకబళంబు మేపి

తే. గీ. చివచివగ నెక్కి మర్మముల్ ♦ దవుల నొక్కి
దురుసుపై సరముల నెంతొ ♦ దరముఁ జూపి
నెయ్య మలరార మబ్బుద ♦ ట్టియ్య కున్న
మనసున హుషారు చెంద దా ♦ మరునిదంతి. 130

ఉ. ఎవ్వరికూటము లైచిచి ♦ యెవ్వరి ము న్నెడఁబాసినామొ నేఁ
డివ్వగ రవ్వ లంది యిపు ♦ డిద్దట మిద్దట మై విదేశత
న్నొవ్వక నొచ్చి మోహ మనునూత మునింగి సుఖంబు లేక హా
జవ్వన మెల్లఁబో గడపి ♦ చా నట నే నిటఁ దల్లడిల్లఁగన్. 131

సీ. హృదయేశ నినుఁ బాసి ♦ యేఁ దాళఁజాలరా
జాములో వత్తువో ♦ జాగు లేక
జీవితేశ్వర పోయి ♦ నీ విందు రా మఱి
జాములు రెం డొనొ ♦ సైచ లేను
ప్రాణనాయక బదు ♦ ల్పలుక వ దేలరా
జాములు మూడొనొ ♦ సాగి రాను

నామనోహర మల్లి ♦ ననుజేరి యేలఁగా

జాములు నా ల్గానా ♦ సహజముగను

తే. గీ. అని బహుదినాలపై నాన ♦ కాడి గడ్గ
దస్వరంబున నెదఁ జేరి ♦ తాను బనుప
రాలు కన్నీటియేలు ♦ లీల దాఁటి
వచ్చినప్పడిఁ కేటి కీవంత లకట.

132

సీ. పికిలిపిట్టలదారి ♦ బిగికాఁగిఘలఁ జేరి

పెదవులు గఱచుక ♦ పెనఁగి పెనఁగి

మల్లవల్లభులట్ల ♦ మరుసాదశలపట్ల

గల్గమ్మలకు వచ్చి ♦ కలిసి కలిసి

బిరు దొందుమాఱ్ఱీలకరణి నిర్వరమును

జాటుకుపై సరములఁ ♦ జూపి చూపి

మత్తేభములవీక ♦ మలయుచు నెడ మీక

తమకముల్ గిరిగొనఁ ♦ దాఁకి తాఁకి

తే. గీ. చెలఁగి బకదారులను హెచ్చి ♦ పలికి పలికి

కొదమచిలువలచెలువునఁ ♦ గదిసి కదిసి

సూనశరుపోర వెనుతీక ♦ నేను నారి

చేరి గడిదేరి సరిపోరి ♦ మీఱు లెపుడో.

133

ఆ. వె. వాలుమీల నేలు ♦ వాలుఁగన్నులడాలు

సాముసోము నోము ♦ మోముగోము

మాపు రేపు తూపు ♦ రూపు మాపును జూపు

కన్నె నెన్న నన్ను ♦ మిన్న సున్న.

134

సీ. కపురఁపుదీవిని ♦ గభుకుచెంగావిని

దావిచే మోవిచే ♦ బోవ నెంచి

యెలదేఁటిబారును ♦ దెలిరిక్కసారును

నారుచే గోరుచే ♦ దూఱు లెంచి

వికచాబ్జవనులను ♦ విమలాద్రిమణులను

గనులచే జనులచే ♦ ఘన మడంచి

యద్దంపుటెక్కుల ♦ హలరాజునిక్కులఁ

జెక్కుచే ముక్కుచే ♦ జక్కడంచి

తే. గీ. మురు వలరుకొమ్మ వలపులముద్దుగుమ్మ

కమ్మసంపంగికొమ్మ బంగారుబొమ్మ

వలచుగొజ్జంగితెమ్మ మర్వంపురెమ్మ

నెపుడు గన నేర్తు నందాఁక ♦ నెట్టులోర్తు.

135

కం. నాగముల నేలుఁ గుచములు

నాగంబుల నేలు నడలు ♦ నాభిబిలము పు

న్నాగముల నేలు ననుచో

నాగాశ్రయు నేలు టరుదె ♦ నాతి దలంపన్.

136

తే. గీ. చానమోహంద మెల్ల లోచనమయంబు

కొమ్మ తొమ్మంద మెల్లను ♦ గుచమయంబు

కలికి వెన్నంద మెల్లను ♦ గటిమయంబు

గాన దానికి సాటి జగానఁ గాన.

137

సీ. జలజాక్షిలావణ్యసరసి గా కున్నచోఁ

జనుదమ్మిమొగ్గలం ♦ దొనర నేల

ననబోణిశృంగారవనము గా కున్నచో

లలితోరుకదళిక ♦ లలర నేల

పల్లవాధర మోహవల్లి గా కున్నచో

భ్రమరకశ్రీలచే ♦ బ్రబల నేల

వెలఁది మన్మథునిచే ♦ విల్లు గా కున్నచో

జిగిచూపుతూపులు ♦ చెలఁగ నేల

తే. గీ. కలికి నెలరేక గా కున్నఁ ♦ గళలు గులికి

తారకాహృద్య మై చాలఁ ♦ దనరనేల

భామినీమణి నాతపఃఫలమె కాక
యున్నఁ దియ్యనిరుచుల మే ♦ లొంద నేల. 138

కం. అని వనరు వనరుహాక్షుని
గనికరమున నూఁది పలికె ♦ ఘనత యొకిం తె
నను లేకను శ్రీదాముఁడు
చను వొప్పుగ బావమఱుది ♦ సరసము దోఁపన్. 139

కం. ననుఁ గనుఁగొను ననుఁ గనుఁగొను
మనుచును గోటానకోటు ♦ లంగన లుండె
మునిగెదు రాధను దలఁచుచు
ఘనమోహరసాద్ధిలోనఁ ♦ గమలదళాక్షౌ. 140

కం. మాయక్కకన్న రాధిక
యే యెక్కువ యైనచాన ♦ యెఱిఁగింపు మదే
యియమ నాయమ నెన్నఁగఁ
బ్రాయంబున రాజుబంటువాసి దలంపన్. 141

ఆ. వె. వావి గాని వావి ♦ వయసునఁ గడుఁ బెద్ద
గుట్టు లేదు మిగుల ♦ గట్టువాయి
బుద్ధి గాదు మాను ♦ పెద్దాపె దండు మం
కెనకుఁ జేటనంగ ♦ వినవె కృష్ణ. 142

ఉ. నా విని యల్క దొల్క యదునాయకుఁ డిట్టనె బోంట్లజాతులఁ
భావము మర్మకర్మములుఁ ♦ శౌర్యతనంబును తారతమ్యముల్
కోవిదకోటికే తెలిసికోఁ దగు నంతియె కాని కానలన్
గోవులమేపుపల్లరపుగొల్లనికిం దెలియంగ శక్యమే. 143

సీ. తాఁ గన్నకూతురై ♦ తగునుడిపడఁటిని
బెనఁగిననలువ కే ♦ ఘనత దటిగె
దనగురుపత్ని యై ♦ తనరారుతారను
గదిసినరాజు కే ♦ కొవవ వచ్చె

జెలియలివావి యై ♦ చెలు వొందువృష నెంతొ
తొడరినయినున కే ♦ దోస మొదవె
మనుమరా లై నగంగను గూడి వెలసిన
మున్నీటిరాయఁ డే ♦ వన్నె దొరఁగె

తే. గీ. నెనసి మఱదండ్ర మరుకేళి ♦ నెనసినట్టి
వ్యాసునంతటిముని కేమి ♦ వాసి తగ్గె
వావి గా దంటి వా రార ♦ వార లెల్ల
నీవు నేర్చిననీతులు ♦ నేరరేమొ 144

తే. గీ. హరికి భూకాంత దా వావి ♦ నత్త గాదొ
అలపురారికి గంగ మేఘనత్త గాదొ
హరిహయున కహల్యాపతి ♦ యత్తగాదొ
వా రెఱుంగరొ నీపాటివారుకారొ. 145

తే. గీ. రాముకంటెను జానకీరామ పెద్ద
కాంతుకంటెను రేవతీకాంత పెద్ద
రమణుకంటెను గేళినీరమణి పెద్ద
పెద్ద దంటి వీవే పిన్న ♦ పెద్ద వార. 146

తే. గీ. రామ గా దది సుగుణాభిరామ గాని
నారి గా దది మరువింటినారి గాని
కొమ్మ గా దది సంపంగికొమ్మ గాని
గుమ్మ గా దది ముద్దులగుమ్మ గాని. 147

సీ. మగతేటిగఱులకు ♦ మగువముంగురులకు
నేనాటిన్నేహమో ♦ యెఱుంగ రాదు
అలచందమామకుఁ ♦ జెలియనెమ్మోమున
కేమి దాంపత్యమో ♦ యెఱుంగరాదు
కపురంపుతావికిఁ ♦ గలికికమ్మోవికి
నేయానుకూల్యమో ♦ యెఱుంగ రాదు

బంగారుగిండ్లకుఁ ♦ బడఁతిపాలిండ్లకు

నేయనుబంధమో ♦ యెఱుంగ రాదు

తే. గీ. కఠుకుమగమీలు చెలివాలుఁగనులడాలు

కాంతిజగిచూపు మరుచేతికలువతూపు

వనితమైమించు తళతళ ♦ యనెడిమించు

నొక్కచోటనె పుట్టని ♦ దొకటె కొడవ. 148

ఉ. గంబుర మోవి మారుతురఁగంబుర తియ్యనిపల్కు నీలనా

గంబుర వేణి చందురునఁగంబుర ఫాలతలంబు చారుపూ

గంబుర కంఠ మంబుజయుఁగంబుర కన్నలు దేవమత్తనా

గంబుర నెన్నడ ల్పురనఁగంబుర గుబ్బుచనుల్ దలంపఁగన్. 149

కం. తారలు చక్కనిగోరులు

తారలు రదపక్షి వంచదారలు పలుకుల్

తారలు చొక్కపుపిక్కలు

తారలఁ జెలి గెలుచు టరుదె ♦ తారుణ్యమునన్.

ఆ. వె. మబ్బుమబ్బు నడచు ♦ బిబ్బికవతివేణి

వింటివింటి నడచు ♦ వెలఁది నడుము

కలువ గెలువఁ జూచుఁ ♦ గలకంఠ మైతావి

మించు మించ నెంచు ♦ మెలఁతమేను. 151

తే. గీ. తొడలె చాలును రంభలఁదొడరి గెలువ

నుదురె చాలును శశిరేఖనెదురుకొనఁగ

గోరె చాలును దారలదూఱునేయఁ

జాన మెయి చాలు హేమాతిశయము నెంచ. 152

తే. గీ. ఇందుబింబాస్యచిఱునవ్వు ♦ నెంచి చూడఁ

జంద్రకిరణవిలాసంబు ♦ సహజ మయ్యె

నింతినునుగొప్పకప్పున ♦ కెంచి చూడఁ

గాలమేఘంబు సరిసాటి ♦ గా దనంగ. 153

చ. చిగురులు పానకంబు సుధ ♦ జీనిరసావళి జుంటితేనియల్

పగడము ద్రాక్షలుం జెఱకుపాలును బాలును బంచదారయున్

మగువమెఱుంగుమోవిగతి ♦ మన్నభదాహభరంబు దీర్చు నే
తగునకలాంగకంబులకుఁ ♦ దద్దయు సౌఖ్యము లీయ నేర్చునే. 154

తే. గీ. తాఱుమాఱుగుణంబులు ♦ దీరఁ దేఱి

తారుమారుగుణంబుల ♦ పోరు మాఱు

మా అటంచని మాఱు వేమూరునట్టి

నారియారుకయారె నెయ్యాఱు లీడె. 155

ఉ. గిరులును గిండ్లు గిన్నెలును ♦ గృష్ణకచాకుచపాళి కోడి రా

మఱియొక పేరు లేక చనె ♦ మక్కువ జక్కవపక్కు లుక్కు ద

క్కోరయికఁ జూపి జో డెడసి ♦ కుంది యమందరసానుభావతన్

హరుపు దలిర్పకే కువలయాపునకే హిత వొంద వాయెఁగా. 156

సీ. కుటిలత్వ మానారికురులప్రాపునఁ జేరి

జనవరు లెన్నఁగా ♦ ఘనత కెక్కెఁ

గణితత్వ మెవ లేనికలికిగుబ్బల నాని

సారెకుఁ గొండంతపేరుఁ జెందె

మందత్వ మల వొంది ♦ మగువనెన్నడ నంది

యనుపమవిఖ్యాతి ♦ సతిశయిల్లె

జంచలత్వ మెసంగి ♦ చెలికన్నుల నడంగి

కువలయానందతఁ ♦ గొమరు మిగిలె

తే. గీ. వెనఁ గృశత్వము చెలికానుఁ దెసనుదొట్టి

యిల ననంతయశఃస్ఫూర్తి ♦ నెవసె ననినఁ

జెలియ నయ్యుత్తమాంగినిఁగలిసినట్టి

పురుషుఁ డౌరార పురుషోత్తముండు గాఁడె. 157

ఉ. దానిమెఱుంగుముంగురులు ♦ దానిముఖాబ్జవికాసవై ఖరుల్

దానివిశాలనేత్రములు ♦ దానియెయూరపుచూపుసంపదల్

దానియురోజగౌరవము ♦ దానికదానివూశంగుమేనిడాల్
దానికభాకలాపములు ♦ దానిమ్మదూకులు దానికే తగున్. 158

ఉ. చక్కదనాల కేమి రుచి ♦ సంపద కేమి మెలుంగు కేమి పెం
పెక్కదె రాలిబొమ్మయెడ ♦ నెంతయు దానఁ బనేమి దానిపై
మక్కువ లెక్కుతక్కులును ♦ మాటలపిక్కులు సొక్కుమొక్కు
దిక్కున నై నఁ గాని కల ♦ దే కళ దేటఁగ నెంచి చూడఁగన్. 159

కం. అని పలికి కలికితనమున
వెనుదీయక చేరి పోరు వేడవింటిదొరన్
గని కినుక దొణుక ననియెన్
వనజాక్షుఁడు వాని వాని బలముల నెల్లన్. 160

సీ. కలువలచెలికాడ ♦ కానీర నీకాఁక
సుందరీమణిమోముఁ ♦ జూచుదాఁక
మలయమారుత యేల ♦ మలసెదు నీరాక
సుదతియూర్పులు మేన ♦ సోఁకుదాఁక
మదకీరమా యేల ♦ పదరెదు నీవీక
పద్మాక్షి ననుజూచి ♦ పలుకుదాఁక
నెమలి యెందుకు వట్టి దుముక్కులు నీకేక
తొయ్యలి నెరికురు ♦ లువ్వదాఁక
తే. గీ. పికమ నీకూఁక చెలిమాట ♦ వినెడుదాఁక
నంచ నీపోక సఖనడ ♦ ల్గంచుదాఁక
తేటి నీజోక సతిచూపు ♦ నాటుదాఁక
మార నీథాక నన్నింతి ♦ చేరుదాఁక. 161

తే. గీ. ఇంతలోననె నను మీర ♦ లింత చేరి
బారుదీరుక బలుకారు ♦ బారు నేయ
నాన దాళదె మీమీఁద ♦ నాన రేపె
బొమ్మ గట్టెద చక్కెర బొమ్మ జేరి. 162

కం. అని కంతుఁ గంతుబలములఁ
దనచే నై నంత దూఱి ♦ తారి విరాళిం
గొనుశౌరి ముందు దోచక
వనితామణి నెన్ని సెజ్జ ♦ వ్రాలి వితా కై. 163

మాలిని ఉసు రని తల యూఁచున్ ♦ యోజన లేసి చూచున్
గనరుచుఁ జెలి నవ్వున్ ♦ గవ్వమీసంబు దువ్వున్
విసువుచు విధి దూఱున్ ♦ వెట్టికో రెక్కల్లఁ గోరున్
గొనరుచు బయ లానున్ ♦ గుంది సర్వంబు మానున్. 164

కం. విను నెందుఁ జీటుకు మన్నను
గనుఁగొనుఁ గనులెట్టజేయుఁ ♦ గలవర మందున్
గినుక గొను శిరము వంచును
వనితా ర మ్మనుచుఁ జీరు ♦ వసుధం జేరున్. 165

కం. హరి యిటుల విరులపాన్పున
విరహాగ్నిని నిగురుకాఁక ♦ వెతఁ గొని పొరలం
బరికించి సఖులు మిగులన్
వెఱఁ గందుచుఁ జెంతఁ జేరి ♦ వివర మెసంగన్. 166

చ. కనుఁగవఁ దమ్ముల్ గున్ సెరపుఁకప్రము మోవినిఁ గల్వఁ దారలన్
గొనబుచివుల్లు గేలఁ జెలిగోరుల మొల్లల బంధుజీవపు
న్ననలు పదాబ్జయుగ్మమున ♦ నాభిని బొన్నలు మేన మర్వము
న్నినిచి సుగంధము ల్గొలిపి ♦ నెమ్మిని బూసురటిల వీచుచున్. 167

తే. గీ. సారెకు నొనర్చుకై తోయిపఁచారవిధుల
శ్రీనివాసుండు మెల్లన ♦ సేద చేత
ద్యుమణి యంతటఁ బొడసూపె ♦ నుదయగిరిని
బూర్వదిక్సతిపాపటబొ ట్టనంగ. 168

శా. శ్రీమద్దోపవధూమనోహరణ పుంజీభూతశృంగారరూ
పామేయాద్భుతసుందరాంగ జితపుష్పాస్త్రాయుతా రుక్మిణీ

భామాద్యష్టమహిష్యుపావృత హరః బ్రహ్మమరేంద్రస్తుతా
జీమూతప్రకరోపమానకలితః శ్రీనీలవర్ణాన్వితా.

169

కం. అనుపమలావణ్యా వ్రజ

వనితాకుచమర్దనాదిః పాండిత్యకరా

తనుతేజఃస్ఫూర్తిజితా

తనుకోటిమహామహాశ్శతసహస్రకరా.

170

మాలిని. కంజదళేక్షణ కౌరవశిక్షణ ధి కార్యవిచక్షణ కాంతినిధి
రంజితభాషణ రాక్షసభీషణ ధి రత్నవిభూషణ రమ్యసుధి
సంజయకారణ శత్రువిదారణ ధి సాయకధారణ చారునిధి
ప్రాంజలినారద పాలనసీరద ధి భాసురసారదయాజలధి.

171

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్ర
ధానసంగీత సాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల
తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళ
సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూ
కృతానేకచామికరాంబరాభరణ ముత్యా
లుగట్టశుక్తి ముక్తాయమానముద్దు
పశనిప్రణీతం బై నరాధికా
సాంత్యనం బనుశృంగార
ప్రబంధంబునందు
దృతీయా
శ్వాసము.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రా ధి కా సా ం త్వ న ము.

— ధి చ తు ర్థా శ్వా స ము. —

గీతాలసమానా

భోగీంద్రశయాన విహగః పుంగవయానా

వాగీశనుతాఖ్యానా

యోగీశ్వర చిన్నికృష్ణ ధి యోగనిధానా.

1

తే. గీ. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ

వ్యాసమునిసూతి జనకభూవరునిఁ జూచి

చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెరలకు

లెక్కయై మించునుడిచవు లెక్కఁ బలికె.

2

వ. అంత ననంతుండు దురంతకంఠుసంతాపచింతాభరం బంతరంగం
బున ముఱుంగుపఱచుకొని కాల్యకరణీయంబు లాచరించి షడ్రససంపన్నం
బయినయన్నం బొకయన్నుదలమిన్న వడ్డింప నారగించి గంధోదకంబుచే
గంఢూషించి ప్రక్షాళితపాణిపాదుండై యాచమించి దివ్యాంబరాభరణగంధ
మాల్యాదుల ధరించి యత్తమామలకడ కేతెంచి నమస్కరించి వారిచే
మన్ననలు గాంచి నేవచ్చి బహుదినంబులాయెం బోయిరావలయు నని

మందలించి కదలించినకాతుకంబున నిశాదేవిం దోడ్కొనిర మ్మని తగువారల
నియమించి బయలు మెరసి తన్ను వెంబడించి వచ్చుబంధుజనంబుల బహుక
రించి పంచి కనకరథం బాహోహించి మించినవేగంబునం జని చని మునిజన
బృందావనం బగుబృందావనంబుఁజేర నరుగుదెంచి రథంబు డిగ్గి నిజమంది
రంబుఁ బ్రవేశించి యందు నందయశోదలగురించి నమస్కరించిన వారును
గాఢాలింగనంబు లాచరించి దీవించిన ముదంబు వహించి యొక్కసంకేత
స్థలంబున కేతెంచి శ్రీదామనామధేయునిచేఁ గురంగనయన తెఱంగు
మఱుంగు లేక యాలించి దిటంబు చాలించి యిందు కేమిసేయువాడ నని
యూహించి నేఁ బోయినం గాని రా నోప దని నిశ్చయించి యప్పగ లెల్ల
నొక్కలాగున వేగించి యర్ధరాత్రంబునం బయలుదేరి తేట యై జగంబెల్ల
నల్లిబిల్లిగా నల్లకొని జాబిల్లి మొల్లమిగా వెల్లివిరిసినబాండుమల్లియలనుల్ల
సిల్లునిండుపండువెన్నెలలు గాయ రాధికాసుందరాంగీమందిరాభిముఖుం డై
చనుసమయంబున.

సీ. ఏడఁబోయెద విండు ♦ నాడి పొమ్మని పల్కు
నింతులపైఁ గన్న ♦ లెఱుఁ బెట్టు
బోసీము మముఁ గూడి ♦ పొమ్మని యరికట్టు
చిన్నికన్నెలఁ బెడఁచేతఁ గొట్టు
నేఁ గూడ వచ్చెద ♦ నిలు నిలు మని చేరు
చంచలాక్షుల నదలించి నెట్టు
నామిఁదియాన యిండాఁక ర మ్మని పిల్చు
భామిసీమణుల నేమేమొ తిట్టు

తే. గీ. వితిగె నిక నేల పోవద్దు ♦ వీడె మరులు
మాను మని లోకు లిటువంటిమాట లాడఁ
దడ పుష్పశ్రుతు లని చాల ♦ తత్తరించు
రాధపై బాళి గొని యదురాజవశాళి.

తే. గీ. ఇటులఁ జనుదెంచుహరిరాకఁ యెఱిగి చిలుక
చెప్ప విని రాధ తనయొద్దిఁ చెలులఁబిలిచి

4

శౌరి యిట వచ్చె నని వింటిమీర లతని
విడక నిల్పుడు మోమోటఁమిడకయందె.

5

చ. అనిన మహాప్రసాద మని ♦ యాచెలు లందఱు నేవితాన నై
నను శకటారిసంగతి గఱనం గలిగెం గద నేటి కంచు నె
మ్మనముల విఱ్ఱవీగుచును ♦ మారునిగంధగజంబులట్ల వీఁ
కను జనుదెంచి వాకి లరికట్టుక నిల్చిరి ధీరచిత్తలై.

6

తే. గీ. రమణిపై శౌరి యంతవిరాళి గొనుచు
నేమిటిని నై నఁ జూడక ♦ యేది వినక
నెవ్వీ యూహింపకయ వచ్చి ♦ యెప్పటల్ల
రాధయిల్ చేరఁ జననొక్క ♦ రామవలికె.

7

సీ. ఘనత నడ్డము లేక ♦ చనియె దెవ్వఁడ వీవు
స్వంత మాపసిగావుసామిఁ గానె
స్వాము లై తిరి చాలుఁ ♦ జా లవ్వలికే బొండు
నీవు పొమ్మనుదువా ♦ నీతిఁదప్పి
నేను గా కెవ్వరు ♦ నీ కిటఁ బని యేమి
పని లేక యే నేల ♦ వత్తు నిటకు
నాపను లిక నేల ♦ నానాఁడె పోయెఁ బో
యత్త కల్లునకు నెం ♦ దై నఁ బోనె

తే. గీ. రాత్రిబేరాన నున్నావురా మురారి
పగలు బేరము లాయెనో ♦ పద్మగంధి
యిట్టియత్తుకు లేదిట్ట ♦ గట్టిచేసె
చెలి మనల నేలుదొరసానిశిక్ష గాదె.

8

సీ. చెల్లనిమాటాడి ♦ చెల్లించుకొంటివి
నేర్చి నేరక యంటి ♦ నోర్చికొనుము
విడు మింక నీతీయఁబెల్లిమాటల నెల్లఁ
దీ పై న నిటు లాన ♦ తీయ నేల

పద్మాక్షి విన్న దెప్పుర మాను గడ కేగు
మేలిక యల్లిన ♦ నెవరు దిక్కు
చని యేలి కగునిభాసతిఁ జేర్చుకొని యేలు
మిళ యెవ్వ రే నెవ్వ ♦ రెంచి చూడ

తే. గీ. మొదట నెన్నాళ్ళనుండి యీములుచందనము
బోటిపదసేవ చేసిన నాటనుండి
కొంటెవగ లేలఁ జెందనోగోపబాల
కొంటె నీకింత యాయనా ♦ కోమలాంగి.

9

తే. గీ. అంటుపడి వచ్చినావు మ ♦ మృంట కేగి
శౌరి మాసంబళములు తత్సఖుల కొనఁగు
మంటుపడలే దటంచు మిమ్మంటి యిపుడు
బాస లెల్లను జేసెద ♦ భాసురాంగి.

10

సీ. కనుదోయి మం పేమి ♦ గనుము నిద్దుర లేదు
రాధపై బాళిచే ♦ రాత్రి యెల్ల
గోటిచీరు లి దేమి ♦ కోరి విభ్రాంతిచే
నారి నారయఁ బొద ♦ ల్లూరఁ జీరె
బలుగాటు లివి యేమి ♦ చెలి నెడఁబాపిన
కమలజుపై నాడు ♦ గరువఁ దవితె
జడవేటు లివి యేమి ♦ సరసిజాక్షిని జేరు
మనిజోటిగొని మీఱె ♦ మనసిజుండు

తే. గీ. కుటిలకచ నేల కీగంధ ♦ మెటులఁ జటిలె
మేటవిరహాగ్ని పైకొన ♦ బీట లెత్తె
బసిఁడిదుప్పటిఁ బన పేమి ♦ పద్మనాభ
వినవె పచ్చనివలువవాఁ ♦ డనుట నన్ను.

11

సీ. పామును బట్టెదఁ ♦ బా మేమి చేయుఁ బా
మృహిగర్వదమనుండ ♦ వై ననిన్నుఁ

జచ్చులోపలఁ జొత్తుఁ ♦ జి చేచ్చిమి చేయుఁ బా
మృతిదవానలభోక్త ♦ వై ననిన్ను
సురల దాఁటెద సురల్ ♦ నెరపుదు రేమి పా
మూత్రివిక్రమమూర్తి ♦ వై ననిన్ను
నేనానఁ బెట్టెద ♦ నా నేమి సేయుఁ బా
మూదిసర్వజ్ఞుండ ♦ వై న నిన్ను

తే. గీ. సత్యములు పొత్తుగుడుచునా ♦ నన్ను తాంగి
భల్లిర సత్యము లాసలై ♦ వచ్చు నీకు
నై న రాధపదాబ్జంబు ♦ లంటి వత్తు
నంటుకొను మిళపాదంబు ♦ లచటి కేగి.

12

తే. గీ. అనుసఖమణివాక్యమ్ము ♦ లాలకించి
బలిమికలుములజలుములు ♦ బలియఁ జొరవ
చేసి చూచెద ననుచు నాశ్రీధరుండు
రీవి చెలగంగలోఁ జొచ్చి ♦ పోవఁ గాంచి.

13

సీ. ఓసీరదాలక ♦ యోచంద్రబింబాస్య
యోమీనలోచన ♦ యోసునాన
యోచంద్రికాహాస ♦ యోమధురాధర
యోమంజులాతాప ♦ యోసుదంత
యోకంబుకంధర ♦ యోపీనవక్షోజ
యోవారిరుహపాణి ♦ యోసుమధ్య
యోయూరుజితరంభ ♦ యోతూణిభజంఘ
యోపల్లవనమాంఘ్రి ♦ యోసుయాన

తే. గీ. గచ్చు లిడి వెన్న ము చ్చుడె ♦ చొచ్చి వచ్చె
లెండు లెండని శౌరిపై ♦ లేమ లెల్ల
మొనసి పైఁటలు బిగఁగట్టి ♦ ముందు కెక్కి
మరునిమూలబలంబనా ♦ నురువడించి.

14

సీ. విడు విడు మని డాసి ♦ కడ కన్ను లెఱజేసి
వెలికమ్మతమ్ముల ♦ విసరె నొకతె
తను వొకించుక పొంచి ♦ తమి యుప్పతిల వంచి
సంపంగి ననలచేజవిరె నొకతె
ఝమ్మటంచు నదల్చి ♦ జాడ కడ్డము నిల్చి
విరజాజవిరు లెత్తి ♦ విసరె నొకతె
గగ్గోలుగా నార్చి ♦ కడు దురంబు దనర్చి
జిగివల్లగలువలఁ ♦ జదిమె నొకతె

తే. గీ. చలువపన్నీరు మైనిండఁ ♦ జల్లె నొకతె
యొప్పుపుప్పొడి తెప్పన ♦ గుప్పె నొకతె
యురగళాయిని రానీక ♦ యొడ్డు చూపి
యానుఁ డని రాధ పై దళం ♦ బనుపఁ జెలఁగి. 15

చ. చెలిచెలు లిట్లు చేరి తనుఁజెందినయుల్లము లుల్లసిల్లఁగా
బలుచనుగుబ్బిపోటులను ♦ వాల్జడవేటుల గోటిమీటులఁ
గలిబిలి చేసి రవ్వ లిడఁగాఁ గని శ్రీహరి యీటెపోటులం
గలగనిగంధసింధుర మునంగఁ దొలంగక నిల్చి యిట్లనున్. 16

తే. గీ. సుదతి యిసుమంత కడగంటఁ ♦ జూచినంత
యింతరంతులు చేతురా ♦ యింతులార
అలుక దీరఁగ దొరసానికమరఁ బలికి
చెలిమి యొనరించి సుకృతంబుఁ ♦ జెందుఁ డనిన. 17

సీ. చెలిమి యొనర్పఁగా ♦ వలదెయిని న్నంచు
వెన నుల్కి కెమ్మోవి ♦ వితిచె నొకతె
యీబుద్ధి యానాఁడఁ ♦ యెందుఁబోయె నటంచు
విడనాడి చేతులువిచ్చె నొకతె
యెవ్వారి నెంచకఁయింక మెలంగుదు వంచుఁ
గలికిలేనడు ముల్కఁగలికె నొకతె

మముఁజూచి నేడైన ♦ మాట లాడితి వంచు
వాలుఁగన్నులు దేల ♦ వైచె నొకతె
తే. గీ. సెట్టికొకకాల మొదవిన ♦ సేవకునకుఁ
గలుగు నొకకాల మంచును ♦ గళలు మూల
రాలఁగమ్మలు చెక్కులఁ ♦ దూలియాడ
నూచకాచక మతి తల ♦ యూచె నొకతె. 18

కం. వనిత లిటు లగడు సలుపఁగఁ
గని యిప్పుడు వీరివలనఁ ♦ గార్యము గనఁ బో
మని తెలిసి రాధ వినఁగాఁ
దనరఁగ హరి వలికెఁ దలఁపు ♦ వల పైఁ బర్వన్. 19

కం. రమ్మా మరువపురెమ్మా
గుమ్మా వెలలేనిసామ్మ ♦ గొజ్జఁగితెమ్మా
కమ్మానుకొన్న సంపఁగి
కొమ్మా దయచేసి మనవి ♦ కొమ్మా కొమ్మా. 20

చ. నిలువర మంతగాఁ గలిగెనేని ననుం బిలుపించి నీదుహా
న్లుకుమిటారిగుబ్బచనుఁగుట్టలఁ గ్రుమ్మి యదల్చి పల్కి చే
వలవడఁ జెక్కుగొట్టి యకటా జడ కొద్దిని మీట కిప్పు డీ
చెలియల కొప్పగించి యిటు ♦ సేయఁగఁ జెల్లునె రాధికామణీ. 21

మ. అదుగో మారుడు పొంచెనే చెఱకువి ♦ 'ల్లాలాయ మై వంచెనే
యెదపైఁ దూపులు నించెనే యభిబలం ♦ బెంతో విజృంభించెనే
మదకీరార్భటి మించెనే పవనుసామర్థ్యంబు రెట్టించెనే
సుదతీ ని న్నిటు వంచనే సలుపు మంఛం ధాత నిర్మించెనే. 22

చ. చెలి నినుఁ బాసి నెవ్వగలఁ ♦ జెందుచు నిదుర మాని ధైర్యముం
దెలిపెడివారు లేక పరఁదేశివలెం బవళించి యొంటిగా
నలుగురియాడికల్ వినుచు ♦ నావిధి నిట్లు తపింప నీదుపె
ద్దలసుకృతానికైన వనితా దయ సేయఁగ రాదె నాపయిన్. 23

చ. హరిహరి రామరామ యిటు ♦ లారడి సేతురె దోసకారి హః
కరగినదోసపం డినుపకట్లకుఁ దాళునె చాలు చాలు నా
సరినెరజాణ లాగడము ♦ సల్పంగ మారునిపోరఁ దారి నీ
చిరదయ నేలవే యనుచుఁ ♦ జేరితి నే నిపు డంగనామణీ. 24

చ. ననుఁ గరుణించవే పిలువ ♦ సంపవె కౌగిట గారవించవే
ఘనత ఘటించవే చెలిమి ♦ గాంచెవె నాపలు కాదరించవే
నెనరు గణించవే ముదము ♦ నించవె యెంచవె యేల నాపయిం
గినుక నడంపవే తెలియ ♦ కే నిను వేడెద రాధికామణీ. 25

ఉ. చక్కనిదాన వంచు రతిసార మెఱింగినదాన వంచు నా
యక్కఱ దీర్తు వంచు నను ♦ హాయిగఁ గౌగిటఁ జేర్తు వంచు నే
నిక్కము నమ్మి వచ్చునెడ ♦ నీవిపు డీమటుమాయలాండ్రచే
నక్కట యొప్పగించి యిటు ♦ లారడి సేతురె రాధికామణీ. 26

కం. అని యావాహనము విన

రసమును లే కున్నఁజూచి ♦ శౌరి శుకంబే

పెనవెట్టిన దీపని యని

యనియెం జెలిచిలుక నెంచి ♦ యమృతము లొలుకన్.

కం. చిలుకా నీకును నాపై

నలుకా పలు కాదరించి ♦ యమృతము లొలుకం

బలుకుచు ముద్దులు చిలుకుచుఁ

గులుకుచు నిటు రమ్ము ప్రేమ ♦ గొనకొని నాపై. 28

చ. అన విని చిల్క యల్కివడి ♦ యాహరి చీరగ నూరకుండుటల్
దనకును మేర గా దనుచుఁ ♦ దద్దయు రాధకుఁ దెల్పి ఘల్లుఘ
ల్లని నునుమువ్వ లందియలు ♦ సంఘుల మ్రోయగ రెక్క లార్పుచుం
గొనబుజవాదివానలు ♦ గుప్పన వీవగ వచ్చి యచ్చటన్. 29

సీ. నెరివెండుకలవాని ♦ నిగలొందుతోగవిందు

వగఁ జెందుముద్దునెఁ మొగమువాని

సాగసుచూపులవాని ♦ మగరాలజిగి రాలఁ

దగునాల మొనఁగుదంతములవాని

నిడుదచేతులవాని ♦ నొడికంబునిడికంబు

నుడికంబు గొనుకంత ♦ మొనరువానిఁ

గలకపేరెదవాని ♦ వలముబ్బు బలుపుబ్బు

వెలిద్రొబ్బువలపుమై ♦ సొలపువాని

తే. గీ. శ్రీకరాంగదకాస్తుభశిఖిఖండ

మంజుమంజీరకర్ణి కామణికిరీట

కనకపటహారచాకచక్ర్యములవానిఁ

గృష్ణదేవునిఁ గని నవ్వి ♦ కీర మనియె. 30

కం. గోపాలసామిగారా

కాపుర మేపురము చాలకాలమున కఘో

మీపాదయుగము గంటిమి

చాపల్యము వేరె నున్నశాంతము దీరెన్. 31

కం. అని పలుకుచిలుక నటు పోఁ

గని కరమునఁ జేరఁ దీసి ♦ కనికర మొప్పం

గని కరము దువ్వి ముద్దిడి

చనవున హరి వలికెఁ గండచక్కెర లొలుకన్. 32

కం. శుకవాగమృతాబ్ధిందుని

శుకవాహనజనకు నన్నుఁ ♦ జులకన సేయన్

శుకమా తగ దూరక మా

శుకవాణికిఁ దెలుపు కరుణఁ ♦ జూడు మటంచున్. 33

వ. అనిన విని శుకం బి ట్లనియె.

34

సీ. ననుఁగాదు పొ మ్మని ♦ నాతిఁ జేరినవాని

నే నెట్లు పిలుతు నో ♦ నెలఁతలార

నాపేరు నావగ ♦ నాతి కిచ్చినవాని

మో మెట్లు చూతు నో ♦ ముదితలార

బాస లెన్నో చేసి ♦ పద్దు దప్పినవాని
పలు కెట్లు విందు నో ♦ పణతులార
సరివారిలో నన్ను ♦ జౌక చేసినవాని
చెలి మెట్లు చేతు నో ♦ చెలియలార

తే. గీ. యనుచు నిన్నెంచు జెలులపై ♦ నట్టెనెయ్యి
వోయమండెడునగ్నియొక్కో యనంగఁ
బ్రజ్వరిలి వేటుపడుపాము ♦ పగిది జీరు
తరుణి నేదారి నినుగూర్చు ♦ దానవారి.

35

తే. గీ. తెలియఁగాఁ జెప్ప మనియెదు ♦ తెలిసి తెలిసి
యందు కేమాయె నే నందు ♦ కనఁగలేదు
దెలిపి మునువలె నికఁ గూర్చు ♦ నలవి యగునె
తారి తేజని నారి నేదారి నైన.

36

చ. అనుచు నిరాశగాఁ బలుకునాచిలుకం గని దువ్వె యిచ్చ మే
లొనరఁగ ముద్దు వెట్టి విను ♦ మోశుకవంశపయోధిచంద్రమా
కనుగొన నేరిచే ఘటన ♦ గా దిది నీ కగు నెట్లు లైన నీ
పని యొనఁగూడఁగాఁ దెలియఁబల్కుము నాగతు లన్ని కల్కితోన్.

సీ. పడఁతి! యల్లనిఁ గొంచెపఱచుట యత్తుకు
న్యాయంబు దప్పిననడత యనుము
వనిత! నన్నింతటివానిఁగాఁ జెంచిన
నీ వెఱుంగవె నాదుభావ మనుము
నెలఁత! నానేరంబు ♦ నీవె యొర్చక యున్న
నిక నోర్చి యేలువా ♦ రెవ్వ రనుము
చెలి! నీకు నామీఁద ♦ నలుక దోచిన దెల్ల
పరఁగ నే జేసినపాప మనుము

తే. గీ. తరుణి మున్ను నీయధరామృతంబు నాను
బలిమి నిన్నాళ్లు పాణిముల్ ♦ నిలిచె ననుము

ఉవిద ననువంటిమగవాని ♦ నవల నీవు
నెనరున గడించుకొన నేర ♦ వనుము చిలుక. 38

చ. ఎలమిని మత్తనూజుని వహించుక ముందుకుఁ దేవె యాత్మయే
కలుగును బుత్తుఁడై యటులఁ ♦ గావున నాతఁడె నేను నీకు నె
ట్లు లయినను న్నును న్మనువుటాప్సను నామన వెట్లు దెల్పెదో
నెలఁతకుఁ బాపపుణ్యములు ♦ నీచెయి నున్నవి రాజకీరమా. 39

కం. బలుపక్షపాత ముడుగుము
ఫలభంగము లిడఁగఁ బోకు ♦ ప్రాణము గావఁ
గలవేళఁ దెల్పినా నో
చిలుకా దయచేసి చూపు ♦ చిలుకలకొలికిన్. 40

చ. అన విని చిల్క నావలన ♦ నారడిమాటలు పుట్టఁ బోవు నే
వనితకుఁ దేటగాఁ దెలియఁ ♦ బల్కెద దైవము తోడు గావలెన్
వనజదళాక్ష న న్నెఱుంగఁవా యని లోపలి కేగి కల్కితోఁ
దన కగుకొన్ని కార్యములు ♦ తా నయి యేకతఁ జెప్పి యందఱున్
విన వినతాంగిఁ జూచి యనె ♦ వేమరు నామరుఘోటి నవ్వుచున్. 41

ఉ. వాసవనీలనీలకచభారము ముగదయించి యేను నీ
దాసుడఁ నంచుఁ జేరుమురదానవవై రిని బిల్వఁగావలెన్
బోసరి పొమ్ము పొమ్మనినఁ ♦ బో ననుచున్ మెడఁబట్టి నూకఁగా
నాసను జూరు పట్టుకొనినట్టులఁ బోక పెనంగి యాడెడిన్. 42

కం. అన విని వనిత గిరుక్కున
ఘనమణితాటంకరుచులు ♦ గన నటు మోమై
'విన నట్లుండిన మరలం
జని శౌరిని జేరి మిగులసంభ్రమ మొదవన్. 43

చ. ఇదె సమయంబు ర మ్మనిననింతుల నెంతో తొలంగఁ ద్రోయుచుం
బదిల మెసంగ లోనఁ జని ♦ పావలసద్దులు గండపెండెపుఁ

రొదల నడంచుకొంచు మదిలో భయసంభ్రమముల్ చెలంగఁగా
మదనునిఁ గన్నమన్నెదొర ♦ మానముతోడుతఁ బోవ ముందటన్.

సీ. నునుపచ్చరాకట్టుపనిగీముల గడంగి

రవ మేది యుండు పాఠావతముల

మగరాలఁదగుగూళ్ల ♦ మరగి తలల్ వంచి

పలుకు లాడక కూర్చు చిలుకగముల

జలుఁగుకెంపులయంత్రములమేత లంటక

చాల సోలుచుఁ దూలుఁ శౌరికలను

బటికంపుజగతుల ♦ నటనముల్ చాలించి

సారె వేసారు మఱయూరములను

తే. గీ. బాలశశిరేఖకు ముసుంగుపద్మినులను

వల్లకీవేణుముఁజాదివాదనముల

జోలిమాలినచెలియలఁ జూచి చూచి

తెఱవకోపము వానిచేఁ డెలిసికొనుచు.

45

ఉ. ఏ మని పల్కునో చెలియ ♦ యేవహి నుండునొ యెట్లు లెంచునో
యే మని పల్కుఁగా వలెనొ ♦ యే నపు డే మన నేమివచ్చునో
కాముండు తోడు గావలయుఁ ♦ గల్గికి మాకును జర్చ లేక మున్
బ్రేమలఁ గూడఁ గల్గునొ యఁదే యని నెమ్మదిఁ జింత సేయుచున్.

ఉ. గోపవతంసుఁ డీపగిదిఁ ♦ గొంకి తొలంగుచుఁ బోయి రాధికా

గోపిగృహంబుఁ జేరునడ ♦ గుండియ భగ్గన మెల్ల మెల్లఁగా

లోపలి కేగి యచ్చట సఱిజరిపూపలవేదిశయ్యపైఁ

గోపము గొన్న యాకుసుమఁకోమలినిం గని మేను ఝల్లనన్.

47

చ. పదములదండ నుండి భయభక్తు లెసంగఁగఁ జుట్టి కెందొగల్

పొదలెడువీవన జలువ ♦ పుట్టఁగ వీవఁగ దానఁ జానకున్

మదిని దురాపకోపశిఖి ♦ మట్టుక మీఱ మురారి ధీరుఁడై

మృదుమధురోక్తుల బలికె ♦ మీనవిలోచన నెన్ని తిన్నఁగన్

48

చ. జలకము లాడ వేమి నునుచుల్వలు గట్ట వ దేమి మోమునం
దిలకము దిద్ద వేమి జిగి ♦ దేరెడిసాములు పెట్ట వేమి మై
గలప మలంద వేమి వగఁగా విరిజాజులు పూన వేమి నా
వలనను దప్ప లేమి మగువా వివరింపు మెఱుంగ వేఁడెదన్.

49

సీ. అలసూర్యబింబ మై ♦ యలరుసీనెమ్మొగం

బలసూర్యబింబ మై ♦ యలర నేల

మారుశరంబు లై ♦ మీఱునీచూపులు

మారుశరంబు లై ♦ మీఱ నేల

ప్రబలదుర్గంబు లై ♦ ప్రబలునీగుబ్బలు

ప్రబలదుర్గంబు లై ♦ ప్రబల నేల

యరిదిబంగార మై ♦ యమరుసీమైజిగి

యరిదిబంగార మై ♦ యమర నేల

తే. గీ. చూడఁ గూడనిసీరూపుఁచూడ కెసఁగె

నేటి కేటికి నెరయంగ ♦ నెరుక పడఁగ

నింతయలుకకుఁ గారణం ♦ బిది యటంచు

మందలింపుము నాయాన ♦ మందయాన.

50

సీ. మన కెన్నడును రానిమాన మిప్పుడు పూని

మాటాడ వేటికే ♦ మధురవాణి

నీకు. నాకును గాని ♦ నేరంబు మది నాని

మనసియ్య వేటికే ♦ మధుపవేణి

యరమరికెలు పూని ♦ యానేస్తములు మాని

మొగ మేల చూపవే ♦ చిగురుబోణి

నిన్ను నమ్మినవాని ♦ న న్నెక్కడను లేని

యగ డేల చేసెదే ♦ యబ్జవాణి

తే. గీ. మారుఁ డదె కానితన మూని ♦ పోరె బోని

నీదు పుణ్యానికేని నేనెరసేని

గాని మఱి దాని కేమి నీతివై నఁ గాని
కరుణఁజూడఁగ రాదె యోమరునితూణి.

51

కం. పెంచినదానవు దానిఁ గ
దించినదానవును నీవె ♦ తెగి మమ్మటకుం
బంచినదానవు నీవే
మంచిది మఱి నీవె యలుగ ♦ మర్యా దటవే. 52

ఉ. నేరము లున్న నోర్చి నను ♦ నిబ్బరపుంజనుదోయి జేర్చి బల్
కూరిమి మోవి నొక్కుచును ♦ గుల్కుచుఁ బైకొని వేడ్కఁ బాపురా
దారిగఁ బల్కుచుం జిటుతఁతాఁకుల నూకులఁ బై సరంబులన్
సారెకుఁ గూడి నామనను ♦ చల్లఁగఁ జేయవె మున్ను కోమలీ. 53

సీ. సకీయ నీకీల్బడ ♦ సరి వచ్చె నని కదా
మించి కాళియుని మర్రించు తెల్ల
నింతి నీబొమ్మల ♦ కెన వచ్చె నని కదా
విడక కంసునివిల్లు ♦ విటుచు తెల్లఁ
దెఱవ నీచనులకు ♦ సరి వచ్చె నని కదా
గిరివరంబును బెల్లఁగించు తెల్ల
సతి నీనితంబంబుజత వచ్చె నని కదా
మున్ను బండిని గూలఁ ♦ దన్ను తెల్ల

తే. గీ. వనిత నీయానమున కెన ♦ యనుచుఁ గాదె
కువలయాపీడమును బట్టి ♦ కొట్టుతెల్ల
నట్టినను న్యాయమా యిట్టిరట్టు నేను
నరయు మది లోన నీవై న ♦ హంసయాన. 54

చ. చెలిమిని జిన్ననాడె నను ♦ జేరఁగఁ దీసి విరాళి గొల్చి నీ
పలచనిమోవిచక్కెరలఁపానక మానఁగ నిచ్చి నిండుకొఁ
గిలి నిడి చొక్కఁ జేసి మరుఁకేళుల రా పొనరించి యిట్టు లీ
వల వలదన్నఁ బోవుదునె ♦ వాదుకుఁ దీయక రాధికామణి. 55

సీ. మన కిద్దటికి మున్ను ♦ మఱుఁగుగా నడిచిన
మరునిముచ్చట లన్ని ♦ మఱచినావె
వదలితి చీర నాఁయెదుటనే బిత్తల
ననఁ జూడఁ బో కని ♦ నగితి వీవె
చెంబు పట్టుకొని చేసినపను ల్మొఱచితి
చిన్నవాఁ డంటివి ♦ చింత యేమి
పంగుగా నీతోడఁపయి నన్ను నెక్కించి
నాకు నుబ్బస మెత్త ♦ నవ్వి తీవె
భ్రాంతి నాకను లెఱ్ఱఁ ♦ బాటుట గని నీవు
నిట్టూర్పు లిచ్చితి ♦ వట్టె యపుడు

తే. గీ. తిరిగి నీవేల బొల్లమే ♦ సిగము పఱచి
చెప్పరానివి మఱి కొన్ని ♦ చేసి తీవె
మనకు జరిగినచేట్టలు ♦ మఱచినావె
అమ్మతోఁ జెప్పఁబోకు మఁటంటి వీవె
మరులు కొల్పినదానవేఁమగువ నన్ను
సహహ ! యిప్పుడు విడుచుటఁన్యాయమటవె. 56

చ. ఒకపరి నీకడ న్నిలిచి ♦ యుండినఁ జాలదె యొక్కసారి నీ
సొగసుమిటారపుంబయటఁ ♦ సోకినఁ జాలదె యొక్క తేప నీ
పగడపుమోవిపానకము ♦ పానము చేసినఁ జాలదె తపం
బొగి ఫలియించె నంచు మది ♦ నుండుఁ గదే జగదేకసుందరీ. 57

మ. అదిరా వింతవిధం బ దార తమకం ♦ బాయంద మింకొక్కమా
ఱది బా గాయె నటంచుఁ గన్ మొగించి నీ ♦ వర్ధోక్తులన్ మెచ్చఁగా
మది నుప్పొంగుచుఁ బ్రక్కమార్పులను బ్రేమన్ మోహము న్నించ ని
నృదనానందరసాబ్ధిఁ దేల్చెదను గొఁమ్మా సమ్మతింపం గదే. 58

సీ. అందె నై తే కదా ♦ యరవిందములు నేను
జేరి నీపదసేవఁ ♦ జేయుచుండుఁ

జీర నై తే కదా ♦ చెలియరో నీఘన
జఘనోరుసౌందర్యసరణిఁ గందు
రై క నై తే కదా ♦ రమణి నీసిబ్బెంపు
మెఱుఁగుచన్దుబ్బలమేల్మిఁ గందు
ముంగ రై తే కదా ♦ మోహనాంగిరొ నీదు
సొలపుటూర్పులగాలి ♦ సోఁకి యుందు

తే. గీ. నహహ విత గాఁగ మీనకూర్మాదిరూప
ములను దాల్చితి వెట్టి నై ♦ ముద్దుగుమ్మ
తొల్లి యీచింత యొక్కింత ♦ తోచదాయె
గతము లగుకార్యములకీపు ♦ కలఁగనేల. 59

చ. చెలిమి యొనర్పవే మనవి ♦ చేకొనవే మొగ మెత్తి చూడవే
పలుకవె చేర రావె ననుఁ ♦ బ్రక్కను జేర్పవె యాదరింపవే
వలపు గణింపవే మరుదివాణము నంటెద సమ్మతింపవే
నిలువ తరంబు గాదు కరుఁణింపవె న న్నిక భావినీమణి. 60

చ. పొలఁతిరొ నీవు పంప నటు ♦ పోవుటమాత్రమె కాని దానిపైఁ
జెలిమి యొనర్ప లే దనుచుఁ ♦ జెల్వగుకీలడచిల్వఁ బట్టి మే
లలర నితంబభూమితల ♦ మంటి ముఖద్విజరాజు ముట్టి నా
నిలకడ లెల్లఁ దెల్లమిగ ♦ నీయధరామృత మాని తెల్పెదన్. 61

కం. ఇంతి పూబోలులమేల్
బంతి నేమంతిరిరువారపుబంతి
కంతునిపట్టపుదంతి
పంతమె నాతోడ నీకు ♦ వలపుల దొంతి. 62

కం. అని యెంతవేడుకొన్నను
జన వియ్యనిచెలిని జూచి ♦ సారసనాభం
డనియె మది దిటము దెచ్చుక
వినయము నునుకినుక వలపు ♦ పెనఁగొని తొలుకన్.

ఉ. మారుఁడు చూడ నావరకుమారుఁడు బావమఱింది రాజు నా
వేరిటివాఁడు మాధవుఁడు ♦ వేర్మిని బ్రాణపదంబు గాలి నన్
వీ రిక నేమి నేయుదురొ ♦ వేమఱుఁ జూచెద నీదుకోస మ
వ్వారిగ వారె బాము లిడి ♦ ప్రాణము దీసిన నిచ్చెదం జెలి. 64

చ. నెలఁతరొ నిన్ను నమ్ముదునె ♦ నీదుకురుల్ కుటిలమ్ము లాయెఁ జూ
పులు చపలమ్ము లాయెఁ గనుబొమ్మలు వక్రము లాయెఁ గబ్బిగు
బ్బలు కఠినమ్ము లాయె మఱి ♦ భావము కర్కశ మాయె నాపయి
గలుగుట యెట్లు నీకు దయ ♦ కన్గొనవే మది నంగనామణి. 65

కం. చిగురువిలుకానిశరములు
తగ వెన్నునఁ దూరి నేను ♦ దల్లడపడఁగా
సొగసారి యింత యోర్తురె
నగినం దగుపాటి గాక ♦ నాళికముఖ. 66

సీ. వలచి పాయుట పగఁవారికై నను గాదు
మునుపుగా నన్నది ♦ మనమె కాదొ
కవఁ బాసి బ్రతికినకాంతలఁ గాంతుల
నటు మెచ్చనిది మన ♦ మానొ కాదొ
మనకూటమికి నాడుకొనెడువారలకన్నఁ
బాడిచినరీతిని ♦ నడువ లేదొ
యుదయాస్తమయముల ♦ మదిలోనఁ దలఁపక
గడియకు పలుమాఱు ♦ కలియ లేదొ

తే. గీ. యిప్పటిముణానుబంధంబు ♦ లిట్లు లుండె
నైన నేమాయె నే మైన ♦ నైనఁ గాని
నుఖముగా నున్న నెపుడైనఁజూడవచ్చుఁ
బోయి వచ్చెద సెలవిమ్ముపువ్వుఁబోడి. 67

చ. అనఁ గుబుసంబు నూడ్చినమహాభుజగాంగన నా ముసుంగు తె
వ్వనఁ జెనవేసి లేచి ముడిబొమ్మ లెసంగఁ గటంబు లుబ్బుఁగాఁ

గనుదొంగ లెట్టవార ముఖి కంజము జేవురు దోపఁ జెమ్మటల్
కనఁబడఁ గావిమో వదరఁ ♦ గామిని పల్కె దురాపశోప యై. 68

ఉ. ఎవ్వరు పిల్చి రిచ్చటికి ♦ నెందుకు వచ్చితి వేమి కార్య మే
నెవ్వతె నీ వెవండ విఁక ♦ నెవ్వరి కెవ్వరు దేని కేది మీ
జవ్వని విన్న రవ్వ లిడుఁ ♦ జా ల్తడ వాయెను వచ్చి లేచి పో
నవ్వెద రెల్లవారలును ♦ నన్నును నిన్నును గోపశేఖరా. 69

చ. నిలుకడ సున్న తాల్మి నహి ♦ నేస్తము దబ్బర మాట పద్దులే
వలపు హుళక్కి యాన లుసి ♦ వావులు పైపయిమేల్మి నీదునీ
తులు మెలమెచ్చు లాదరణ ♦ దూఱు దయ ల్సట నమ్మ వచ్చునే
యిల మగవారిఁ దన్మహిమ ♦ లెన్నఁగ శక్యమె యందులన్ హరీ.

చ. కపటులు క్రూరచిత్తులు స్వకార్యపరుల్ కరుణావివర్జితల్
చపలు లసత్యభాషణ లిల న్మగవారలు వారిలోనఁ గొం
చపునెరతుంటవింటివగఁసామివి దేవర నీకు నాపయిం
గృప మతి యేటికి న్లగుఁ ♦ గృష్ణ హరీ నవనీతవోరకా. 71

చ. మలఁకలమాట లిందు బహుమానము లచ్చట గచ్చు లిచ్చటన్
దలఁపులు దానిపైని బలుతప్పులు నాపయి నేస్త మాడఁ బే
రలుక మ టీడఁ గూర్మివగఁ ♦ లక్కడ నిక్కడఁ డక్కు లద్దిరా
తెలియఁగ వచ్చె నీనడత ♦ తెల్లముగా విటలోకనాయకా. 72

చ. వలపులతిట్లు కొట్లు రతిపద్దులు నబ్బినచోట ముద్దులుం
గలుగఁగఁ బోదు నాయెడనె ♦ కాని మతెక్కడ నంచు నుంటి చాల్
నలుగురిపల్ల నీ కిదియె ♦ నైజ మటంచు నెఱుంగ నైతి హా
నలువశిరంబు ముట్టినను ♦ నల్లనివానిని నమ్మ వచ్చునే. 73

ఉ. ఏమని చేరెనో చెలిమి ♦ యింతి రవంతయుఁ జింత సేయకే
వేమఱు నీదుపాలఁ బడి ♦ వేడి పెనంగిననాటనుండియన్
బాములె కాని సౌఖ్య మొకపాటిగ నైన నెఱుంగ నైతి రా
రామునిఁ బొందురామక్రియ ♦ రామునిసోదరుఁ డౌదు వన్నిటన్. 74

ఉ. అప్పటిరాధ వేతె మతి ♦ యప్పటికృష్ణుఁడు వేతె చూడ నేఁ
డిప్పటిరాధ వేతె కన ♦ నిప్పటికృష్ణుఁడు వేతె యింక నే
లప్పటిమాట లానడత ♦ లాతగు లాకొఱ లేనికూటముల్
ముప్పనజవ్వనంపుసుఖముల్ దలపోసిన నేమి శ్రీహరీ. 75

ఉ. అప్పుడు మల్ల నామనసుకై నటు లాడుచుఁ జేరి కన్నులం
గప్పక బాస లిచ్చి దయ ♦ కన్నడ నీవె విరాళి గొల్పఁగాఁ
దప్పక నీవె నే ననుచుఁ ♦ దద్దయు నమ్మితి నాడునాఁడె నిన్
గప్పయెలుంగుచిల్వ వని ♦ కాంతుఁడ నే నెఱుంగంగ నైతి రా. 76

చ. తొలుతను జీమకుట్టునొకొ ♦ దోమలు గుట్టునొ యంచుఁ జూచి నే
నెలమిగ నెత్తి పెంచి నిను ♦ నింతటివానిగఁ జేయు టెల్ల నీ
చెలియల కొప్పగించి వెతఁ ♦ జెందనొ కూడి సుఖంబు లందనో
వలనుగఁ దెల్పు మీ వయిన ♦ వైనము గాఁగ మురానురాంతకా.

కం. విషకంధరునెచ్చెలి వై
విషకుచచనుబాలు గ్రోలి ♦ విషనిధిలోనన్
విషధరుపైఁ దగునీదగు
విషమగుణం బేల పోవు ♦ విషరుహనయనా. 78

సీ. ధర బెస్త నేస్తంబు ♦ తొరసాలెపద్దులు
వెలయాలికూరిమి ♦ విటులనియమ
మగసాలెనిజమును ♦ జగలోభియీవియుఁ
గలుబొమ్మలికింతగి ♦ కాకీతెలుపు
కోమటిసత్యంబు ♦ గొల్లనిరసికత
కాముకజనులజ్జ ♦ ఖలునికరుణ
వోరస్వదేశంబు ♦ జూదరిధర్మంబు
తగవరిమోమోట ♦ మలసునిరతి

తే. గీ. గగనకుసుమంబు గొడ్డాలుకన్నబిడ్డ
శశివిషాణంబు దుద్బిజఁజాతుఁగునత

పంచమశుచిత్వ మల్లునిఁ మంచితనము

గలదె ని న్ననఁ బని యేమి ఁ కలికికృష్ణ. 79

తే. గీ. వాతె రానుచుఁ జెలిఁగూడుఁవారు లేరొ
ప్రక్క బాయక సతి నేలుఁవారు లేరొ
వనిత నై కృము గొని పొర్లుఁవారు లేరొ
వారు నీదారి మెడఁగట్టు ఁ కోరు గాని. 80

సీ. గోముఖవ్యాఘ్ర మై ఁ గుదిగొనుమాయత
వదిసగారికి మాటు ఁ పలుక రాదు
మగఁ డై తె యేవేళ ఁ మండుచు నుండును
మామగా రంతకు ఁ మంట్లమారి
పెదబావగా రై తె ఁ బెబ్బులివలె దూఱుఁ
బినబావ చేకత్తి ఁ పెట్టఁ డవల
నిరుగుపొరుగువారఁలే యమదూతలు
తోడికోడలి కెదు ఁ రాడఁ గూడ

తే. గీ. దన్నదమ్ములు గన మేకఁవన్నెపులులు
సారిది నిందఱికమగట్టి ఁ సున్నఁబెట్టి
నేను నినుఁ జేర నీవందు ఁ దానిఁగోర
బ్రతుకు బాగాయె ధూర్తగోఁపాలరాయ. 81

కం. అల్లందు కందుకొని నీ
బెల్లంపులఁ బడినమొదలు ఁ పెనుబాములకే
యిల్లయితి నరసి చూడఁగ
గొల్లనితోఁ బొందుచెలికిఁ ఁ గొదవే కొదవల్. 82

కం. మును నిన్నుఁ గోరి చేరిన
దనుజాంగనముక్కు పోయె ఁ ధర నని తెలియన్
విని కని వలచితి ననుచో
నిను దూఱఁగ నేల నన్ను ఁ నే ననక హరీ. 83

సీ. మును మున్ను కొన్నాళ్ళు ఁ మన మున్నయద్భుతం
బదివిప్పి చెప్పఁగా ఁ నలవి గాదు
తవిలి కొన్నిదినంబు ఁ లవల నభేద మై
మెలఁగితి మెడ లేనిఁమేల్మి యెనఁగ
నంతట నీవు నే ఁ నని కొన్నివారమ్ము
లమరితి మిద్దఱ ఁ మగుచు వెలసి
యిప్పుడు ముగుర మైఁయీనలుగురిలోన
విను కాఁపురము మూఁడుఁవిధము లాయె

తే. గీ. నేమిటిసుఖంబు లిఁకమీఁద ఁ నేటిబ్రతుకు
లేటివఱదలఁ బోయె నీమాట లెల్ల
నూర కిటు రవ్వ లిడి సరిఁవారు నవ్వ
వసుధపైఁ దారి నే నుండ ఁ వలెనె శౌరి. 84

సీ. ఎన లేనిప్రేమ నీ ఁ వెపుడు వత్తువొ యంచుఁ
దలవాకి లిల్లుగా ఁ నిలిచి యుంటి
రమణ నవ్వుచు నీవు ఁ రాఁ జూతునే యంచుఁ
బడఁతుల శకునంబు ఁ లడుగుచుంటి
ములు సోక కీవు రా ఁ వలెఁ జేర న న్నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ ఁ గోరుకొంటి
నేరీతి నై న నీ ఁ విటు రాక పో వంచు
నిలువనిప్రాణముల్ ఁ నిలుపుకొంటి

తే. గీ. మరునివెడవింటిపాల్పడి ఁ యెరుక గంటి
నిపుడు నిను గంటి నీమాట ఁ లెల్ల వింటి
విడుము మిఁకఁ దొంటిపోకలు ఁ నడువవంటి
దంటయిశయింటికేపోమ్ము ఁ తమ్మికంటి. 85

సీ. నీదుముద్దులగుమ్మ ఁ నీమోవి నొక్కితే
కటకటా నామది ఁ కంద నేల

నీప్రాణనాయక ♦ నీచెక్కు గీటితే

కనలి నామది చులు ♦ క్కనంగ నేల

నీదుచక్కెరబొమ్మ ♦ ని న్నెంచ కాడితే

పొగిలి నామది చిన్నవోవ నేల

నీదుపట్టపుదేవి ♦ నిను చాల నెనసితే

యుడుగక నామేను ♦ బడల నేల

తే. గీ. నీదుదొరసానిచనులచే ♦ నీయురంబు

నొగులఁ గ్రుమ్మిన నామది ♦ నొవ్వ నేల

దానిసొమ్ముల కెవ్వతె ♦ దలఁచి చూడ

వలపు పగవారి కై నను ♦ వలదు కృష్ణ. 86

తే. గీ. మున్ను జత గూడి వెంటనే ♦ నిన్ను వీడి

ప్రాణములు చేర నిన్నాళ్లు ♦ పట్టె నార

మరల నినుఁ బొంది పోయిన ♦ మరులు చెంది

జాలిఁ బడఁజాల నందగోపాలబాల. 87

కం. ఈనాటివఱకుఁ గానని

యీనాయత మెల్లఁ గంటి ♦ నీనానినుఁ దా

నీనం గాచియు నిశ్శకే

యీ నాయెను నింక నాన ♦ లేల మురారీ. 88

నీ. కావేటికాల్వలై ♦ కడుఁ బొలుకన్నీరు

వారక తుడిచెడువారు లేక

విరహగ్నిశిఖలచే ♦ వేగుచుఁ బొరలాడ

నూరడిల్లమ యనువారు లేక

దిగులుచే నిల లేక ♦ తెగువ నేఁ జేయుచో

వల దని పలికెడువారు లేక

మరుకోల లెద నాటి ♦ నెరకొట్టు కాడఁగా

భయపడ వ దనువారు లేక

తే. గీ. కలఁగి మోహబిల్లో మున్సి ♦ గాలిసోఁక

గట్టు గానక యుంటినే ♦ గాసిపడెడి

నాటికే లేనిమతి నీవు ♦ నేటి కేల

చాల తడ వాయె లెమ్ము గోపాలరాయ. 89

కం. మానమె ధనముం గేహము

మానమె సర్వంబు చూడ ♦ మానవతులకుఁ

మానము పోయినవెనుకం

బ్రాణముతో నుండ వలెనె ♦ పద్మదళాక్షా. 90

తే. గీ. అన్నియిటు లాడఁ గాంచి ముఁరాసురారి

రమణి దాసరితప్పు దండుమునఁ దీరుఁ

దీరుమాన మటంచని ♦ తెఱవపాద

పద్మముల వ్రాలె నళి తమ్మి ♦ వ్రాలినటుల. 91

కం. కని మంజీరము ఘల్లన

వనజబరుద్రాదివిబుధః పరసేవ్యం బై

తనరినహరిశిర ముచ్చో

వనజేక్షణ ద్రోచె వామః పాదముచేతన్. 92

కం. లేచి యదూతముఁ డనుఁ జేఁ

జాచియ నాజన్మ మిపుడు ♦ సఫలం బాయె

నీచిన్నిపదము నొచ్చెనొ

నాచికురభరంబు దాకి ♦ నాభీముఖ. 93

చ. నెలఁతరొ యాలకించు తొడఁగిన్గొ తల్లు క్కనఁ జీర జాఱఁగాఁ

గులుకుమెఱుంగుగట్టిచనుఁగుబ్బలు పొంగఁ బసిండియందియల్

ఘలుఘలుఘ ల్లనం జరణఃకంజములఁ గొని తన్నినంగ మై

ర్పులుర్పులుర్పు ల్లనం బులకఁజాలము లెత్తె న దేమి తెల్పుదున్. 94

నీ. చేతులమెఱపులఁచెన్ను లెం తైనను

దొడలఁ జెందిననిగ్గునడుము మేలు

గబ్బిగుబ్బలపెంపుకలుము లెంతైనను
 బిటుదులనెరిమినపెంపు మేలు
 కనుబొమ్మపైదగుఘనఫాల మెంతైన
 నునుబొత్తికడుపుకందువలు మేలు
 పలికెడుపెదవులఁ గలయెటు పెంతైనఁ
 బలుకనియలచోటిపాలుపు మేలు

తే. గీ. పైకి నెగిరినచీరయె యాకసంబు
 మిగుల నాలోనిద్రవమె పో గగనగంగ
 యార నూఁగారురేకయే కారుమొగులు
 వనిత యాలింగనసుఖంబె వర్ష ఫలము.

95

చ. చులకనఁ జేసి నా వలపు యాటలు వుచ్చిన వీడ నాడినం
 బలికినఁ బల్కకుండినను బాలను ముంచిన నీట ముంచినం
 జెలి మిఁకఁ జాలు పొమ్మనినఁ జేరఁగఁ బిల్చినఁ బిల్వ కుండినన్
 భలిభలి యాను గాదనినఁ బాయుదునా నిను రాధికామణీ.

96

వ. అనిన విని.

97

కం వనజాక్ష యంత్ర చేయఁగ

మొదలగునెంత చాలు మానముకన్నన్

యెంతైనా మేమి ఘనమగు

నా యానము వలపు కోప మదనము గాఁగన్.

98

ఉ. అందఱునై యిక్కొంగు వదనాబ్జము నిడి శౌరి చూడ నా
 యిందునిభాస్య యేడ్చె నెఱుఁగెత్తి కలనైన మొప్ప వెక్కుచున్
 సందగుగబ్బిగుబ్బలను జాతెమతన్నయనాంబుపూరముల్
 మందరమేరులై లములఁ బోటికిఁ బాటుర్పురంబులో యనన్.

99

చ. చెలి యటులేడ్వఁ జూచి హరి చేరి పదంబులు పట్టి కూర్చిచే
 మెలఁతరొ యేడ్వనేల నిను మించినవాడనె కోప మంతఁగాఁ
 గలిగిన నన్నుఁ జేయఁ గలకార్యము లన్నియుఁ జేసికొమ్ము నే
 తలఁపఁగ నీదుసా మ్మనుచుఁ దా బలిమిం గొని కౌఁగిలించినన్.

100

ఉ. అంతఁ బడంతి మై మఱచె నంబుజనాభుఁడు మోవి యానె నీ
 మంతిని చెక్కు నొక్క హరి మర్మము లంటె మిటారి ముద్దిడెన్
 కాంతుఁడు గోట మీటెఁ జెలి కన్గొనె వెన్నుఁడు నీవి విప్పె నా
 కంతునిదంతి తారసిలె గమ్మవజీరునిపోరుకు వడిన్.

101

వ. ఇట్లనంగసంగరోత్సాహతరంగితాంతరంగులై రాధామాధవు
 లొక్కొక్కరి చక్కనినెమ్మొనికమ్మనెత్తావుల సొమ్మసిల్లుచు ముమ్మరం
 బగుమోహంబుల నెమ్మదింజెంది రందు నందు సోదరీరత్నం బవాంతరలజ్జా
 భరంబునుంగొన మందరధరుం డమందానందంబున నందం బగుచెందొగల
 విందుచందంబును డిందుపహుచునుండరమాదస్మితవదనారవిందంబునం గ్రందు
 కొని ముద్దువెట్టినం బెట్ట నీయక నిద్దంపుటద్దంబున కుద్ది యై తద్దయు నొప్పు
 ముద్దుచెక్కుల నొక్కిన నొక్కనీయక కప్పుగాఁ గప్పుకప్పులం గుప్పుగొప్పు
 నెరికొప్పునిమిరిన నిమర నీయక చొక్కంపు కెంపుసొంపుసంపాదించు తావి
 చెంగావిమోవి యానిన నాన నీయక కట్టఁజిమ్ముతి యంబులతీఁగెమోడికుట్టు
 పనులఁ గనుపట్టుకెంబట్టురెకకుం బట్టుచాలక మట్టుమీటి గుట్టు బయటఁ
 బెట్టుగబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బుచనుగుబ్బలం బట్టినం బట్ట నీయక రంగుబంగరు
 దింటెనవిరివెంటనంటుతుంటవింటిదంటయింటి నంటిన నంటనీక మించుమించన
 మించుక్రొమ్మించు మెయిదీఁగె కౌఁగిలఁ గదియించినం గదియించనీయక దా
 పురంబులు వెట్టుచు నలయించిన నలయించువిలుగొన్నమన్నెదొరం గన్న
 న్నయాయన్నులతలమిన్న నొంటికళ లంటి సొక్కించి వితాళించి చివచివ
 లొదవఁ జివుకు చివుక్కునం బై కెక్కి నిక్కి చక్కెరమోవి నక్కజంబుగఁ
 జక్క లేరుపడఁ జాటుక్కున నొక్కి మక్కువ నెక్కొనం జెక్కిలి గొట్టి
 మదదంతిపై మంతుకెక్కుచూవంతుకెక్కున సొక్కు దక్కి గిలుకలచప్పర
 కోళ్ళమంచపుహళహళలును వెలిపక్కిరెక్క దూదిమెత్తలో నత్తమిల్లుకీచు
 బుట్టలకూఁతలును సురతశ్రమంబుల నెదల గమగమవలచుగోరజవాదిప్రోది
 నెత్తావులు ఘుమ్ముఘు మ్మనం గ్రమ్మ బినబినవినరెడిహాసపరిసురటిప్పిట్టల
 రెట్టచప్పులును బకదారులమోఁతలును సారసకోకిలములకివకివలును
 గుక్కత్తిప్పక కొక్కోకశాస్త్రమ్ముం బ్రసంగించుకలికిచిలుకలకలకలంబు

లం గప్పినపరవశములం దప్పిసమరుసామువరుస లెత్తి యిచ్చుగోరవంకల
యెలుగులును నిచ్చలపుముచ్చటలం బెచ్చుపెరుంగ మెచ్చు లిచ్చురాయం
చలవళావళులును గళరవమ్ములును మంజుమంజీరఘశంఘశధ్వనులును విడ
కువిడువకుతడఁబడకుమెడమిడక విడివడి తొడఁబడ నదుమదుము మనునుడు
పులును ఘనజఘనసంఘట్టనా చటచటాత్కారంబులు తోరంబు లై మీస
రంబు లగుపై సరంబు లెత్త నాబితరీ తత్తరిలక హత్తుకొని తఘకుతఘక్కు
మనుచిలుక తేజీవజీరుహజారంబునం దమి చిలుక నెదురొత్తు లిచ్చుచు సాటి
లేనిమేటిగోటిపోటులం జొత్తిల్లు కొత్త నెత్తురుల మత్తిల్లుబిత్త రపుగుత్తంపు
చనుగుత్తు లెద నొత్తి యిరుంగేలు సాచి కంబుధరుగళంబును గాంగిలించి
మోము మోమునన్ జేర్చి తన్మధురాధరసుధాసధారలం గోలి తియ్యని
రుచులందేలె నిట్లిరువురు నొడలడరఁ దొడరిదుడుకు లదరింపులు భూభం
గంబులను చిఱుసన్న లుద్దవిడిపద్మలగ్గలికెతాఁకునూకులువీచమిఱు బాహా
బాహిం గచాకచిం బెనంగుచుఁ జెంగట నెనంగుభర్మనిర్మిత చిత్రరత్నరత్న
మాలికాయంత్రపాంచాలికాహస్తవిన్యస్త మల్లరంగసముల్లసితమల్లవల్లభుల
దండివెనుదండివిడక న్యస్తసువర్ణ వర్ణనీయసుగంధబంధుఁనుమతాశవృంతో
ద్ధూతహస్తప్రవర్ధితాగురుధూపధూమస్తోమంబు లెగిరి నిగనిగ మనుజిగిమొగు
లనఁ గప్పకొని యన్యోన్యన్యాలలోకనోత్సాహమోహంబుల నించుక యప
నయింపఁ బునఃపరస్పరదర్శనోద్యోగవేగంబులంబుట్టి బెట్టునిట్టూర్పుగాడ్పు
గొట్టువడి యెట్టకేలకుం దెట్టగిలి నెట్టన మొగంబులు చూచుకొని తడ
వెడసి యొకఁ బడినజక్కవపక్కులమక్కువ లంది యిం పొందం బొందు
చౌశీతిబంధప్రతిబింబంబుల ముకురంబులం గని సంకుచితమందహాసంబుల
నిరపొందుచుఁ బెనంగునమయంబున.

102

కం. హత్తుకొని యిన్నివిధములఁ

దత్తరపడ ననఁగి పెనఁగి ♦ తనివారక యా

బిత్తరి పైకొనె హరిపై

మత్తేభముమీఁద నెక్కు ♦ మావంతుఁ డనన్. 103

సీ. మదుగుఱారముఁ బోలె ♦ గిటికొన్న నెరిక్కురు
ల్లిమ్మిమున్నోఁచుచీఁకటులు గాఁగ
జలజల మని రాలు ♦ సన్నజాజులచాలు
చీలి వ్రాలెమరిక్కఁచాలు గాఁగఁ
జిఱుకమ్మచెమ్మట ♦ త్నైరిఁ దోఁచుఫాలంబు
రేజేనిచ్చిన్నారిరేక గాఁగఁ
గరఁగి జాఱినసిస్తుకస్తూరితలకంబు
క్రందుగాఁ జెలు వందుకందు గాఁగఁ

తే. గీ. వలపుచిఱునవ్వు లలతివెన్నెలలు గాఁగ
నాశలను బెంచి కాననియంద మూని
కృష్ణపక్షరీతి నాకృష్ణవేణి
కృష్ణదేవునిపై నుండి ♦ కేళి సలిపె.

104

సీ. చెండు గోరించినదండిగాఁ బై నుండి
కుఱుచనన్నలఁ బడు ♦ గొంతసేపు
గాలి చక్రముఁ జుట్టుకరణిని దిరుగుళ్ల
వింతగాఁ దిరుగును ♦ గొంతసేపు
పసిడిజంత్రపుబొమ్మపగిది విన్నాణముల్
కులుకుచు నటియించు ♦ గొంతసేపు
తుద నాడుబొంగరం ♦ బిది నాఁగఁ గసి దీఱఁ
గంతుశీవం బాడు ♦ గొంతసేపు

తే. గీ. అభినయము పట్టు మని చెక్కు ♦ నమరి గొట్టు
ముద మొదవఁ దిట్టు ముద్దుపై ♦ ముద్దు వెట్టు
మర్మములఁ గొట్టు మెలమెల ♦ మబ్బు దట్టు
బాల హరిపై ని బుంభావకేళి వేళ.

105

ప. సరసిజగంధి యీపగిది ♦ శౌరిని గూడుక కౌగిలింపఁగా
గిటికొని ముత్యపునరులు ♦ కెంపులదండలు ర్పుల్లు ర్పుల్లునన్

బెరుగుచు రాలె ము న్మరుఁడు ♦ వేర్చినమల్లి యతూపుగుంపు త
ద్గురుశిఖివిస్ఫులింగములఁ ♦ గూడుక రాలినలీల దోఁపఁగఁ 106

వ. అట్టియదనున మదనజనకుం డామదవతిం జూచి యిట్టు లనియె.

సీ. వలుదగుబ్బలగోరు ♦ వంక లేడవి రాధ

యవి నీ వెఱుంగుదు ♦ వంబుజాక్ష

చక్కెర కెమ్మోవి ♦ నొక్కు లేడవి రాధ

యవి నీ వెఱుంగుదు ♦ వమరవంద్య

మిసిమిఱప్పలఁ దమ్మిరసము లేడవి రాధ

యవి నీ వెఱుంగుదు ♦ వాదిదేవ

తగువెన్ను సరిపెనఁదండ లేడవి రాధ

యవి నీ వెఱుంగుదు ♦ వతసుజనక

తే. గీ. యనుచు నిరువురు గడిచేరి ♦ హవుసుమీటి

యాని సరిపోరికెమ్మోవు ♦ లానఁజేరి

తవి ఁదెలఁగఁ జీరి యలకేరఁజములఁదారి

1కోరి మరుబారి నలసిరి ♦ కొమరు మీటి.

సీ. రమ్యబృందావనా ♦ రామసీమలయందు

2సతులితగోవర్ధనాద్రియందు

సత్పథోజ్జ్వలరత్న ♦ సౌధాగ్రములయందుఁ

దరణిజాసై కతఃస్థలములందుఁ

బారిజాతలతాంత్ర ♦ పర్యంకములయందు

బహుచిత్రకేళికా ♦ గృహములందు

1. కూడి మరుకేళిపలిసిరి ♦ కోవ మారి. [మూ].

2. స్వచ్ఛందకాళాక్షరసంకరము లందు. [మూ].

మారుతకలితవా ♦ నీరకుంజములందు

భీమనదీతీర ♦ భూములందు

తే. గీ. సరసభాండీరవటతరుఁచా యలందుఁ

జారుతరచంద్రచంద్రికా ♦ పూరమందు

దేవదేవుండు రాధికా ♦ దేవితోడఁ

గూడి విహరించె మదిలోని ♦ కోర్కు లలర. 109

తే. గీ. సంపదలు గల్గురాధికా ♦ సాంత్యసంబు

చదివినను విన్నుఁ గై కొన్నుఁ జదువుచున్న

వారి కవ్వారిగా నలఁవార వారి

జాక్షుఁ డొసఁగును గోరిక ♦ లధికదయను. 110

శా. శ్రీలక్ష్మీముఖపద్మపట్నద తనుఁశ్రీక్షిప్తసీలాంబుదా

లీలామానుషవిగ్రహ ప్రమదలేఁలీహాసశయ్యాస్పదా

కాళిందీతట కేళికోవిద మహాకంసాదిదుష్టాత్మదా

కాళీయోరగరత్నరంజితపదా ♦ కాంతేయధైర్యప్రదా. 111

కం. సారగదాధార సదా

చార సదాతనువినూత్న ♦ చారుతరోద్య

న్మారజితాకారయుతా

ధీరనుతాపారచరితఁధిక్కుతదుఁచితా. 112

మత్త. నాగపాలక నాగదాలక ♦ నాగఫాలకవాహనా

వాగధీశ్వర వాగహీశ్వర ♦ వాగసశ్వరగాహనా

యోగచారణ యోగధారణ ♦ యోగకారణ సాహనా

భోగశోషణ భోగినిషణ ♦ భోగిభూషణమోహనా. 113

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షపీఠాక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారసప్ర
ధానసంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల
తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళ
సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహు
కృతానేకచామికరాంబరాభరణ ముత్యా
లుగర్భశుక్తి ముక్తాయమానముద్దు
పళనిప్రణీతం బై నరాధికా
సాంత్వశం బనుశృంగార
ప్రబంధంబునందు
సర్వంబును జతు
ర్థాశ్వాసము.

తే. గీ. కృష్ణదేవునియాజ్ఞ నీ ♦ కృతిని ముద్దు
పళని యనువేశ్య రచియించె ♦ లలితపణితి
అధికశృంగారకావ్య మై ♦ యలరియుంట
దీని ము న్ముందుఁ బ్రకటింపఁ ♦ బూనినాడ.

ఇ ట్లు,

కో సూ రు గు రు నా థ మూ ర్తి,

స్థా ప కు ఁ డు,

శృంగార కావ్య గ్రంథమండలి.

త ప్ప ప్ప లు

—:0:—

పుట	బంతి.	తప్ప.	బప్ప.
12	27	కరున	కర్జున
13	13	ల్వీను	ల్వీను
55	3	జిగిగంద	జిగిచంద
105	27	తెప్పూ	తెప్పూ
136	21	లిగింతి	లిగింత
144	12	పక్ష	పక్షము

గోపకేశోరుని వల్లవీ—పల్లవ—విహాస రాసక్రీడావిహారములు
...వృజ—ఆభీరులకు, కంటకములైనా, దేవతలుమాత్రము—నీల
వర్ణుడు గోపభామలను సూర్యసూతాపులినసీమలకు మరలించుకుని
పోయిన ప్రత్యవసరానా—విరులవానలు కురియించి, ఆమోదకోలా
హలము చేయకుండా మానలేదు. వావివరుసలకు అవసరమూ—
అవకాశమూలేని అమృతమూర్తులకు...స్వైరగమనము విధాయ
కము. నందకుమారుని మార్కటకేశోరవిరోధములకు, అంతకూ
తలమీరిపోయిన చేతలకు—భాగవతులు తగులాటమొనరించిన పర
మార్థము...ఉండనే ఉన్నదికదూ, పరువుకాపాడటానికి!

— గోకులములో, కృష్ణుడు — అడ్డుపెట్టేవారులేకుండా,
ఎవరు ఏమనుకుంటారో,—ఇది ఉచితమా—అనుచితమా అనే
బెరుకు లేశమున్నూలేకుండా,...గొల్లకన్నెల మానధనములు స్వా
యత్తం చేసుకోవడం—కులపెద్దలు చూసిచూసి సహించలేక,—
ఇకనుంచీ ఆడవాళ్లుఎవరూ కృష్ణునిచాయలకై నా పోరాదని, ఆతని
కంటికై నా కనపడరాదని,—అనుశాసించి, ఉల్లంఘనముకాకుండా,
వేయికన్నులతో కాచుకుంటూఉన్నారు. ఈ కట్టడి, గోపికల శృం
గారవల్లరికి లవిత్రాఘాతతుల్యము గనుక,...ఎవరిలోవారు తగని
వేదననందుతూ, కోరినదేవతలకెల్ల మొక్కుకున్నారు—ఎన్నడూ
లేని ఈకోరికటికము మాయమయ్యేటట్టు చేయమని.

● ర స స మీ త్న ●

వెంపటి నాగభూషణం: ఎం. ఏ.

—కృష్ణునికిజరిగిన ఈ అపచారానికి ఫలింతగా, తుర్బిక్షము
బలిసిపోయింది. పాడిపంటలమీదనే ఆధారపడిన జీవనముకనుక,
వర్షములు కట్టుపడేటప్పటికి గోపకులు విధిలేక రాజీకి రావలసి
వచ్చింది. గోపికలు అందరూకలిసి—వర్షాగమనమునకు వృతము

ఆచరించి, ...వరుణుని, పర్జన్యుని ప్రసన్నులనుచేసుకోవాలి. ఈవిధానమునకు ఘటకుడు ..శ్రీకృష్ణునికన్న ఎవరు, తగినవారు?

సరే, విధానాన్ని అనుసరించి, నిష్కామప్రవృత్తిని, కామ్యలాభములకోసం, గోపికలు వ్రతం ఆచరించి, ...కృష్ణునిదర్శించారు —సాయంవేళ. ఆతడు, వారిని వేకువను రమ్మని పంపి, తాను నీలాదేవితో శయ్యాగారము ప్రవేశించాడు. వల్లవకాంతలందరూ, ఎవరియింటికి వారు వెళ్లిపోయినారన్నమాటేకాని, ... కృష్ణునిమీది మమత, అచిరకాలంలో ఆతనితోకూడి అనుభవించేభోగములు, ... కంటికి రెప్పకూ దూరముచేసినవి. తెల్లవారేదాకాకూడా నిలువలేక, ఇలువెడలి, ఒకరిని ఒకరు కోడిగములాడుకుంటూ, వరుసలతో లేపుకుని చెట్టాపట్టాలువేసుకుని—నందునియింటికివెళ్లి, అక్కడివారినం దరీసీలేసి, ...కృష్ణుని, ఇంకాకాగిలిలోనే కట్టివైచుకుని విడువకుండా పడుకున్నందుకు—నీలను పరిహాసమాడి, — ఈ అలికిడిని నిదురమేల్కొంచిన నాగరశిఖామణిని, భక్తితో—పారవశ్యముతో, హెచ్చరికలు మనవిచేసి...కొలుచుకుంటారు....

—ఈ కథాసంవిధానమును అవలంబనముగాచేసుకుని—చూడి కుడుతాల్...ఆండాల్ దేవి—'తిరుప్పావై' గా, ముప్పది 'పాశురము'లను—గేయగాధలను—ద్రావిడంలో రచించింది.

'నాలాయిర' మృను—ద్రావిడశంహిత మొదటిపేయిలో—ఈముప్పదిపాశురములున్నూ సంకలితములైనవి. దక్షిణదేశం అంతటా—వైష్ణవాంగనలు, వైష్ణవులు—ధనుర్మాసములో, వేకువను, ఉలూలుధ్వనులతో, రోజుకొకటివంతున, 'తిరుప్పావై' ద్రావిడగాధలను పఠిస్తారు....

గోపికల వైష్ణవలాంఛనలైనా, వారి కులదేవత—కాత్యాయని: ఆమెను ఆరాధించినందువల్లనే కృష్ణసాంగత్యలాభము ఫల

రూపమున సిద్ధించినది—అని, భాగవతపురాణము ప్రమాణము. అనురూపుడైన వరుణుని కన్నెలకుప్రసాదించే అధికారం, మొదటి నుంచీ...కాత్యాయనికి రూఢమైపోయినట్లు కనబడుతూన్నది. వివాహవిధిలో సూత్రధారణకుపూర్వము పెండ్లికూతురు గౌరీపూజ చేసుకుంటుంది. సస్తుతః కన్య—ఆలయమునకువెళ్లే అలవాటు ఉన్నా,—కృష్ణుడు రుక్మిణి ఎత్తుకుపోయినప్పటినుంచీ కాబోలు బహుశః,—ఇంటిలోనే పూజచేసి సరిపెట్టుకోవడంగా మారిపోయింది. 'గొబ్బెమ్మా ..మొగలిపూవంటి మొగున్న యియ్యవే?'—అని, బాలికలుపాడే గొబ్బిపాటకు కాత్యాయనీవ్రతమే మూలరూపము.

—ఇక, ద్రావిడకవయిత్రీ...జీవితగాధ:—పాండ్యమండలములో శ్రీవిల్లిపుత్తూరు...ధన్వినవ్యపురము—అనే పుణ్యగ్రామము. అక్కడవేంచేసిఉన్న వటసత్రశాయి.. 'వడపెరుంగోయిలాన్'...అర్చావతారమూర్తి, ఆలయపరిచారకుడు—ముకుందాచార్యుడు. ఆతని కుమారుడు—విష్ణుచిత్తుడు: మహాభక్తుడు. ఎప్పుడూ, స్వామికి మాలాకైంకర్యమునుచేసి, నేవించుకుంటూ, పుష్పద్వానమును పెంచుతూ,...దేవ—దాసభావమువహించి—జీవితమును పునీతము చేసుకున్న భాగవతుడు. చదువుసంధ్యలు లేనివాడైనా, స్వామిదయను, ఆ జగత్పతి ఆజ్ఞ మేరకు,—పాండ్యమత్స్యధ్వజుని—శ్రీమాః శ్రీవల్లభ—ఏకవీర—పరచక్రీకోలాహలుడు (815-62) — సభలో...వేదాంత శాస్త్రవాదముచేసి, విశిష్టాదైన్యతస్థపనాచార్యుడైనాడు. 'పెరియాళ్వారు'—దొడ్డభక్తుడు—అనే ప్రఖ్యాతనామం వహించాడు. ఈయన ఆళ్వారులకోవలో—నాలుగవవాడు.

—దిగ్విజయంగా కృతార్థుడై, రాజసభనుండి తనఊరికి తిరిగివచ్చినతరువాత, విష్ణుచిత్తుడు ఒకనాడు—మామూలుగా, తులసితోటలో పెల్లగించుతూండగా, వృక్షమూలమున, భూమిలోంచి—ఒకకన్య ఆవిర్భవించింది...

‘—ఖనిత్ర వక్త్రీణ, విష్ణుచిత్తే మహత్మని, తులసీవృక్షమూ
లస్య ఖననంచ ప్రకరవృత్తి లక్ష్మ్యంశాల్లోకరక్షార్థం గోదాభూమ్యా
స్తతో జని, ’... (ఆముక్తమాల్యద అవతారికలో ఉదాహృతం.)

—ఆపిల్లను యిటికితీసుకువెళ్లి, భార్యా—తానూ పెంచు
తున్నారు... గోదా అనేపేరుతో పిలుచుకుంటూ. ఆమె చిన్నప్పటి
నుంచీ భక్తి ఆవేశముకలిగి, —నారాయణనేతప్ప ఇతరుని పెండ్లి ఆడనని
కూర్చున్నది:

అదీగాక రోజూ, తండ్రి... స్వామికి అర్పించడానికి పట్టుకు
వెళ్లే మాలికలు, ముందుగా ఎవరూచూడకుండా, ఒకమారు తలలో
అమర్చుకుని, ... భావినీటిలో అద్దంచూచుకుని, —తీసి అక్కడఉంచేది,
ఏమీ ఎరుగనట్లు.

ఒకనాడు, ఈ అపచారము విష్ణుచిత్తుని కంటపడినది. ఆతడు,
కూతురిని మందలించి, రిక్తహస్తములతో—ఉన్న పూలన్నిటితో అది
వరకే మాలకట్టినాడుకదా?—ఆలయమునకు వెళ్లేటప్పటికి, ... స్వామి
వారే నోరుచేసుకు అడిగాడు—మాలలు తేలేదేమని. విష్ణుచిత్తుడు
జరిగిన విషయం మనవిచేయగా, భగవంతుడు ఆతన్ని మందలించి, ...
గోదా, లక్ష్మీలంశకాబట్టి ఆలాచేసినా దోషం లేకపోవడమేకాకుండా,
ఆమెధరింపనిదీ తాను స్వీకరింపనని... సెలవిచ్చాడు:

—అందువల్లనే, గోదాకు—చూడికొడుత్రాళ్—ఆముక్త
మాల్యద,—అని పేరువచ్చినది:

ఆనాటనుంచీ, విష్ణుచిత్తుడు కుమారితెను సాక్షాత్ పర
దేవతలాగు బహుమానించుతూండేవాడు:

గోదాదేవి పెద్దదై, యశావనవతిలయి, అహర్నిశములూ
కృష్ణుని ధ్యానంచేస్తూ, ఆయనను పొందవలెనని, ... వెనుక, గోపికలు
కృష్ణలాభప్రాప్తికి కాత్యాయనీవ్రతముచేసినారని వినిఉన్నదిగనుక,
... తానుకూడ, ధనుర్మాసము నెలతోజులూ, వేకువనులేచి, సావాస

గత్తెలతోబాటు వ్రతంచేస్తూ, ... రోజుకు ఒకటివంతున... ముప్పది
‘పాశురముల’ ను రచించింది: అవే—‘తిరుప్పావై’ పాటలు...

—పిల్ల, కృమకృమంగా మారిపోయి, యోగనిష్ఠతో పడి
పోవడంచూచి,—ఛాందసుడైన విష్ణుచిత్తుడు, విరహవేదన అని,
పోల్చుకోలేక, గాభరాపడి, ఆదుర్దాగా,—ఈసంగతి వటపత్రాశాయికి
విన్నవించి, ఆయనసలహామీద గోదాను శ్రీరంగంతీసుకువెళ్లి, ...
రంగనాథునికీయిచ్చి వివాహంచేశాడు. ఆమె, శేషజీవితం, ...
సాయుజ్యప్రాప్తి వరకూ అక్కడనే గడిపింది.

—ఈకథ... వైష్ణవసంప్రదాయ గ్రంథమైన—‘గురుపరం
పరాప్రభావము’ లోనిది: ఇదే, కొన్ని మనోహరములైన మార్పు
లతో, కృష్ణరాయని ‘ఆముక్తమాల్యద’ ప్రబంధమునకు,—
కథాలవాలమైనది. వివరములు విపులముగా తెలుసుకునేందుకు—
మేడేవల్లి వెంకటరమణాచార్యపండితుల—‘ఆముక్తమాల్యద’
పీఠిక—చక్కగా ఉపకరిస్తుంది.

గోదాదేవి ‘పాశురములు’—వైష్ణవులలో బాగా ప్రాకి
పోయినవి. వాటిని—ఎరుగనివారు, కొన్ని అయినా పఠించనివారు,
అరుదు. నాలాయిరములో గోదారచనలు ఇంకా చాలావున్నవి.

ఇరువురికీ చిన్ని కృష్ణుడే అధిదైవతము.... మధురభావనలు,
కలిగిన, సరసవాణి—ముద్దుపళని, ... ‘పాశురముల’ను ‘సప్తపదులు’
గా ద్రావిడములోని—నానార్ధచమత్కారగుంభనల తీయదనముసోనలు
తీరేటట్లు,—తెలుగు చేయదలపెట్టడము... తెలుగునాడు నోముఫలము.

—కాని, రవంతకించ కలుగుతూన్నది. ఇంతవరకూ,
ముద్దుపళని ‘సప్తపదులు’ ముప్పదిన్నీ లభించకపోయినందువల్ల,
... దొరకినంతవరకూ, పదిగాధలు,—రచనాలాలిత్యాన్ని వెల
యించడానికి చాలినవైనా, ... చవులుమరగిన రసరసనకు,—అంతటితో
తనివినందే అ—కళా—స్వాస్థ్యములేదు:

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు, — ఈవిషయంలో, తాముచేయగల్గిన సాహాయ్యము... తెలుగుతల్లికి... సాహసించి— చేశారు. ఉపలబ్ధములై న—ముద్దుపళని ‘సప్తపదుల’ లో నెరసులను, — పూర్వలేఖిక ప్రమాదవశములై నవాటిని. — మాతృకతో సరిపోల్చి సవరించి —మిగిలిన ఇరవై పాశురములకున్నా ‘వాక్కులందు భక్తిరసము వాకలూరగా’ — తెలుగు సాయించి చక్కనిపీఠికతో, ‘సప్తపదుల’ను — ఒక ‘పుష్కరం’ క్రింద ప్రచురించారు. శ్రీశాస్త్రిలవారు, ...ముద్దుప నిపద్ధతిని అనుసరించి, ‘సప్తపదు’ల మిగతాగ్రంథమును పూరించకుండా, ద్రావిడగాధలకు వివరణం వ్రాసి ఊరుకున్నా, — ప్రమాదమేమీ ఉండేదికాదు...

అతుకు అతుకుగానే ఉన్నందువల్ల ... రసవ్యత్యస్తమునకు ఏమీకాని — గ్రంథమునకు, ఛందోరీత్యా, ఏకరూపమిచ్చిన శ్రమకు — శ్రీశాస్త్రిలవారు వంద్యులు.

ముద్దుపళని — ఒక వేళ — పది ‘పాశురము’లకు మాత్రమే తెలుగుగీతములు కూర్చినదేమో అనిపిస్తూన్నది గ్రంథమంతా ఆమె రచించినదని వినికిడి అయినా ఎక్కడా లేనందువల్ల. పైగా, మొదటి పదే — ముప్పదిగాధలలోనూ... రసజీవములు. అనన్యభాగములకే అలవడిన ముద్దుపళని, ఆలా చేసిఉన్నదనడంలోనూ... అనౌచిత్యము ఏమీలేదూ....

‘నోమునోచువారు... నోచు నోముతీరు తెలిపెగోప

కామినులకు... విష్ణుచిత్త కన్యకామణి...’

... తెలుగువారందరికీ... ఈతీరులు ఎరుగతగినవే...

M. B. L. S. S.

సప్తపదులు.

—

నీలాదేవి పయోధరాద్రినమన్ ♦ నిద్రించు శ్రీకృష్ణనిన్
మేలా నీకిది వేదవేద్యయనుచున్ ♦ మేలోప్పగాలేసి తా
వాలాయంబుగఁ గొప్పనంటిమిగులన్ ♦ వాసించుపూదండచే
లీలన్ గట్టినగోదకెప్పడుమనో ♦ లీలాళికన్ మొక్కెదన్.

o

‘మారుహాడిత్తింగళ్’!

శ్రీనివాసగురునిఁ దలఁచి చిత్తమునను ముద్దుపళని
పూనిచేయు ద్రవిడపాటలోని భావమూ
చెలఁగి తెలియ వాణి తనదు జిహ్వకొనను నిలిచి యిటుల
సలికెదిరుప్పావు సప్తపది పదంబుగా—
మాసములకునెల్ల మంచి మార్గశిరము పర్వ మహాహ
యాసగలిగినట్టి చెలులు డాసిరారే
మంచివగలమించి కులమునెంచి యవతరించినట్టి
చంచలాక్షులెల్లఁగూడఁ జనఁగరాకే
న్యాయశాలియైన నందనందనుండు తోయజాక్షి
శ్రీయశోద కనిన సింహశిశువు గాఁడతే
నల్లమబ్బుచాయమేనిఁ జెల్లఁజేయుడాలుగల్గు
పుల్లపుండరీకనయన పురుషవర్యుడే!

కీరవాణులార! హరిని గోరి చేరి తేరి సకల
పూరుషార్థములను దృష్టి పొందరాచే!

౨

‘ శ్రీవై య్యత్తువాల్ ’

వారిజాక్షులార! నందవ్రజనివాసులార మనము
కోరునోముక్తియలువినుడి కూరిమలరనూ
పాలవెల్లి బాపసెజ్జ బండుకొన్న పరునియడుగు
లోలిఁగొల్చి నేయిపాలు కోరిఁగూడదూ
కనులఁ గొనలుదీర నునుపు కాటు కుంచరాదు విరుల
ననలఁదుటుమరాదు కురుల ననువుమీఱఁగా
తెల్లవాఱకుండ నీటఁ జల్లులాఱి మనము పెద్ద
తెల్లఁజేయనట్టివనుల నొల్లఁగూడదూ
వికచకమలనేత్రునెదుట నొకరికొకరుపల్కుపలుక
ప్రకటమొప్పఁగాను బలుకఁబడఁగఁగూడదూ
బాగుమీఱ మనకుఁ దెలుపఁబడినతీరు జనులకెల్ల
వేగతెలిపి బ్రదుకుతీరు వెదకి ముదమునా
సారెసారెవిభుని మనము సన్నతించి సంతసించి
వారిజారిముఖుల మెల్ల వ్రతముచేతమూ

౩

‘ వోంగివులఘదంద ’

నోమునోదువారు నోచు నోముతీరు తెలిపెగోప
కామినులకు విష్ణుచిత్త కన్యకామణి
వడుగుచిన్ని పెండ్లికొడుకు పొడవుదొడరి పుడమిమూఁ
డడుగులడుగువానిపేరు నునువుకొనుచునూ

ప్రేమమీఱఁగాను మనము నోమువట్టి నీకులాడ
భూమిమీఁదఁగురియు నెలకుమూఁడువాసలూ
పెరుఁగునీటివరులనడుమఁ దిరుగుమీలు దూటఁగా న
కరులతెరలుపొరలుగదలి కలువ లూఁగఁగా
నెమ్మిమీఱఁదేనెద్రావి శామ్మసిల్లినట్టియాఁడుఁ
దుమ్మెదలునురేగి మగల దూఱి పలుకఁగా
చెలఁగి పిదుకఁగలుగువారు యెయ్యివేసితియ్యఁగాను
నిలుపుకడువలెల్ల బాల నిండిపొకలఁగా
కుదురుకొదమ మొదవుగుంపు పదులునూర్లుపెరుఁగ సం
పదలఁబొజ్జలిగొల్లవల్ల బాగుమీఱునూ.

౪

‘ అక్షిమక్షిక్షా ’

గోపవృద్ధులెల్లఁగోరు కోర్కెఁగురియువర్షవేపు
రూపుఁజూచిచేయుక్రియల రూపుఁదెలిపిరి!
ఓగభీరభావమేఘ! ఓగుణాధ్య! దాసధుర్య!
బాగుగ నీచేయవలయు పనులువింటివా?
జలధికేగి నడిమిజలము కొలఁదిమీఱఁ ద్రావి యుటిమి
వెలయఁ గలయ మిన్నుముట్టి యలముకోవలెన్
జలధిశాయిమేనిడాలు గలుగునట్టిమేనుదాల్చి
చక్రకాంతిసరణిదెలియఁ జక్క మెఱయుమా
పాంచజన్య మనెడుసంకు పగిది మోసి శార్ఙ్గముట్లు
మించి యంబు లొక్కమొగిసి నించి కురియుమా
గాముకొన్న మేముమేని గామునీఱ తేపకడను
క్షేమ మలర నీటనాడి తెలఁగియుందుమూ

నందసుతునిఁగూడి గోప సుందరాంగు లెల్ల ముదము
చెందుకొఱకుఁ గురిసె మేఘుఁ డందునెందునూ.

౫

‘మాయనై మన్న’

కోమలాంగులూ! మనసు కోర్కుఁజెల్లఁదీరమనము
నోమునోచగాను వాన భూమిఁగురిసెనూ.
అనిన, నొక్కచెలియ పలికె నతివలూర! మాయవాని
ఘనునిసుత్త రంపుమధురఁ గాచువానినీ!
గొల్లపిల్లలందుఁగలసి జల్లులాడి కొల్లలాడి
యుల్లసిల్ల యమున చెంతనున్నవానినీ.
యదుకులప్రదీప మనఁగ నుదయమంది కన్నతల్లి
యుదరశోక మెల్లఁబాపి యుప్పినాతనీ.
కాంతలూర! మనముశ్రీకాంతుఁగూడిచెంత వాని
వెంత నోటి నిండఁబాడి వినుతిచేసినా
చేతులున్న ఫలముపూజసేయ శుద్ధభావములను
ఖ్యాతిమీఱ వానిశోడఁగలయఁగల్గినా
తొంటిపాపజాలమెల్ల మంటఁబడినదూదివోలె
నంటులేక చెడును నోముపంటపండుచూ.

౬

‘పుష్పంజిలంబినకాల్’

ముందులేచినట్టినకల సుందరాంగు లొక్క ముగ్ధ
మందయాన నిటులనిదుర మలుపవచ్చిరీ.
పక్షిజాలమెల్ల దెసల నీక్షణములు గొలిపి వేగ
కుక్షులకయి కూతలిడుచు గూళ్లవదలెనూ
పంకజాక్షుసేవజస్తి పశుచుకొఱకుఁ దెలుపుతెల్ల
సంకుపిలుపునీదుకర్ణ సరఃశిఖారదలే!

బాలలేచిరావె నందబాలుఁడు దాఁబూతనచనుఁ
బాలుద్రావి దాని యముని పాలుచేసెనూ.
రక్కసుండు బండిరూపు నుక్కుమిగిలిరాఁగ సంధు
లొక్కమొగిని వ్రక్కలుగాఁ ద్రొక్కెముదమునా
మునులుయోగిజనులు నీటమునిఁగివేడ్క హరీహరీ
యనెడునాద మినుమడించె వినఁగరాదలే!
మెల్ల మెల్ల నుల్ల మల్ల బల్ల వించిచెల్ల సంత
సిల్లిలేచినారమిటుల మల్లిలేగదే!

౭

‘కీశుకీశేజెంగు’

పిరివిమీఱ హరిని గలయనెఱిఁగి మఱచికనుమొగడ్పు
సరసిజాక్షినిదురలేప సఖులువచ్చిరీ.
కుటిలనీలకుంతలొకతె చటులసూక్తి పటిమఁబల్కు
నటనదెలియకుండ నొక్కనాతి పలికెనూ
కీచుకీచు మనుచుఁబక్షులేచి లేచి కూయుచుండె
లేచిరావె పెరుగుతరువఁదోచెమిన్ననూ.
గల్లుగల్లుమనెడినగల కలరవంబుఁదెల్ల దమ్మి
కనులవానిమీఁదిపాటఁ గలశిమ్రొసెనూ
వినఁగఁబడదె వెఱ్ఱిపిల్ల విడిచి నిన్ను వెడలలేక
కనుగొనంగ నున్నమమ్ముఁ గనవె నాయికా
హరి దయాభివరవశుండు పరుఁ డటన్న మొరలు చెప్పి
డరికిరాఁగ నిదురచెందఁ దగునె నాయికా!
తేజమొప్పు గన్నువిప్పి తెప్పరిల్లితేచివచ్చి
రాజనమునఁదలుపుఁదీయ రావె నాయికా.

‘ కీర్తనం ’

బాలలెల్ల నందగోప బాలునకునువలపుగొలుపు
 లీలగలిగినట్టిసఖని లేపవచ్చిరీ
 ఇదిగో తూర్పుతెల్లవాతె నదిగో బట్టె లెల్ల మెల్లఁ
 బొదలె మళ్ళలోనిమంచు పూరిమేయనూ
 నిన్ను లేపకుండ మున్న కన్నె లార్చి తోడ నేఁగ
 నున్నమాట విన్నవించి నిన్ను లేపఁగా
 వచ్చినార మనుచు మమ్ము మెచ్చి నుదము హెచ్చినట్టి
 మచ్చెకంటిమిన్న లేచి మములఁ గలయవే
 మల్లవరులయుల్ల మెల్లఁ బెల్లగిల్ల కొల్లలాడి
 వెల్లివిరిసి యుల్లసిల్ల విష్ణుమూర్తి నీ
 పాడుకొనుచు నేఁగి చిగురు టీచువచ్చునడుగుఁదమ్మి
 జోడుసోఁక మొక్కి సరగ వేడుకొంటిమా
 ఎంతవెంట కాంత లంత కంతకంత కింతయనుచుఁ
 జింతచేసి మనలఁగరుణ చెలఁగిపోవునే.

‘ తూమణిమాడత్తు ’

వాఁడెవచ్చి పిలువలేచి వత్త మనుచుఁ బండుకొన్న
 చేడ నిదురలేపఁగాను జెలులువచ్చిరీ
 మణివిచిత్రసాధమందు మంగళార్థమైనదీప
 కణిక లుల్లసిల్లఁబొగలు గమ్ముమనఁగనూ
 కులుకుతఱకుశయ్యనిద్రఁ గూరినట్టిమేనమామ
 కూర్మిబిడ్డ! గడియతలుపు గొలుసుమలుపవే
 అత్త! పూలగుత్తి నీదు ముత్తి యంపుబిడ్డ మెల్ల
 నొత్తిగించి నిదురలేవ నెత్తరాదటో!

మూఁగచెవుడు గలదొలేక రాఁగనీకమత్తునిదుర
 సాఁగితూఁగనెవరుమందు చల్లినారలో
 మాధవుండుమాయలాడు వేధకై నబోధలేని
 గాధవానివెయివిధాల గణనచేతుమూ
 అమ్మ! తోడి కొమ్మ లిరుగొ, లెమ్మనంగదమ్మ ముద్దు
 గుమ్మ నీదుతఱకుఁగులుకుబొమ్మ నిప్పుడూ

‘ నోట్టుచ్చువర్కం ’

నందనందనుడన నానందమొందువారలొక్క
 కుందరదన నిదురలేపఁ గోరి వచ్చిరీ
 నోఁచునోముస్వర్గమిచ్చు నోచెలీయిదేలతల్పు
 వై చిపండుకొంటివిల్లు వడిగరాగదే!
 నీటుమీఱఁబల్కువున్న చోటనుండిమాటి కొక్క
 నోటిమాటకై నమేమునోచలేదటే
 వలసినట్టిచోట కలసి మెలసి సిరులవెలసి శ్రీ
 తులసిదండఁ గురులనిండఁ దులుమువాడటే
 పొంగి మంగళంబులొసఁగి పొగడినంతమనకునంత
 రంగవాంఛలిచ్చుపుణ్య రాశిగాడటే
 ముందునిదురయందుఁబేరు నొందినట్టికుంభకర్ణ
 డిందు నోడి నీకు నిద్ర యిచ్చినాడటే
 తత్తరమ్ముమానినిద్ర మత్తువీడివచ్చిచెల్మి
 కత్తెలతో నిపుడు నీవు పొత్తుగూడవే.

రాబోవు 2 వ ప్రబంధము:

సత్యభామా సాంత్వనము.

లింగనముఖ కామేశ్వరకవి కృతము.

నాలుగు ఆశ్వాసముల శృంగారప్రబంధము.

—♦ శైలికి ఉదాహరణములు ♦—

శా. ఉల్లాసం బొనగూడ జగ్గునడతో ♦ నొయ్యారపుంజూపు లు
ద్యల్లీలం దగఁ జేతు లెత్తి బసపుం♦దల్కొత్తుపాలిండ్లతో
మల్లాడం దగునిండుపైఁడికడవల్ ♦ మాళ్ళిసలిం బూనుచున్
చల్లో చల్లని చల్ల యమ్ముదురు నిచ్చల్ గొల్లచాన ల్పురిన్. ఆ. ౧.

చ. ఉరమున గుబ్బు లాని హరియుల్కుచు మాటలఁ జేర్చి పల్కుచున్
దరుణిని నిండుకొఁగిటను♦దార్చి సయంబు లొనర్చి హామికల్
బెరయ బిరాలునన్ బొటన♦వేలునఁ గుచ్చెల రెమ్మి నీవి వోఁ
బొరలి చివుక్కునం గదిసె♦బోటియుఁ దా నెదురెత్తు లియ్యగన్. ఆ. ౨.

ఉ. చొక్కక చొక్కినట్లు మఱి♦చొక్కియుఁజొక్కనియట్లు చొక్కి పైఁ
జొక్కినయట్లు మేలువగఁ♦జూపుచు వాతెరకాటు మేపుచున్
మ్రొక్కుచుఁ దక్కుచున్ సూయల♦ముద్దులఁబెట్టుచుఁ జెక్కుగొట్టుచున్
చక్కెరబొమ్మ యొరటిలఁ ♦ జక్రధరుం డతివిస్మితాత్ముడై. ఆ. ౩.

ఉ. కొప్పునఁ బూలు చెక్కి షెడ♦కోపము దీరఁగ మ్రొక్కి తేనియల్
చిప్పిల మోవి నొక్కి నును♦చెక్కిలి ముద్దడి తక్కి వేడుకల్
చొప్పడ నొక్కి చక్కి తమిఁ♦జొక్కి కవుంగిటఁ జిక్కి చక్కియా
యొప్పులకుప్పచొప్పెఱిగి ♦ యూరటఁ జేరుట లింక నెన్నఁడో. ఆ. ౩.

సీ. ప్రక్కలోఁ బవళించి ♦ పదము పై హఠణించి

యచ్చోటు గదియించి ♦ హాసు మించి

జిగుబ్బు లానించి ♦ బిగియ సం దొనరించి

పెదవికెంపులు నించి ♦ బెద రణించి

మో విచ్చి తేలించి ♦ ముద్దాడి లాలించి

ముద్దుగాఁ గదియించి ♦ మోహరించి

● రాధికా సాంత్వనము ●

● ముద్దు ప శ ని ●

యలసి నీ వలయించి ♦ చెలఁగి న న్నెలయించి
పుంభావ మొనరించి ♦ బుజ్జగించి

తే. గీ. వేగ నభిముఖువై తోన ♦ విముఖ మగుచు
భ్రమణ మొనరించి రమణఁ బఠా కటంచు
మురుపుతో వ్రాలి నీమేనియొరపు లెల్ల
నిక నొకసారి దయసేయవే యొయారి. ఆ. 3.

సీ. గుదులతోఁ దొడలాన ♦ నెదురు నాతనితొమ్ము
దురుసుగుబ్బలఁ గుమ్మి ♦ తోసితితోసి
కొను గొప్పను కేలఁ ♦ గమించి వాఁ డద రంటఁ
గెళకి సందిలి నొక్క ♦ నులికియులికి
తివిరి చెల్వుఁడు లోఁబెడవి కాటు తవిలింపఁ
గుక్కి యు స్సని చెక్కుఁ ♦ గొట్టికొట్టి
యులికి మో వాని వాఁ ♦ డూకొన కరఁచొక్కుఁ
గెరలి తిట్టుచు నొడుగఁగఱచికఱచి

తే. గీ. మేను వసియాడఁ దమిఁ గూడ ♦ మొలుపుతోడఁ
గొను జవ్వాడ నవహారఁకలిక లాడ
మరుఁడు ఝులిపించుగేదగిఁకిరుసుకరణి
మరిపెమునఁ బొంగి నటియించె ♦ మోహనాంగి. ఆ. ౪.

ఉ. ఆతటి మందయందుఁ బడు ♦ నట్టుగఁ గొమ్ములఁ గట్లఁ గ్రుమ్మి లోఁ
బోతర మొప్పఁగా మరునిపోరునకై గమకించి పైపయిన్
మ్రోతకు హుంకరించి మెయిఁమూర్కొని మూతుల నెత్తి హత్తి యాఁ
బోతులు టంకె వేయుచును ♦ బోరనఁ జేరె సమాంసమీనలన్. ఆ. ౪.

కం. పురుషాయితమున నటువలె
మెఱయుచు సరిగెలుపు లెనయ ♦ మెలఁతుక తనియన్
హరి చెలి నణఁచుక తనిసెన్
విరిగొరకల పాదుశాయివిజయము మీఱన్. ఆ. ౪.

1937 ఏప్రియల్ మాసారంభమున వెలువడుతుంది.

శృంగార కావ్య గ్రంథ మండలి.

ఉ దే శ ము .

మృదుమధురపదవిలాసహావభావవిశేషభూషితయగు నాంధ్ర
భాషాయోషామణి చక్కనియక్కరములను వినసాంపుఁ గూర్చు
నజంతశబ్దములను గలిగి సులభోచ్ఛారణార్హత నెగడు చున్నది.
ఇట్టి మనయాంధ్రభాషను వినినను జదివినను మనస్సునకు వికాసమును
బుట్టించు రమణీయరచనావిశేషమే కవిత్వమనంబరఁగును. కవి
త్వము కవుల హృదయములయం దుద్దిపించురసమువలనఁ దనంతనే
యుద్భవించి యమృతరసోపేతమై యతిహృద్యమై రసికజనాస్వాద్యమై
నెగడును.

శా. సౌరభ్యంబును బంధచాతురి తగన్ ♦ శయ్యాచమత్కారశృం
గారంబున్ వివిధార్థముల్ నరససాంగత్యంబు నానాకళా
పారీణత్వము మంజువాగ్విభవముం ♦ బాంచాలరీతిన్ దగ
న్వారస్త్రీయునుబోలె నొప్పవలదా ♦ వర్ణింపఁ గావ్యంబిలన్.

—రుక్మాంగద చరిత్రము (మల్లన.)—

కవిబ్రహ్మ నిజహృదయకేదారమున భావామృతసన్ధ్యమును
బండించి రసికులకువిందొసర్ప నేయేసమయములయం దేయేస్థితిగతుల
యం దేయేరసపోషణమును గావింపవలయునో వానినెల్ల స్వభావకల్ప

నలచేజూపుచుఁ బురాతనాధునాతసప్రపంచనాగరకతను జూటుచుఁ బ్రజలయుత్తమజీవనమునకును దేశక్షేమాభివృద్ధికిని గారణభూతములుగాఁ గావ్యములను రచించును. మంజులపదశోభితయై యలంకారభూషితయైన కవితను గాఢముగ హృదయమున నాటునటుల నవరసములుచిప్పిలునటులఁ జెప్పవలెనన్న నది కవికేచెప్పనలవిగాని కవిగాని వానికెన్నటికిని జెప్పదరముకాదు. కావ్యము నవరసభరితము.

శృంగారాదినవరసంబులలో సర్వప్రాణసహజమనోజ్ఞమైనదియు సర్వభూతహృదయావాసగన్యమైనదియు నగుశృంగారరసమే సర్వజనాదరణీయము. కావుననే శృంగారరసము పరిపుష్టిజెంది పాఠకులహృదయము వెల్లివిరియునటుల నాయికానాయకుల హృదయగతభావము లున్నవియున్నటులవర్ణించి ప్రబంధకవులందఱుఁ దమతమ సామర్థ్యమును వినియోగించి కావ్యములను రచించిరి. కావ్యము నందుఁ జమత్కారముగవర్ణించి రసావిర్భావమును గలుగఁజేయుట కవిధర్మము. అట్లువర్ణించుట యసమంజసమన్నఁ గవికిఁ బ్రకృతి ప్రలోచనమును లోకవంచనాపరాధమును గలుగఁజేసినవార మగుదుము.

నగరార్ణవోద్యానసలిలకీర్తిడావిప్రలంభరతోత్సవాద్యష్టాదశ వర్ణనలంగలిగి మహాకావ్యసజ్జం బడయుచున్న కావ్యలక్షణంబునకుఁ గావ్యప్రకాశకుఁ డిట్లుదాహరించెను.

శ్లో. నిశ్శేషత్యుతచందనం స్తనతటం నిర్మృష్టరాగోఽధరో

నేత్రేదూరమనంజనే ఫులకితా తస్వీ తలేయం తనుః

మిథ్యావాదిని ! దూతి ! బంధవజన స్వాజ్ఞాతపీడాగమే

వాషీం స్నాతు మితో గతాసి న పున స్తస్యాధమ స్యాంతికమ్.

కావున లాక్షణికుఁడగు కాళిదాసు శ్రీవ్యకావ్యంబుల రతివర్ణనము నింద్యముకాదనుటకోయనఁ గుమారసంభవాష్టమసర్గంబున వాచ్యంబుగ బాహ్యరతంబును వ్యంగ్యంబుగ నాభ్యంతరరతంబును వర్ణించి శృంగారవర్ణనమునకుఁ ద్రోవతోక్కెను. మఱియు నాతఁడే

దృశ్యకావ్యంబగు మాలవికాగ్నిమిత్రములోఁగూడ బాహ్యరతంబనఁ దగు సంభోగశృంగారముల నిట్లువర్ణించెను.

శ్లో. సస్వజే ప్రియ మురోనిపీడనం ప్రార్థితం ముఖమనేన నాహారత్
మేఖలా ప్రణయలోలతాంగతం హస్త మస్య శిధిలం రురోధసా.

శ్లో. హస్తం కంపయతే రుణద్ధి రశనావ్యాపారలోలాంగుళీః

హస్తా స్వా నయతి స్తనావరణతా మాలింగ్యమానాబలాత్.

శ్లో. పాతుం పక్షులనేత్రీ మున్నమయిత స్సాచీకరో త్యాననం

వ్యాజేనా వ్యభిలాషపూరణసుఖం నిర్వర్తయ త్యేవ మే.

ఏకవియైనను రతంబును వ్యంగ్యముగానే వర్ణించెనుగాని వాచ్యముగాఁ జెప్పియుండలేదు. ఆంధ్రీశృంగారకావ్యంబులంగూడఁ దఱచుగా నిట్లేప్రతికావ్యము సురతపుంభావరతవర్ణనలు గనఁబడుచున్నను నవి రతిసురతోవరతిపుంభావాదిపదఘటితంబులగుటచేఁ గొందఱు చదువరులకు జగుప్సాకరంబులై న యాభ్యంతరరతవర్ణనలుగా భ్రమ కలిగించుచున్నవేమో కాని నిజముగానవి యట్లుగాక వ్యంగ్యసురతవర్ణనవరంబులై న బాహ్యరతవర్ణనలేయని పరిశీలించినపిదప గ్రహింపఁ గలరు. ఈవిషయమున సంస్కృతకవులు సురతవర్ణనసేయనప్పు డొక్కవిషయనిగరణముగా వర్ణించినవోట్లఁగాక మిగిలినయెడలఁ దమ పాకమునుమార్పక యేకరీతిగావర్ణించిరి. మనయాంధ్రీకవులట్లుగాక తమకదళీద్రాక్షపాకములను నారికేళపాకముగామార్చి స్త్రీ బాలసామాన్యదురవగాహముగా వ్యంగ్యముగానట్టి వర్ణనలుగావించియుండిరి. కావునఁ గేవలవాచ్యంబులు నశ్శీలంబులు నగునాభ్యంతరసురతవర్ణనలు వచనీయంబులగుటఁ బరిత్యాజ్యంబులనియు వ్యంగ్యంబులు తద్వర్ణగర్భితంబులునగు వర్ణనలు రసభావజనకంబులు కావ్యోద్యమ ఫలంబులునగుటఁ బరిగ్రాహ్యంబులనియు సాంస్కృతిక లక్ష్యలక్షణగ్రంథములను జదివినఁ దెలియఁగలము.

భారతము రామాయణము మొదలగుపురాణేతిహాసములు ధర్మాదులస్వరూపమునుజూప సృష్టింపఁబడినవి. కావ్యములన్ననో

వాఙ్మయముయొక్క విశేషమును గనఁబఱపఁ దలకొనినవి గాన వాని వానిపని యవినిర్వహించుట దూషణసాత్రములుకాఁజాలవు. శృంగారము విశేషముగా వర్ణింపబడినదనుటకు మనలోనున్న భావములన్నియు దాఁచిపెట్టక పూర్ణముగ వర్ణింపఁబడినవని యర్థమేకాని యస్వాభావికములును ననుభవవిరుద్ధములును వర్ణింపబడలేదని తెలిసికొనంజనును. నాయికానాయకుల మనస్సులలోలేని ప్రకృతివిరుద్ధములైన భావములేవియు నేకావ్యమునందును వర్ణింపఁబడియుండలేదు. కావుననే మధ్యకవులు తమప్రబంధములలో సామాన్యులకు బోధపడనంతకఠినముగ శృంగారరససందర్భముల నభివర్ణించిరి.

ఈశృంగారకావ్యములు తమకుఁదామే చదువుకొని యానందింప నుపయుక్తములేకాని వీధిపురాణములుగాఁ జెప్పందగినవికావు.

తమతమ కాలమంతయుఁ గావ్యరచనయందే కడపి కష్టములనైన లెక్కనేయక భాషాదేవి కమూల్యాలంకారములొనర్చిన పూర్వకవులకావ్యములలోఁ జాలకావ్యములింతవఱకు మనవారు ప్రకటించి యెఱుంగరు. కొలఁదిగాఁ బ్రకటించినను వర్ణలోపములును గణయతిప్రాసాదిలక్షణవైపరీత్యంబులఁగలిగిన “గుజలీ” పుస్తకములుగాఁ బ్రకటింపఁబడినవి. ఇవి చోకగా దొరుకునన్నమాటయేకాని ఫలమించుకయైనఁ గనుపింపదు. ఇంకఁ గొందఱుపెద్దలు మంచి కాగితములపైఁ బ్రకటించిరిగాని వారు ప్రాచీన కవికృతములగు కావ్యములను ముద్రించునపుడు విశేషజాగ్రూకతతో శృంగారరసోద్బోధకములగు పదములనుమార్చి యిష్టమువచ్చిన పదములనుజొన్ని తామట్లానర్చునపుడు రసభంగమగుననియైన నెంచరైరి. ఉదాహరణముగాఁ గొన్నిటినిందువివరింతుము.

గజేంద్రమోక్షములో :—

సిరికింజెప్పఁడు.....శ్రీకుచోపరిచేలాంచల మైన

ఇందు—శ్రీభుజోపరిచేలాంచల మైన—అని మార్చిరి.

కుచేలోపాఖ్యానములో :—

శ్రీకుచాలిప్తచందనాంచితకరాబ్జతలము.

ఇందు—శ్రీకరాలిప్తచందనాంచితకరాబ్జతలము—అని మార్చిరి.

భర్తృహరిలో యతివృత్తినంవాదమున :—

ప్రభుఘనస్తన నమితోత్కట వారకాంతలము.

ఇందు—ప్రభుఘనస్వన నమితోత్కట వారకాంతలము—అని మార్చిరి.

ఘనస్వనమువలన వారకాంత లెందుకువంగుదురని యడిగిన నేమిసమాధానముచెప్పదుమా యనియైనఁ జింతనేయక యెవరికిఁ దోచిననీతిని వారు దిద్దివై చిరి. ఇంకఁ గొందఱుపెద్దలు శృంగారరసోద్బోధకములగు పద్యములను దీసివైచియే ప్రకటించిరి. ఇప్పటికిఁ బ్రకటించినవి కొలఁదియైనను నీవిధముగా వెలువడినవేకాని సరియగుగ్రంథములు వెలువడలేదని చెప్పవచ్చును. కావున నిక సారస్వతముపై నాంధ్రులెల్లరు దృష్టులను బ్రసరింపఁజేసి మాతృభాష నుద్ధరింప బద్ధకంఠులుకండు. కాదని పోనాడితిరేని కాళిదాసాది మహాకవుల కవితామృతమును, వాల్మీకాది ఋషిపుంగవుల జ్ఞానధనమును, పాణిన్యాదిసూత్రకర్తల సర్వతోముఖమగు సూత్రనిబంధనయు, వ్యాస గౌతమాదుల పరమార్థతత్వవివేచనమును గొఱవడుననకతీరదు. ఆ కాలపు ధర్మము, జ్ఞానము, శౌర్యము, సత్సహము నన్నియు నశించినవి. ఇక సారస్వతమొకటిమాత్రము ప్రాణావశిష్టమై నిలిచియున్నది.

విజ్ఞేయాంశములను విముఖులకుఁగూడ నభిరుచిఁగల్పించి యందములను జందములను జిత్రములను సీతులనుజేర్చి హృదయరంజకముగ నుపదేశించుటయే శృంగారకావ్యరచయితల యుద్దేశముగాన వారిశృంగారప్రబంధములు సకలరసంబులకును సలంకారములకును సంపూర్ణ శబ్దజాలమునకును ఛందోవ్యాకరణజ్ఞానమునకును నీతికిని నాక

సంస్కృతగ్రంథములనుండి భారత భాగవత పురాణముల నాంధ్రీకరణమునేయుటయే యాంధ్రీకవిత్వమున కాద్యదశయని మనమెఱుంగుదుము. తరువాతఁ బ్రబంధకల్పన ప్రారంభ మై పెద్దన నాటికి విజృంభించి క్రిందటిశతాబ్దమువఱకు నవిచ్ఛిన్నముగా శృంగార ప్రబంధములు తలసూపినవి. ప్రబంధకవులు భాషాచమత్కారము, కల్పనాచాతురి, రచనానైపుణ్యము, భావపుష్టి, రసోజ్జ్వలభావము, నిగితావిష్కరణచాకచక్యమును గనఁబఱచుచుఁ దమయసాధారణ పాండిత్యమును వెల్లడించుచు శ్లేషాద్యలంకారములు స్వభావసిద్ధము లుగాఁగానుపింప శృంగారరసావిర్భావమునం దగ్రగణ్యతఁ జెందునటులఁ బ్రబంధములను రచించిరి. ప్రబంధములు పురాణములవలెఁ గథా సంవిధానచమత్కారమును వెల్లడింపఁగడంగక భాషాగాంభీర్యమంతయు నొక్కచోనమావేశమొనర్చి బాహులమనంబులకు విస్మయ నానందమును గల్పించి తస్మయత్వమునొందించుటకే రచింపఁబడినది. నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విచారించినఁ బ్రబంధములయందుగల భాషాచమత్కారము భారతమునఁగాని మఱేపురాణములయందుఁగాని లేదనఁగలము. భారతభాగవతపురాణాదులు కథాసంవిధానమున నెంత పొగడఁదగినవో భాషాచమత్కారమునఁ బ్రబంధములుకూడ సంత పొగడఁదగినవేయగును. కావుననే శృంగారప్రబంధకవు లొకరు వ్రాసినకథనే యింకొకరు వ్రాయుచుఁ దమకుగల భాషాపాండిత్యమును వర్ణనావిశేషమును జూపందొడంగిరి. అహల్యాసంక్రందన కథను వేమనారాధ్యుల సంగమేశ్వరారాధ్యులు “అహల్యా సంక్రందన విలాస” మను నామమునను, సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయ

జనుల కొక్కొక్కకాలమున నొక్కొక్కవిషయమునం దభిరుచియు, నాదరమును, నభిమానమునుగలుగును. మనుష్యులకుఁ గర్మసాధనములగు శరీరములెల్లుభిన్నములొ యట్లు తదంతర్వర్తియగు మనస్సును బుద్ధియుఁ దజ్జన్యములగు నూహపోహలును భావములును నిచ్చులును భిన్నభిన్నములుగానుండును. ఒకరిమనస్సునకు మంచి దనితోఁచినది రుచించినది యింకొకరి మనస్సునకు మంచిదనితోఁచదు రుచింపదు. ఈశృంగారకావ్యములు కొందఱు అవినీతిని బోధించునని యసహ్యపడుదురు. కొందఱు భాషా దేవికమూల్యాలంకారములని సంపూర్ణ శబ్దజాలరచనోపేతములని శృంగారభావరసోజ్జ్వలభాణములని శిరమునఁదాల్తురు. ఎవరియభిప్రాయ మెటులుండినను వాఙ్మయమున స్థిరముగానుండదగిన శృంగారకావ్యములను బ్రకటింపకపోవుట యాంధ్ర వాణి ననాదరించుట యనితలంచి భాషాప్రపంచమునఁ బూర్వకపుల ప్రబంధములను నిలువఁబెట్టి భాషాసేవనొనర్పవలెనను నుద్దేశముతో నీసంఘమునుస్థాపించి నన్నయభట్టుమొదలు క్రిందటిశతాబ్దమువఱకు రచింపఁబడిన శృంగారప్రబంధములను వెలువరింపఁదలంచితిమి,

ఇప్పటివలెఁ బూర్వము ముద్రాణాయంత్రసాహాయ్యము లేక పోవుటవలన నీకావ్యములు వ్రాయసగొండ హస్తగతములై యనేక

పాఠాంతర బేధములనుగలిగి వెలయుచున్నది. పూర్వగ్రంథములను బ్రకటించువారిదివఱకుఁ దమయిష్టానుసారము వానినిసవరించి తాము ప్రమాణముగాగ్రహించిన వ్యాకరణాది సూత్రములకు ననుకూలముగాదిద్ది ప్రకటించుచుండిరి. కొందఱిపద్ధతి నాక్షేపించుచు మూలమెట్లుండెనో తెలుపవలెననుచుండిరి.

గీ. ఇందు శేఖర పాదారవిందయుగళ
భావనాపరుఁ డంగనాపంచబాణుఁ
డతుల్యై ర్యాభిభూతహిమాచలుండు
మానభూనాథుచిత్తాపఖానుఁడతడు.

కీర్తిశేషులగు శ్రీవీరేశలింగము పంతులుగారు చిత్రభారతమును బ్రకటించునపుడీ పద్యమునందు “చిత్తాపఖాను” శబ్దమును “చిత్తాబ్దఖానుఁ” డుగ దిద్ది ప్రకటించిరి. తరువాతఁ జరిత్రకారులు మానుడను దండినిగలిగిన చిత్తాపఖానుఁడను నొకతరకనవాబు హిందూదేవాలయములకు దానధర్మముచేయువాఁ డుండెనని తెలిసికొని పంతులుగారుదిద్దినది తప్పని సిద్ధాంతకరించిరి. కావున మేమికావ్యములకు మాయొద్దఁగల ప్రతులతో సంప్రదించి గ్రంథమర్థమై యన్వయించునటుల సంగతినందర్భములనుబట్టి గ్రంథకర్తయొక్కకవనమున కనుకూలముగా గ్రంథపాతములను దిద్దుచు దిద్దిన భాగము కుండలీకరణముననుంచి పుటయడుగునఁ బాఠాంతరములను జూపుచుఁ బూర్వచ్ఛందోవ్యాకరణశబ్దజాలచరిత్రాదులను గుఱించి శోధనలను జరుపువారికి నుపకరించుటకును బాఠకులకు సౌకర్యముగా నుండుటకును లేఖకప్రమాదజనితదోషంబులను గలుగనీయక శృంగారరసోద్భోదకములగు పద్యములనైతివేయక ప్రతిగ్రంథము తెల్లనిగ్జకాగితముపై ముద్రించి మెంబరులకుపంప సంకల్పించితిమి.

ప్రథమకుసుమము.

ముద్దుపళని కృతమగు

రా ధి కా సా ం త్వ న ము

ఈశృంగారప్రబంధము 1937 సంవత్సరప్రారంభమున పంపుదుము.

ద్వితీయకుసుమము.

లింగనముఖికామేశ్వరకవికృతమగు

స త్య భా మా సా ం త్వ న ము

ఇయ్యది రెండవగ్రంథముగా 1937 ఏప్రిల్ నెలమొదటఁ బంపగలము. ఇట్లే ప్రతిమాఁడుమాసములకు నొక్కొకప్రబంధమును బంపగలము. కావున భాషాభిమానులగు దేశీయులెల్లరు మాసంఘమునఁజేరి మాయుద్యమునకుఁ జేయూతనొసంగఁగోరెదము.

శ్రీకృష్ణరాయావలంబమున వినూత్నశోభావిరాజమానయై రాజకీయాధికారమువహించి కృష్ణాగోదావర్యాది మహానదుల దీర్ఘమాడి శ్రీశైలద్రాక్షారామాది పుణ్యక్షేత్రముల సందర్శించి యుత్కలమధ్యరాష్ట్రమహారాష్ట్రములుహద్దుగఁ గన్యాకుమార్యగ్రాపర్యంతము నిరంకుశముగ విహరించి యిపుడు నిరాలంబయై శృంగారరసం బొకింత యైన లేమిఁ గలకలలాడని మోముతోనున్న యాంధ్రభాషాయోషామణికిఁ దొల్లిటితొడవులగు శృంగారకావ్యముల నుద్ధరించుటకు దృఢప్రయత్నములరగుఁడు. దేశమును భాషను నుద్ధరింపుఁడు. రాజోపుతరములవారి మన్ననలనందుఁడు.

—♦ ని య మ ము లు . ♦—

1. ఇరువదివత్సరములకు మించినవయస్సుగలవారును ఆంధ్రభాషయం దాదరాభిమానములుగలవారును నీసంఘమున మెంబరులుగాఁ జేరుటకర్తృతగలవారగుదురు.